

UNIVERZITET UNION
FAKULTET ZA GRADITELJSKI MENADŽMENT
FAKULTET ZA MENADŽMENT NEKRETNINA
FAKULTET ZA PREDUZETNIČKI BIZNIS

Dr Marina Lj. Milovanović
MSc Zorica D. Milovanović

ZBIRKA REŠENIH ZADATAKA
ZA PRIPREMU PRIJEMNOG ISPITA IZ MATEMATIKE

DRUGO DOPUNJENO IZDANJE

Beograd, 2011.

SADRŽAJ:

I ALGEBARSKI IZRAZI	1
II LINEARNE JEDNAČINE I NEJEDNAČINE	6
III STEPENOVANJE I KORENOVANJE	10
IV KVADRATNA JEDNAČINA I KVADRATNA FUNKCIJA	16
V EKSPONENCIJALNA I LOGARITAMSKA FUNKCIJA	21
VI TRIGONOMETRIJSKE FUNKCIJE.....	29
VII POLIEDRI.....	35
VIII OBRтна TELA.....	47
IX ANALITIČKA GEOMETRIJA U RAVNI.....	53
X VEKTORSKA ALGEBRA	85
PRIMER TESTA SA PRIJEMNOG ISPITA 2008.GODINE.....	106
PRIMER TESTA SA PRIJEMNOG ISPITA 2009.GODINE.....	107
PRIMER TESTA SA PRIJEMNOG ISPITA 2010.GODINE.....	108
PRIMER TESTA SA PRIJEMNOG ISPITA 2010.GODINE (septembar).....	109
LITERATURA.....	110

I ALGEBARSKI IZRAZI

Izrazi u kojima se pojavljuju konstante i promenljive, ali i njihovi zbrovi, razlike, proizvodi i količnici nazivaju se *algebarski izrazi*.

Za izraze A, B, C, D važe sledeći zakoni:

(1) *Distributivni zakon*

$$A \cdot (B + C) = A \cdot B + A \cdot C$$

$$A \cdot (B - C) = A \cdot B - A \cdot C$$

$$(A + B) \cdot (C + D) = A \cdot C + A \cdot D + B \cdot C + B \cdot D$$

(2) *Razlika kvadrata*

$$A^2 - B^2 = (A - B) \cdot (A + B)$$

(3) *Kvadrat binoma*

$$(A + B)^2 = A^2 + 2AB + B^2$$

$$(A - B)^2 = A^2 - 2AB + B^2$$

1. Dati su polinomi $P(x) = x^3 + 2x^2 - 1$ i $Q(x) = x^2 + x + 1$. Odrediti polinome:

a) $P(x) + Q(x)$

b) $P(x) - Q(x)$

c) $P(x) \cdot Q(x)$

Rešenje:

a) $P(x) + Q(x) = x^3 + 2x^2 - 1 + x^2 + x + 1 =$
 $= x^3 + (2x^2 + x^2) + x + (-1 + 1) = x^3 + 3x^2 + x$

b) $P(x) - Q(x) = x^3 + 2x^2 - 1 - (x^2 + x + 1) =$
 $= x^3 + 2x^2 - 1 - x^2 - x - 1 = x^3 + (2x^2 - x^2) - x + (-1 - 1) =$
 $= x^3 + x^2 - x - 2$

$$\begin{aligned}
\text{c) } P(x) \cdot Q(x) &= (x^3 + 2x^2 - 1) \cdot (x^2 + x + 1) \\
&= x^3x^2 + x^3x + x^3 + 2x^2x^2 + 2x^2x + 2x^2 - x^2 - x - 1 \\
&= x^5 + x^4 + x^3 + 2x^4 + 2x^3 + 2x^2 - x^2 - x - 1 \\
&= x^5 + (x^4 + 2x^4) + (x^3 + 2x^3) + (2x^2 - x^2) - x - 1 \\
&= x^5 + 3x^4 + 3x^3 + x^2 - x - 1
\end{aligned}$$

2. Odrediti parametre a, b, c tako da su polinomi $P(x)$ i $Q(x)$ identično jednaki:

a) $P(x) = 2x^3 - 9x^2 + 13x - 6$ i $Q(x) = (x - 2)(ax^2 + bx + c)$

b) $P(x) = 2x^3 - x^2 + x + 4$ i $Q(x) = (x + 2)(ax^2 + bx + c)$

Rešenje:

a) Dva polinoma su identično jednaka ako su koeficijenti uz odgovarajuće stepene jednaki.

$$P(x) = 2x^3 - 9x^2 + 13x - 6$$

$$Q(x) = (x - 2)(ax^2 + bx + c)$$

$$= ax^3 + bx^2 + cx - 2ax^2 - 2bx - 2c$$

$$= ax^3 + (b - 2a)x^2 + (c - 2b)x - 2c$$

$$P(x) = Q(x) \Leftrightarrow$$

$$2x^3 - 9x^2 + 13x - 6 = ax^3 + (b - 2a)x^2 + (c - 2b)x - 2c \Leftrightarrow$$

$$2 = a$$

$$-9 = b - 2a$$

$$13 = c - 2b$$

$$-6 = -2c$$

Rešavanjem ovog sistema dobijamo sledeće:

$$a = 2, b = -5, c = 3$$

b) $P(x) = 2x^3 - x^2 + x + 4$

$$Q(x) = (x + 2)(ax^2 + bx + c)$$

$$= ax^3 + bx^2 + cx + 2ax^2 + 2bx + 2c$$

$$= ax^3 + (b + 2a)x^2 + (c + 2b)x + 2c$$

$$P(x)=Q(x) \Leftrightarrow$$

$$2x^3 - x^2 + x + 4 = ax^3 + (b + 2a)x^2 + (c + 2b)x + 2c \Leftrightarrow$$

$$2 = a$$

$$-1 = b + 2a \Rightarrow b = -5$$

$$1 = c + 2b \Rightarrow b = -\frac{1}{2}$$

$$4 = 2c \Rightarrow c = 2$$

Ovaj sistem nema rešenje, pa je nemoguće da dati polinomi budu jednaki.

3. Odrediti kvadrat izraza:

a) $(3xy - 4)$

b) $a\sqrt{2} + b\sqrt{3}$

Rešenje:

Koristeći formulu za kvadrat binoma dobijamo sledeće:

a) $(3xy - 4)^2 = (3xy)^2 - 2 \cdot 3xy \cdot 4 + 4^2 = 9x^2y^2 - 24xy + 16$

b) $(a\sqrt{2} + b\sqrt{3})^2 = (a\sqrt{2})^2 + 2a\sqrt{2} \cdot b\sqrt{3} + (b\sqrt{3})^2$
 $= 2a^2 + 2\sqrt{6}ab + 3b^2$

4. Skratiti razlomke:

a) $\frac{a(x+2)^2}{2a^2(x+2)}$

b) $\frac{a^2 - 9}{ab + 3b - a - 3}$

Rešenje:

a) $\frac{a(x+2)^2}{2a^2(x+2)} = \frac{a(x+2)^{\cancel{2}}}{2a^{\cancel{2}}(\cancel{x+2})} = \frac{\cancel{a}(x+2)}{2a^{\cancel{2}}} = \frac{(x+2)}{2a}$

$$x \neq -2, a \neq 0$$

$$\begin{aligned} \text{b) } \frac{a^2-9}{ab+3b-a-3} &= \frac{(a-3)(a+3)}{(ab-a)+(3b-3)} = \frac{(a-3)(a+3)}{a(b-1)+3(b-1)} \\ &= \frac{(a-3)\cancel{(a+3)}}{\cancel{(a+3)}(b-1)} = \frac{(a-3)}{(b-1)}, \quad a \neq -3, b \neq 1 \end{aligned}$$

5. Uprostiti racionalne izraze:

$$\text{a) } \frac{x-3}{x-5} - \frac{x+3}{x-5}$$

$$\text{b) } \frac{16x-x^2}{x^2-4} + \frac{3+2x}{2-x} - \frac{2-3x}{x+2}$$

Rešenje:

$$\text{a) } \frac{x-3}{x-5} - \frac{x+3}{x-5} = \frac{x-3-x-3}{x-5} = \frac{6}{5-x}$$

$$\begin{aligned} \text{b) } \frac{16x-x^2}{x^2-4} + \frac{3+2x}{2-x} - \frac{2-3x}{x+2} &= \frac{16x-x^2}{(x-2)(x+2)} + \frac{3+2x}{2-x} - \frac{2-3x}{x+2} = \\ &= \frac{16x-x^2 - (3+2x)(x+2) - (2-3x)(x-2)}{(x-2)(x+2)} \\ &= \frac{16x-x^2 - (3x+6+2x^2+4x) - (2x-4-3x^2+6x)}{(x-2)(x+2)} \\ &= \frac{16x\cancel{-x^2} - 3x - 6\cancel{-2x^2} - 4x - 2x + 4 + 3x^2 - 6x}{(x-2)(x+2)} \\ &= \frac{\cancel{x-2}}{\cancel{(x-2)}(x+2)} = \frac{1}{x+2}, \quad x \neq \pm 2 \end{aligned}$$

6. Uprostiti izraze:

$$a) \frac{a^2 - ab}{a^2 + ab} \cdot \frac{a^2b + ab^2}{ab}$$

$$b) \frac{4x^2y^2}{15b^3c} : \frac{8x^3y^3}{5c^2b^2}$$

Rešenje:

$$a) \frac{a^2 - ab}{a^2 + ab} \cdot \frac{a^2b + ab^2}{ab} = \frac{\cancel{a}(a-b)}{\cancel{a}(a+b)} \cdot \frac{\cancel{ab}(a+b)}{\cancel{ab}} = a-b, \quad ab \neq 0, a \neq -b$$

$$b) \frac{4x^2y^2}{15b^3c} : \frac{8x^3y^3}{5c^2b^2} = \frac{4\cancel{x^2}y^2}{15b^3c} \cdot \frac{5c^2b^2}{8x^3\cancel{y^3}}$$

$$= \frac{\cancel{4} \cancel{5} c^2 b^2}{\cancel{15}_3 b^3 \cancel{8}_2 xy} = \frac{c}{6bxy}, \quad b, c, x, y \neq 0$$

7. Uprostiti racionalni izraz:

$$\frac{a^2 - a - 6}{a^2 - 4} - \frac{a-1}{2-a} - 2$$

Rešenje:

$$\frac{a^2 - a - 6}{a^2 - 4} - \frac{a-1}{2-a} - 2 = \frac{a^2 - a - 6}{(a-2)(a+2)} - \frac{a-1}{2-a} - 2$$

$$= \frac{a^2 - a - 6 + (a-1)(a+2) - 2(a^2 - 4)}{(a-2)(a+2)}$$

$$= \frac{a^2 - a - 6 + (a^2 + 2a - a - 2) - 2a^2 + 8}{(a-2)(a+2)} =$$

$$= \frac{\cancel{a^2} - \cancel{a} - \cancel{6} + \cancel{a^2} + 2\cancel{a} - \cancel{a} - \cancel{2} - 2\cancel{a^2} + \cancel{8}}{(a-2)(a+2)}$$

$$= \frac{0}{(a-2)(a+2)} = 0, \quad a \neq \pm 2$$

II LINEARNE JEDNAČINE I NEJEDNAČINE

Linearna jednačina po x je svaka jednačina sa nepoznatom x koja se ekvivalentnim transformacijama svodi na jednačinu oblika $a \cdot x = b$, gde su a, b dati realni brojevi.

(1) Ako je $a \neq 0$ dobijamo ekvivalentnu jednačinu koja ima **jedinstveno rešenje**:

$$x = \frac{b}{a}.$$

(2) Ako je $a = 0 \wedge b \neq 0$ jednačina nema rešenje. Za takvu jednačinu kažemo da je **nemoguća**.

(3) Ako je $a = 0 \wedge b = 0$ svaki realan broj je rešenje jednačine. Za takvu jednačinu kažemo da je **neodređena**.

Jednačina $\frac{A}{B} = 0$ ekvivalentna je sledećem: $A = 0 \wedge B \neq 0$.

Linearna nejednačina po x je nejednačina koja se ekvivalentnim transformacijama svodi na neki od oblika: $a \cdot x < b$, $a \cdot x \leq b$, $a \cdot x > b$, $a \cdot x \geq b$, gde su a, b dati realni brojevi.

Nejednačina oblika $\frac{A}{B} < 0$ je ekvivalentna sledećem: $(A > 0 \wedge B < 0) \vee (A < 0 \wedge B > 0)$.

Nejednačina oblika $\frac{A}{B} > 0$ je ekvivalentna sledećem: $(A > 0 \wedge B > 0) \vee (A < 0 \wedge B < 0)$.

Napomena: Posebno treba obratiti pažnju na zapisivanje skupa rešenja nejednačina.

8. Koristeći ekvivalenciju $\frac{A}{B} = 0 \Leftrightarrow A = 0 \wedge B \neq 0$ rešiti jednačinu:

a) $\frac{x-3}{x+1} = 0$

b) $\frac{6x-1}{2+x} = 3$

Rešenje:

$$\text{a) } \frac{x-3}{x+1} = 0 \Leftrightarrow x-3=0 \wedge x+1 \neq 0 \Leftrightarrow x=3 \wedge x \neq -1$$

$$\text{b) } \frac{6x-1}{2+x} = 3$$

$$\frac{6x-1}{2+x} - 3 = 0 \Leftrightarrow \frac{6x-1-6-3x}{2+x} = 0 \Leftrightarrow \frac{3x-7}{2+x} = 0$$

$$\frac{3x-7}{2+x} = 0 \Leftrightarrow 3x-7=0 \wedge 2+x \neq 0 \Leftrightarrow 3x=7 \wedge x \neq -2 \Leftrightarrow x = \frac{7}{3} \wedge x \neq -2$$

9. Rešiti jednačinu:

$$\frac{9x+1}{4x-3} - 3 = \frac{1-x}{20x-15} + \frac{2x+5}{4x-3}$$

Rešenje:

$$\frac{9x+1}{4x-3} - 3 = \frac{1-x}{20x-15} + \frac{2x+5}{4x-3}$$

$$\frac{9x+1-12x+9}{4x-3} = \frac{1-x}{5(4x-3)} + \frac{2x+5}{4x-3}$$

$$\frac{-3x+10}{4x-3} = \frac{1-x+5(2x+5)}{5(4x-3)} \Leftrightarrow \frac{-3x+10}{4x-3} = \frac{1-x+10x+25}{5(4x-3)}$$

$$\frac{-3x+10}{4x-3} = \frac{9x+26}{5(4x-3)}$$

$$\frac{-3x+10}{4x-3} - \frac{9x+26}{5(4x-3)} = 0 \Leftrightarrow \frac{5(-3x+10) - 9x - 26}{5(4x-3)} = 0$$

$$\frac{-15x+50-9x-26}{5(4x-3)} = 0 \Leftrightarrow \frac{-24x+24}{5(4x-3)} = 0$$

$$\frac{-24x+24}{5(4x-3)} = 0 \Leftrightarrow -24x+24=0 \wedge 5(4x-3) \neq 0$$

$$\Leftrightarrow -24x = -24 \wedge 4x-3 \neq 0$$

$$x = 1 \wedge 4x \neq 3 \Leftrightarrow x = 1 \wedge x \neq \frac{3}{4}$$

10. Rešiti jednačinu:

$$\frac{1+3x}{3x-1} + \frac{1-3x}{1+3x} = \frac{12}{1-9x^2}$$

Rešenje:

$$\frac{1+3x}{3x-1} + \frac{1-3x}{1+3x} = \frac{12}{1-9x^2}$$

$$\frac{1+3x}{3x-1} + \frac{1-3x}{1+3x} = \frac{12}{(1-3x)(1+3x)} \quad / (1-3x)(1+3x) \neq 0$$

$$-(1+3x)^2 + (1-3x)^2 = 12$$

$$\cancel{1} - 6x - \cancel{9x^2} + \cancel{1} - 6x + \cancel{9x^2} = 12$$

$$-12x = 12$$

$$x = -1$$

11. Rešiti nejednačinu:

$$\frac{x-1}{x-2} < \frac{3}{2}$$

Rešenje:

$$\frac{x-1}{x-2} < \frac{3}{2} \Leftrightarrow \frac{x-1}{x-2} - \frac{3}{2} < 0$$

$$\frac{2(x-1) - 3(x-2)}{2(x-2)} < 0 \Leftrightarrow \frac{2x-2-3x+6}{2(x-2)} < 0$$

$$\frac{-x+4}{2(x-2)} < 0$$

$$\frac{A}{B} < 0 \Leftrightarrow (A > 0 \wedge B < 0) \vee (A < 0 \wedge B > 0)$$

$$\frac{-x+4}{2(x-2)} < 0 \Leftrightarrow (-x+4 > 0 \wedge 2(x-2) < 0) \vee (-x+4 < 0 \wedge 2(x-2) > 0)$$

$$\Leftrightarrow (-x > -4 \wedge x < 2) \vee (-x < -4 \wedge x > 2)$$

$$\Leftrightarrow (x < 4 \wedge x < 2) \vee (x > 4 \wedge x > 2)$$

$$x < 4 \wedge x < 2 \Rightarrow x < 2, \quad x > 4 \wedge x > 2 \Rightarrow x > 4$$

Konačno rešenje: $x < 2 \vee x > 4$ tj. $x \in (-\infty, 2) \cup (4, +\infty)$.

12. Rešiti datu konjukciju (sistem):

$$2x + 3 \geq x + 1 \quad \wedge \quad x + 3 \geq 2x - 6$$

Rešenje:

$$2x + 3 \geq x + 1 \quad \wedge \quad x + 3 \geq 2x - 6$$

$$2x - x \geq 1 - 3 \quad \wedge \quad x - 2x \geq -6 - 3$$

$$x \geq -2 \quad \wedge \quad -x \geq -9$$

$$x \geq -2 \quad \wedge \quad x \leq 9$$

$$-2 \leq x \leq 9$$

13. Rešiti dvojnu nejednačinu po n:

$$-3 < \frac{n-1}{n+1} < 5$$

Rešenje:

$$-3 < \frac{n-1}{n+1} < 5$$

$$\frac{n-1}{n+1} > -3 \quad \wedge \quad \frac{n-1}{n+1} < 5$$

$$\frac{n-1}{n+1} + 3 > 0 \quad \wedge \quad \frac{n-1}{n+1} - 5 < 0$$

$$\frac{n-1+3n+3}{n+1} > 0 \quad \wedge \quad \frac{n-1-5n-5}{n+1} < 0$$

$$\frac{4n+2}{n+1} > 0 \quad \wedge \quad \frac{-4n-6}{n+1} < 0$$

Tražimo zajedničko rešenje za ove dve nejednačine.

$$\frac{4n+2}{n+1} > 0 \Leftrightarrow (4n+2 > 0 \wedge n+1 > 0) \vee (4n+2 < 0 \wedge n+1 < 0)$$

$$\Leftrightarrow (4n > -2 \wedge n > -1) \vee (4n < -2 \wedge n < -1)$$

$$\Leftrightarrow (n > \frac{-1}{2} \wedge n > -1) \vee (n < \frac{-1}{2} \wedge n < -1)$$

$$\Leftrightarrow n > \frac{-1}{2} \vee n < -1$$

$$\frac{-4n-6}{n+1} < 0 \Leftrightarrow (-4n-6 > 0 \wedge n+1 < 0) \vee (-4n-6 < 0 \wedge n+1 > 0)$$

$$\Leftrightarrow (-4n > 6 \wedge n < -1) \vee (-4n < 6 \wedge n > -1)$$

$$\Leftrightarrow (n < \frac{-3}{2} \wedge n < -1) \vee (n > \frac{-3}{2} \wedge n > -1)$$

$$\Leftrightarrow n < \frac{-3}{2} \vee n > -1$$

Tražimo presek:

$$(n > \frac{-1}{2} \vee n < -1) \wedge (n < \frac{-3}{2} \vee n > -1)$$

Konačno rešenje:

$$(n < -1 \wedge n < \frac{-3}{2} \Rightarrow n < \frac{-3}{2}) \vee (n > \frac{-1}{2} \wedge n > -1 \Rightarrow n > \frac{-1}{2})$$

Rešenje je : $n < \frac{-3}{2} \vee n > \frac{-1}{2}$ tj. $n \in (-\infty, \frac{-3}{2}) \cup (\frac{-1}{2}, +\infty)$

III STEPENOVANJE I KORENOVANJE

Stepenovanje je matematička operacija u zapisu a^b , ($a, b \in R$). U ovom zapisu a se naziva **osnova**, a b **eksponent**. Ako je $n \in N$, onda stepen predstavlja osnovu pomnoženu samom sobom n puta.

$$a^n = \underbrace{a \cdot a \cdots a}_n \quad n\text{-ti stepen broja } a.$$

Napomena: Stepenovanje ima viši prioritet od množenja.

Najvažnija **svojstva stepenovanja**:

1. $a^m \cdot a^n = a^{m+n}$
2. $a^m : a^n = a^{m-n}$ ($a \neq 0$)
3. $(a^m)^n = a^{m \cdot n}$
4. $a^n \cdot b^n = (a \cdot b)^n$
5. $a^n : b^n = (a : b)^n$, $b \neq 0$
6. $a^0 = a^{n-n} = a^n : a^n = 1$
7. $a^{-n} = a^{0-n} = \frac{1}{a^n}$

Neka je a realan i n prirodan broj. Svako rešenje jednačine $x^n = a$ po x (ako postoji) naziva se **n -ti koren (korenovanje)** broja a u oznaci: $x = \sqrt[n]{a}$.

Najvažnija **svojstva korenovanja**:

1. $\sqrt[n]{a^n} = \begin{cases} a, & n\text{-neparan} \\ |a|, & n\text{-paran} \end{cases}$
2. $a^{\frac{m}{n}} = \sqrt[n]{a^m}$
3. $\sqrt[n]{ab} = \sqrt[n]{a} \cdot \sqrt[n]{b}$
4. $\sqrt[n]{a : b} = \sqrt[n]{a} : \sqrt[n]{b}$
5. $(\sqrt[n]{a})^m = \sqrt[n]{a^m}$

$$6. \sqrt[n]{\sqrt[m]{a}} = \sqrt[n \cdot m]{a}$$

$$7. \sqrt[n \cdot p]{a^{m \cdot p}} = \sqrt[n]{a^m}$$

14. Uprostiti izraz:

$$\frac{27x^{-2}y^{-3}}{3^2x^{-4}y^2}$$

Rešenje:

$$\frac{27x^{-2}y^{-3}}{3^2x^{-4}y^2} = \frac{\cancel{3^3}x^{-2}y^{-3}}{\cancel{3^2}x^{-4}y^2} = \frac{3x^{-2}x^4}{y^2y^3} = \frac{3x^{-2+4}}{y^{2+3}} = \frac{3x^2}{y^5}$$

15. Uprostiti izraz:

$$\left(\frac{2^x + 2^{-x}}{2}\right)^2 - \left(\frac{2^x - 2^{-x}}{2}\right)^2$$

Rešenje:

$$\begin{aligned} \left(\frac{2^x + 2^{-x}}{2}\right)^2 - \left(\frac{2^x - 2^{-x}}{2}\right)^2 &= \left(\frac{2^x + 2^{-x}}{2} + \frac{2^x - 2^{-x}}{2}\right) \left(\frac{2^x + 2^{-x}}{2} - \frac{2^x - 2^{-x}}{2}\right) = \\ \left(\frac{2^x + \cancel{2^x} + 2^x - \cancel{2^{-x}}}{2}\right) \left(\frac{\cancel{2^x} + 2^{-x} - \cancel{2^x} + 2^{-x}}{2}\right) &= \\ \frac{\cancel{2} \cdot 2^x \cdot \cancel{2} \cdot 2^{-x}}{\cancel{2} \cdot \cancel{2}} = 2^x \cdot 2^{-x} = 2^{x-x} = 2^0 = 1 \end{aligned}$$

16. Ako je $A = \frac{a^{-2} - b^{-2}}{a^{-1} - b^{-1}}$ i

$$B = \left(\frac{a^{-1}}{a^{-1} - b^{-1}} - \frac{b^{-1}}{a^{-1} + b^{-1}}\right) (a^{-1} - b^{-1})(a^{-2} + b^{-2})^{-1}$$

dokazati da je $A = B^{-1}$.

Rešenje:

$$A = \frac{a^{-2} - b^{-2}}{a^{-1} - b^{-1}} = \frac{\frac{1}{a^2} - \frac{1}{b^2}}{\frac{1}{a} - \frac{1}{b}} = \frac{\frac{b^2 - a^2}{a^2 b^2}}{\frac{b - a}{ab}} = \frac{(b^2 - a^2)ab}{(b - a)a^2 b^2} =$$

$$= \frac{\cancel{(b-a)}(b+a)\cancel{ab}}{\cancel{(b-a)}a^{\cancel{2}}b^{\cancel{2}}} = \frac{b+a}{ab}$$

$$B = \left(\frac{a^{-1}}{a^{-1} - b^{-1}} - \frac{b^{-1}}{a^{-1} + b^{-1}} \right) (a^{-1} - b^{-1})(a^{-2} + b^{-2})^{-1} =$$

$$= \left(\frac{\frac{1}{a}}{\frac{1}{a} - \frac{1}{b}} - \frac{\frac{1}{b}}{\frac{1}{a} + \frac{1}{b}} \right) \left(\frac{1}{a} - \frac{1}{b} \right) \left(\frac{1}{a^2} + \frac{1}{b^2} \right)^{-1} =$$

$$= \left(\frac{\frac{1}{a}}{\frac{b-a}{ab}} - \frac{\frac{1}{b}}{\frac{b+a}{ab}} \right) \left(\frac{b-a}{ab} \right) \left(\frac{b^2 + a^2}{a^2 b^2} \right)^{-1} =$$

$$= \left(\frac{\cancel{ab}}{\cancel{a}(b-a)} - \frac{\cancel{ab}}{\cancel{b}(b+a)} \right) \left(\frac{b-a}{\cancel{ab}} \right) \left(\frac{a^{\cancel{2}}b^{\cancel{2}}}{b^2 + a^2} \right) =$$

$$= \left(\frac{b}{(b-a)} - \frac{a}{(b+a)} \right) \left(\frac{b-a}{1} \right) \left(\frac{ab}{b^2 + a^2} \right) =$$

$$= \left(\frac{b(b+a) - a(b-a)}{(b-a)(b+a)} \right) \left(\frac{b-a}{1} \right) \left(\frac{ab}{b^2 + a^2} \right) =$$

$$= \left(\frac{b^2 + \cancel{ba} - \cancel{ab} + a^2}{\cancel{(b-a)}(b+a)} \right) \left(\frac{\cancel{b-a}}{1} \right) \left(\frac{ab}{b^2 + a^2} \right) =$$

$$= \frac{\cancel{b^2 + a^2}}{(b+a)} \cdot \frac{ab}{\cancel{b^2 + a^2}} = \frac{ab}{b+a}$$

$$A = \frac{b+a}{ab}, \quad B = \frac{ab}{b+a}$$

$$B^{-1} = \left(\frac{ab}{b+a} \right)^{-1} = \frac{b+a}{ab} = A \quad \text{što je i trebalo dokazati.}$$

17. Izračunati:

$$5\sqrt{2} + 3\sqrt{8} - \sqrt{50} - \sqrt{98}$$

Rešenje:

S obzirom da je:

$$\sqrt{8} = \sqrt{2 \cdot 2 \cdot 2} = 2\sqrt{2}$$

$$\sqrt{50} = \sqrt{5 \cdot 5 \cdot 2} = 5\sqrt{2}$$

$$\sqrt{98} = \sqrt{7 \cdot 7 \cdot 2} = 7\sqrt{2}$$

Dobijamo sledeće:

$$\begin{aligned} 5\sqrt{2} + 3\sqrt{8} - \sqrt{50} - \sqrt{98} &= 5\sqrt{2} + 3 \cdot 2\sqrt{2} - 5\sqrt{2} - 7\sqrt{2} = \\ &= 5\sqrt{2} + 6\sqrt{2} - 12\sqrt{2} = -\sqrt{2} \end{aligned}$$

18. Obaviti naznačene operacije:

$$(x\sqrt{x})^3 \cdot 3\sqrt{x^3\sqrt{x}} : x^4 \sqrt[6]{x^5}$$

Rešenje:

$$\begin{aligned} (x\sqrt{x})^3 \cdot 3\sqrt{x^3\sqrt{x}} : x^4 \sqrt[6]{x^5} &= (\sqrt{xx^2})^3 \cdot 3\sqrt[3]{\sqrt[3]{xx^3}} : \sqrt[6]{x^5 x^{24}} = \\ &= (\sqrt{x^{2+1}})^3 \cdot 3\sqrt[3]{\sqrt[3]{x^{3+1}}} : \sqrt[6]{x^{24+5}} = (\sqrt{x^3})^3 \cdot 3\sqrt[3]{\sqrt[3]{x^4}} : \sqrt[6]{x^{29}} = \\ &= (\sqrt{x^{3 \cdot 3}}) \cdot 3\sqrt{(x^4)^{\frac{1}{3}}} : (x^{29})^{\frac{1}{6}} = \sqrt{x^9} \cdot 3((x^4)^{\frac{1}{3}})^{\frac{1}{2}} : (x^{29})^{\frac{1}{6}} = \\ &= (x^9)^{\frac{1}{2}} \cdot 3((x^4)^{\frac{1}{3}})^{\frac{1}{2}} : (x^{29})^{\frac{1}{6}} = x^{9 \cdot \frac{1}{2}} \cdot 3x^{4 \cdot \frac{1}{3} \cdot \frac{1}{2}} : x^{29 \cdot \frac{1}{6}} = \\ &= x^{\frac{9}{2}} \cdot 3x^{\frac{2}{3}} : x^{\frac{29}{6}} = 3 \cdot x^{\frac{9}{2} + \frac{2}{3} - \frac{29}{6}} = 3x^{\frac{27+4-29}{6}} = 3x^{\frac{2}{6}} = 3x^{\frac{1}{3}} = 3\sqrt[3]{x} \end{aligned}$$

19. Racionalisati imeniocce razlomka:

$$\text{a) } \frac{2}{\sqrt{5}-2} \quad \text{b) } \frac{2-\sqrt{3}}{2+\sqrt{3}}$$

Rešenje:

$$\begin{aligned} \text{a) } \frac{2}{\sqrt{5}-2} &= \frac{2}{\sqrt{5}-2} \cdot \frac{\sqrt{5}+2}{\sqrt{5}+2} = \frac{2(\sqrt{5}+2)}{(\sqrt{5}-2)(\sqrt{5}+2)} \\ &= \frac{2(\sqrt{5}+2)}{(\sqrt{5})^2-2^2} = \frac{2(\sqrt{5}+2)}{5-4} = 2(\sqrt{5}+2) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{b) } \frac{2-\sqrt{3}}{2+\sqrt{3}} &= \frac{2-\sqrt{3}}{2+\sqrt{3}} \cdot \frac{2-\sqrt{3}}{2-\sqrt{3}} = \frac{(2-\sqrt{3})^2}{(2+\sqrt{3})(2-\sqrt{3})} \\ &= \frac{4-4\sqrt{3}+3}{2^2-(\sqrt{3})^2} = \frac{7-4\sqrt{3}}{4-3} = \frac{7-4\sqrt{3}}{1} = 7-4\sqrt{3} \end{aligned}$$

IV KVADRATNA JEDNAČINA I KVADRATNA FUNKCIJA

Kvadratna jednačina je polinomijalna jednačina drugog stepena. Njen opšti oblik je $ax^2 + bx + c = 0$ gde je x nepoznata, a koeficijenti a, b, c su realni brojevi i $a \neq 0$.

Kvadratna jednačina $ax^2 + bx + c = 0$ sa realnim koeficijentima ima **dva rešenja**, koja se nazivaju **korenima**. Rešenja mogu biti realna ili kompleksna, a data su formulom:

$$x_{1,2} = \frac{-b \pm \sqrt{b^2 - 4ac}}{2a}.$$

Priroda rešenja kvadratne jednačine:

Diskriminanta kvadratne jednačine $ax^2 + bx + c = 0$ je izraz $\Delta = b^2 - 4ac$.

Za kvadratnu jednačinu sa realnim koeficijentima važi:

- 1) jednačina ima **dva realna i različita rešenja** ako i samo ako je $\Delta > 0$
- 2) jednačina ima **jedno dvostruko realno rešenje** ako i samo ako je $\Delta = 0$
- 3) jednačina ima **dva kompleksno konjugovana rešenja** ako i samo ako je $\Delta < 0$

Pod **iracionalnom jednačinom** podrazumevamo jednačinu kod koje se nepoznata nalazi pod korenom.

Jednačina $\sqrt{a(x)} = b(x)$ je ekvivalentna sistemu: $a(x) = b^2(x) \wedge b(x) \geq 0$.

20. Odrediti skup rešenja jednačine:

$$\frac{34}{4x^2 - 1} + \frac{2x+1}{1-2x} = \frac{2x-1}{2x+1}$$

Rešenje:

$$\frac{34}{4x^2 - 1} + \frac{2x+1}{1-2x} = \frac{2x-1}{2x+1}$$

$$\frac{34}{(2x-1)(2x+1)} + \frac{2x+1}{1-2x} - \frac{2x-1}{2x+1} = 0$$

$$\frac{34 - (2x+1)^2 - (2x-1)^2}{(2x-1)(2x+1)} = 0$$

$$\frac{34 - (4x^2 + 4x + 1) - (4x^2 - 4x + 1)}{(2x-1)(2x+1)} = 0$$

$$\frac{34 - 4x^2 - 4x - 1 - 4x^2 + 4x - 1}{(2x-1)(2x+1)} = 0$$

$$\frac{-8x^2 + 32}{(2x-1)(2x+1)} = 0 \quad / \cdot (2x-1)(2x+1) \neq 0$$

$$-8x^2 + 32 = 0 \quad / : 8$$

$$-x^2 + 4 = 0 \Rightarrow 4 = x^2 \Rightarrow x = \pm 2$$

Skup rešenja je : $\{-2, 2\}$.

21. Rešiti jednačinu:

$$(2x-3)^2 + (2x-5)^2 = 4(x-3)^2 + 30$$

Rešenje:

$$(2x-3)^2 + (2x-5)^2 = 4(x-3)^2 + 30$$

$$4x^2 - 12x + 9 + 4x^2 - 20x + 25 = 4(x^2 - 6x + 9) + 30$$

$$8x^2 - 32x + 34 = 4x^2 - 24x + 36 + 30$$

$$8x^2 - 32x + 34 - (4x^2 - 24x + 36 + 30) = 0$$

$$8x^2 - 32x + 34 - 4x^2 + 24x - 66 = 0$$

$$4x^2 - 8x - 32 = 0 / : 4$$

$$x^2 - 2x - 8 = 0$$

$$x_{1,2} = \frac{2 \pm \sqrt{4+32}}{2} = \frac{2 \pm 6}{2}$$

$$x_1 = 4, x_2 = -2$$

Skup rešenja: $\{-2, 4\}$.

22. Za koje je realne vrednosti x razlomak $\frac{-x^2 + 2x - 5}{2x^2 - x - 1}$ manji od -1 ?

Rešenje:

$$\frac{-x^2 + 2x - 5}{2x^2 - x - 1} < -1$$

$$\frac{-x^2 + 2x - 5}{2x^2 - x - 1} + 1 < 0$$

$$\frac{-x^2 + 2x - 5 + 2x^2 - x - 1}{2x^2 - x - 1} < 0$$

$$\frac{x^2 + x - 6}{2x^2 - x - 1} < 0$$

$$x^2 + x - 6 = 0$$

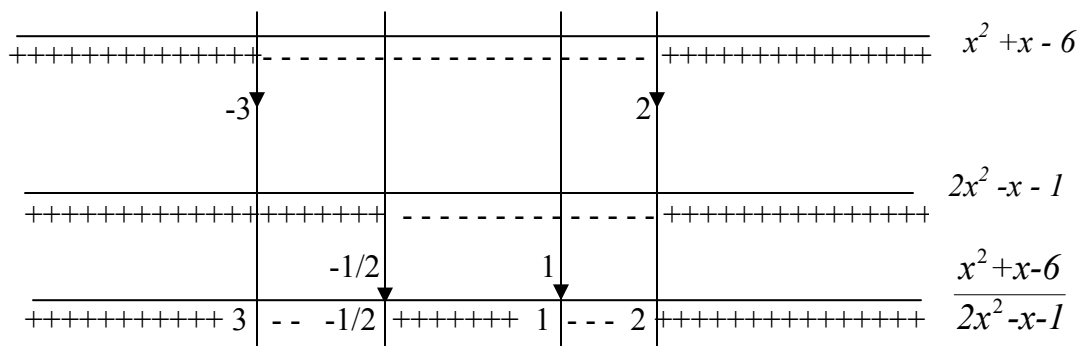
$$x_{1,2} = \frac{-1 \pm \sqrt{1+24}}{2} = \frac{-1 \pm 5}{2}$$

$$x_1 = -3, x_2 = 2$$

$$2x^2 - x - 1 = 0$$

$$x_{1,2} = \frac{1 \pm \sqrt{1+8}}{4} = \frac{1 \pm 3}{4}$$

$$x_1 = 1, x_2 = -\frac{1}{2}$$

Na osnovu preseka dolazimo do zaključka da je rešenje nejednačine:

$$x \in (-3, -\frac{1}{2}) \cup (1, 2).$$

23. Odrediti skup rešenja sistema:

$$x^2 + y^2 = 29$$

$$x + y = 7$$

Rešenje:

$$x^2 + y^2 = 29$$

$$x + y = 7$$

Na osnovu druge jednačine imamo da je $y = 7 - x$.

Zamenom $y = 7 - x$ u prvu jednačinu dobijamo:

$$x^2 + (7 - x)^2 = 29$$

$$x^2 + 49 - 14x + x^2 = 29$$

$$2x^2 - 14x + 20 = 0 / : 2$$

$$x^2 - 7x + 10 = 0$$

$$x_{1,2} = \frac{7 \pm \sqrt{49 - 40}}{2} = \frac{7 \pm 3}{2}$$

$$x_1 = 5, x_2 = 2$$

S obzirom da je:

$$x_1 = 5 \Rightarrow y_1 = 7 - 5 = 2$$

$$x_2 = 2 \Rightarrow y_2 = 7 - 2 = 5$$

Dakle, skup rešenja sistema je:

$$\{(x = 5, y = 2); (x = 2, y = 5)\}.$$

24. Odrediti realna rešenja sledeće jednačine:

$$\sqrt{25 - x^2} = 7 - x$$

Rešenje:

$$\sqrt{P} = Q \Leftrightarrow P = Q^2 \wedge Q \geq 0$$

$$\sqrt{25-x^2} = 7-x \Leftrightarrow$$

$$\sqrt{25-x^2} = 7-x/2$$

$$25-x^2 = (7-x)^2 \wedge 7-x \geq 0$$

$$25-x^2 = 49-14x+x^2 \wedge 7-x \geq 0$$

$$-2x^2+14x-24=0/:(-2) \wedge 7 \geq x$$

$$x^2-7x+12=0 \wedge x \leq 7$$

$$x_{1,2} = \frac{7 \pm \sqrt{49-48}}{2} = \frac{7 \pm 1}{2} \wedge x \leq 7$$

$$x_1 = 4, x_2 = 3 \wedge x \leq 7$$

Realna rešenja jednačine su: $x = 4 \vee x = 3$.

25. Rešiti jednačinu:

$$\frac{2x}{x-9} - \frac{x^2+25}{x^2-81} = \frac{5}{x+9} - \frac{5}{x-9},$$

Rešenje:

$$\frac{2x}{x-9} - \frac{x^2+25}{x^2-81} = \frac{5}{x+9} - \frac{5}{x-9}$$

$$\frac{2x}{x-9} - \frac{x^2+25}{(x-9)(x+9)} = \frac{5}{x+9} - \frac{5}{x-9} / \cdot (x-9)(x+9) \neq 0$$

$$2x(x+9) - x^2 - 25 = 5(x-9) - 5(x+9)$$

$$2x^2 + 18x - x^2 - 25 = \cancel{5x} - 45 - \cancel{5x} - 45$$

$$x^2 + 18x - 25 + 90 = 0$$

$$x^2 + 18x + 65 = 0$$

$$x_{1,2} = \frac{-18 \pm \sqrt{324-260}}{2} = \frac{-18 \pm 8}{2}$$

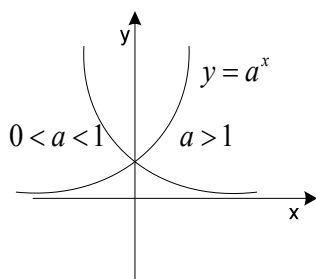
$$x_1 = -13, x_2 = -5.$$

V EKSPONENCIJALNA I LOGARITAMSKA FUNKCIJA

Funkciju oblika $f(x) = a^x$ gde je $a \in \mathbb{R}, a > 0, a \neq 1$ nazivamo **eksponencijalnom**. Definisana je za svako realno x i obostrano jednoznačno preslikava skup realnih brojeva $(-\infty, +\infty)$ na skup pozitivnih $(0, +\infty)$.

Ako je $a > 1$ funkcija je **rastuća** na celom domenu tj. $(\forall x_1, x_2 \in \mathbb{R}) (x_1 < x_2 \Rightarrow a^{x_1} < a^{x_2})$.

Ako je $0 < a < 1$ funkcija je monotono **opadajuća** tj. $(\forall x_1, x_2 \in \mathbb{R}) (x_1 < x_2 \Rightarrow a^{x_1} > a^{x_2})$.

Važe sledeći **eksponencijalni zakoni**:

1. $a^0 = 1$
2. $a^1 = a$
3. $a^{x+y} = a^x \cdot a^y$
4. $(a^x)^y = a^{xy}$
5. $\frac{1}{a^x} = \left(\frac{1}{a}\right)^x = a^{-x}$
6. $a^x b^x = (ab)^x$.

Jednačine kod kojih se nepoznata nalazi u izloziocu (eksponentu) nazivamo **eksponencijalne jednačine**. Eksponencijalne jednačine rešavamo najčešće, ako je moguće, svodenjem leve i desne strane jednačine na istu osnovu ili svodenjem leve i desne strane na isti izložilac.

U prvom slučaju imamo:

$a^{f(x)} = a^{g(x)} \Leftrightarrow f(x) = g(x)$, gde je $a \in \mathbb{R}, a > 0, a \neq 1$, a $f(x), g(x)$ su funkcije argumenta x .

U drugom slučaju imamo:

$$a^{f(x)} = b^{g(x)} \Leftrightarrow f(x) = 0, \quad a, b > 0, \quad a, b \neq 1$$

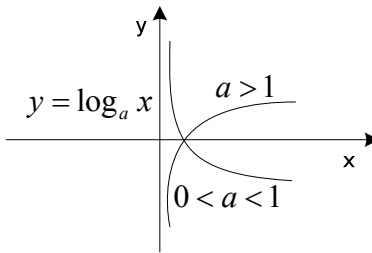
Eksponencijalna nejednačina oblika $a^{f(x)} < a^{g(x)}$ (isto važi i za $>, \geq, \leq$), ukoliko je $a > 1$, je ekvivalentna sledećem: $a^{f(x)} < a^{g(x)} \Leftrightarrow f(x) < g(x)$.

Eksponencijalna nejednačina oblika $a^{f(x)} < a^{g(x)}$ (isto važi i za $>, \geq, \leq$), ukoliko je $0 < a < 1$, je ekvivalentna sledećem: $a^{f(x)} < a^{g(x)} \Leftrightarrow f(x) > g(x)$.

Funkcija $f(x) = a^x$ je bijekcija, pa postoji $f^{-1}: R^+ \rightarrow R$, koju zovemo **logaritamska funkcija** i pišemo $f^{-1}(x) = \log_a x$.

$$(f \circ f^{-1})(x) = x \Leftrightarrow a^{\log_a x} = x, \quad x > 0$$

$$(f^{-1} \circ f)(x) = x \Leftrightarrow \log_a a^x = x, \quad x \in R$$

Važno je znati sledeće:

$$\log_a x = y \Leftrightarrow a^y = x$$

$$a^x = y \Leftrightarrow x = \log_a y$$

Logaritamska funkcija je inverzna eksponencijalnoj funkciji, pa su njihovi grafici simetrični u odnosu na pravu $y = x$.

Svojstva logaritamske funkcije:

1. $D = R^+$ je domen logaritamske funkcije, a kodomen je skup realnih brojeva R

2. $\log_a (x_1 \cdot x_2) = \log_a x_1 + \log_a x_2$, $x_1, x_2 > 0$

3. $\log_a \left(\frac{x_1}{x_2}\right) = \log_a x_1 - \log_a x_2$, $x_1, x_2 > 0$

4. $\log_a x^r = r \log_a x$, $x > 0, r \in R$

$$5. \log_a b = \frac{\log_c b}{\log_c a}, \text{ specijalno: } \log_a b = \frac{1}{\log_b a}$$

$$6. \log_{a^r} x = \frac{1}{r} \log_a x$$

$$7. \log_a 1 = 0$$

$$8. \log_a a = 1$$

9. Ako je $a > 1$ funkcija je rastuća na celom domenu.

$$(\forall x_1, x_2 \in R) (x_1 < x_2 \Rightarrow \log_a x_1 < \log_a x_2)$$

Ako je $0 < a < 1$ funkcija je monotono opadajuća.

$$(\forall x_1, x_2 \in R) (x_1 < x_2 \Rightarrow \log_a x_1 > \log_a x_2)$$

10. Ako je $\log_a x_1 = \log_a x_2$ onda je $x_1 = x_2$.

Logaritam za osnovu 10 označavamo sa $\log$ i zovemo **dekadni logaritam**, a **logaritam za osnovu e** označavamo sa $\ln$ i zovemo **prirodni logaritam**.

$$x^r = e^{\ln x^r} = e^{r \ln x} \quad x > 0, r \in R.$$

26. Rešiti eksponencijalnu jednačinu:

$$a) 2^{x-3} = 16$$

$$b) 9^{-3x} = \left(\frac{1}{27}\right)^{x+3}$$

Rešenje:

$$a) 2^{x-3} = 16 \Rightarrow 2^{x-3} = 2^4$$

$$x-3 = 4 \Rightarrow x = 7$$

$$b) 9^{-3x} = \left(\frac{1}{27}\right)^{x+3} \Rightarrow (3^2)^{-3x} = \left(\frac{1}{3^3}\right)^{x+3}$$

$$3^{-6x} = \left(\frac{1}{3}\right)^{3(x+3)} \Rightarrow 3^{-6x} = 3^{-3(x+3)} \Rightarrow 3^{-6x} = 3^{-3x-9}$$

$$-6x = -3x - 9 \Rightarrow -6x + 3x = -9$$

$$-3x = -9 \Rightarrow x = 3.$$

27. Rešiti jednačinu:

$$100 \cdot 10^{2x-2} = 1000^{\frac{x+1}{9}}$$

Rešenje:

$$100 \cdot 10^{2x-2} = 1000^{\frac{x+1}{9}} \Rightarrow 10^2 \cdot 10^{2x-2} = (10^3)^{\frac{x+1}{9}}$$

$$10^{2+2x-2} = 10^{\cancel{3} \cdot \frac{x+1}{\cancel{9}_3}} \Rightarrow 10^{2x} = 10^{\frac{x+1}{3}}$$

$$2x = \frac{x+1}{3} / \cdot 3$$

$$6x = x+1$$

$$5x = 1 \Rightarrow x = \frac{1}{5}$$

28. Rešiti nejednačinu:

$$5^{7x+3} > 5^{-3}$$

Rešenje:

($y = a^x$ rastuća funkcija za $a > 1$)

$$5^{7x+3} > 5^{-3} \Rightarrow 7x+3 > -3$$

$$7x > -6 \Rightarrow x > -\frac{6}{7}$$

$$x \in \left(-\frac{6}{7}, +\infty\right)$$

29. Rešiti sistem:

$$2^x \cdot 3^y = 12$$

$$2^y \cdot 3^x = 18$$

Rešenje:

$$2^x \cdot 3^y = 12$$

$$2^y \cdot 3^x = 18$$

Podelimo prvu jednačinu drugom:

$$\frac{2^x \cdot 3^y}{2^y \cdot 3^x} = \frac{12}{18}$$

$$2^{x-y} \cdot 3^{y-x} = \frac{2}{3}$$

$$2^{x-y} \cdot \frac{1}{3^{x-y}} = \frac{2}{3}$$

$$\frac{2^{x-y}}{3^{x-y}} = \frac{2}{3} \Rightarrow \left(\frac{2}{3}\right)^{x-y} = \frac{2}{3}$$

$$x - y = 1 \Rightarrow x = y + 1$$

Na ovaj način smo dobili vezu između x i y . Zamenom $x = y + 1$ u prvu jednačinu dobijamo:

$$2^{1+y} \cdot 3^y = 12$$

$$2 \cdot 2^y \cdot 3^y = 12$$

$$2^y \cdot 3^y = 6 \Rightarrow (2 \cdot 3)^y = 6$$

$$6^y = 6 \Rightarrow y = 1$$

$$y = 1 \Rightarrow x = 2$$

Rešenje sistema: $(x = 2, y = 1)$.

30. Rešiti jednačinu:

$$4^{x+1} + 4^x = 320$$

Rešenje:

$$4^{x+1} + 4^x = 320$$

$$4 \cdot 4^x + 4^x = 320$$

$$5 \cdot 4^x = 320 \Rightarrow 4^x = 64$$

$$4^x = 64 \Rightarrow 4^x = 4^3 \Rightarrow x = 3$$

31. Rešiti jednačinu:

$$3^{\frac{x-1}{2}} - 2^{\frac{x+1}{3}} = 2^{\frac{x-2}{3}} + 3^{\frac{x-3}{2}}$$

Rešenje:

$$3^{\frac{x-1}{2}} - 2^{\frac{x+1}{3}} = 2^{\frac{x-2}{3}} + 3^{\frac{x-3}{2}}$$

$$3^{\frac{x-1}{2}} - 3^{\frac{x-3}{2}} = 2^{\frac{x-2}{3}} + 2^{\frac{x+1}{3}}$$

$$3^{\frac{x-3}{2}} (3-1) = 2^{\frac{x-2}{3}} (1+2)$$

$$2 \cdot 3^{\frac{x-3}{2}} = 3 \cdot 2^{\frac{x-2}{3}}$$

$$\frac{3^{\frac{x-3}{2}}}{3} = \frac{2^{\frac{x-2}{3}}}{2} \Rightarrow 3^{\frac{x-5}{2}} = 2^{\frac{x-5}{3}}$$

$$(\sqrt{3})^{x-5} = (\sqrt[3]{2})^{x-5}$$

$$\left(\frac{\sqrt{3}}{\sqrt[3]{2}}\right)^{x-5} = 1 \Rightarrow \left(\frac{\sqrt{3}}{\sqrt[3]{2}}\right)^{x-5} = \left(\frac{\sqrt{3}}{\sqrt[3]{2}}\right)^0$$

$$x-5=0 \Rightarrow x=5$$

32. Izračunati vrednost izraza:

$$3 \log_5 25 + 2 \log_3 27 - 4 \log_2 8$$

Rešenje:

$$3 \log_5 25 + 2 \log_3 27 - 4 \log_2 8 =$$

$$3 \log_5 5^2 + 2 \log_3 3^3 - 4 \log_2 2^3 =$$

$$3 \cdot 2 \cdot \log_5 5 + 2 \cdot 3 \cdot \log_3 3 - 4 \cdot 3 \cdot \log_2 2 =$$

$$3 \cdot 2 \cdot 1 + 2 \cdot 3 \cdot 1 - 4 \cdot 3 \cdot 1 = 6 + 6 - 12 = 0.$$

33. Rešiti jednačinu:

$$\log(5-x) + 2\log\sqrt{3-x} = 1$$

Rešenje:

$$\log(5-x) + 2\log\sqrt{3-x} = 1$$

Treba utvrditi za koje vrednosti promenljive x postoje logaritamske funkcije date u zadatku:

$$5-x > 0 \wedge 3-x > 0$$

$$x < 5 \wedge x < 3$$

Rešavamo jednačinu:

$$\log(5-x) + 2\log\sqrt{3-x} = 1$$

$$\log(5-x) + \log(\sqrt{3-x})^2 = 1$$

$$\log(5-x) + \log(3-x) = 1$$

$$\log_{10}(5-x)(3-x) = 1$$

$$(5-x)(3-x) = 10$$

$$15 - 5x - 3x + x^2 = 10$$

$$x^2 - 8x + 5 = 0$$

$$x_{1,2} = \frac{8 \pm \sqrt{64-20}}{2} = \frac{8 \pm 2\sqrt{11}}{2}$$

$$x_1 = 4 - \sqrt{11} \quad x_2 = 4 + \sqrt{11}$$

Treba proveriti da li ova rešenja zadovoljavaju uslov $x < 3$.

Zaključujemo da ovom intervalu pripada rešenje $x_1 = 4 - \sqrt{11}$, koje je rešenje naše jednačine.

34. Rešiti jednačinu:

$$\log_x(5x^2) \cdot \log_5^2 x = 1$$

Rešenje:

Oblast definisanosti : $x > 0 \wedge x \neq 1$

$$\log_x(5x^2) \cdot \log_5^2 x = 1$$

$$(\log_x 5 + \log_x x^2) \cdot \log_5^2 x = 1$$

$$(\log_x 5 + 2 \log_x x) \cdot \log_5^2 x = 1$$

$$(\log_x 5 + 2) \cdot \log_5^2 x = 1$$

$$\left(\frac{1}{\log_5 x} + 2\right) \cdot \log_5^2 x = 1$$

$$\frac{\log_5^2 x}{\log_5 x} + 2 \cdot \log_5^2 x = 1$$

$$\log_5 x + 2 \log_5^2 x - 1 = 0$$

Uvodimo smenu $\log_5 x = t$ i dobijamo sledeću kvadratnu jednačinu:

$$2t^2 + t - 1 = 0$$

$$t_{1,2} = \frac{-1 \pm \sqrt{1+8}}{4} = \frac{-1 \pm 3}{4}$$

$$t_1 = -1, t_2 = \frac{1}{2}$$

Za $t_1 = -1$ imamo $\log_5 x = -1 \Rightarrow x = 5^{-1} = \frac{1}{5}$

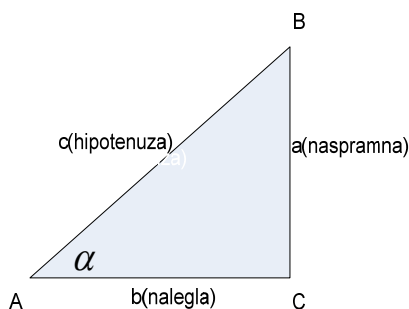
Za $t_2 = \frac{1}{2}$ imamo $\log_5 x = \frac{1}{2} \Rightarrow x = 5^{\frac{1}{2}} = \sqrt{5}$

Rešenja jednačine su: $x_1 = \frac{1}{5} \vee x_2 = \sqrt{5}$.

VI TRIGONOMETRIJSKE FUNKCIJE

Trigonometrija (lat. *trigonon-trougao*, *metron-mera*) je deo matematike koji izučava zavisnost između strana i uglova trougla u ravni ili na površini sfere. Pomoću trigonometrijskih funkcija moguće je odrediti nepoznatu dimenziju, ugao nagiba u matematičkim i tehničkim proračunima.

Trigonometrijske funkcije su: *sinus, kosinus, tangens, kotangens, sekans i kosekans.*

Odnos naspramne stranice i hipotenuze nazivamo **sinusnom funkcijom** ili **sinus** i zapisujemo kao *sin*.

Odnos nalegale stranice i hipotenuze nazivamo **kosinusnom funkcijom** ili **kosinus** i zapisujemo *cos*.

Odnos naspramne i nalegale stranice naziva se **tangens** ili skraćeno *tg*, a odnos nalegale i naspramne stranice naziva se **kotangens** ili skraćeno *ctg*.

Kosekans je recipročna vrednost sinusne funkcije ili skraćeno *cosec* (ili *csc*), a **sekans** je recipročna vrednost kosinusne funkcije ili skraćeno *sec*.

$$\sin \alpha = \frac{a}{c}, \quad \cos \alpha = \frac{b}{c}$$
$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{a}{b}, \quad \operatorname{ctg} \alpha = \frac{b}{a}, \quad \operatorname{cosec} \alpha = \frac{c}{a}, \quad \operatorname{sec} \alpha = \frac{c}{b}.$$

Iz navedenih definicija izvodimo:

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}, \quad \operatorname{ctg} \alpha = \frac{\cos \alpha}{\sin \alpha} = \frac{\operatorname{cosec} \alpha}{\operatorname{sec} \alpha}, \quad \operatorname{tg} \alpha \cdot \operatorname{ctg} \alpha = 1.$$

Sledeće osnovne relacije nazivaju se *osnovni trigonometrijski identiteti* ili *Pitagorini identiteti* zasnovani na Pitagorinoj teoremi:

$$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1, 1 + \operatorname{tg}^2 \alpha = \sec^2 \alpha, 1 + \operatorname{ctg}^2 \alpha = \operatorname{cosec}^2 \alpha$$

Vrednosti trigonometrijskih funkcija:

Stepen	Radijan	Sin α	Cos α	Tg α	Ctg α	Sec α	Cosec α
0°	0	0	1	0	∞	1	∞
30°	$\pi/6$	$1/2$	$\sqrt{3}/2$	$\sqrt{3}/3$	$\sqrt{3}$	$2\sqrt{3}/3$	2
45°	$\pi/4$	$\sqrt{2}/2$	$\sqrt{2}/2$	1	1	$\sqrt{2}$	$\sqrt{2}$
60°	$\pi/3$	$\sqrt{3}/2$	$1/2$	$\sqrt{3}$	$\sqrt{3}/3$	2	$2\sqrt{3}/3$
90°	$\pi/2$	1	0	∞	0	∞	1

Osnovne trigonometrijske formule:

$$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1, \sin \alpha \cdot \operatorname{cosec} \alpha = 1, \cos \alpha \cdot \sec \alpha = 1$$

$$\sin \alpha = \sqrt{1 - \cos^2 \alpha} = \frac{\operatorname{tg} \alpha}{\pm \sqrt{1 + \operatorname{tg}^2 \alpha}}, \cos \alpha = \sqrt{1 - \sin^2 \alpha} = \frac{1}{\pm \sqrt{1 + \operatorname{tg}^2 \alpha}}$$

$$\operatorname{tg} \alpha = \frac{\sin \alpha}{\sqrt{1 - \sin^2 \alpha}} = \frac{1}{\operatorname{ctg} \alpha}, \operatorname{ctg} \alpha = \frac{\sqrt{1 - \sin^2 \alpha}}{\sin \alpha} = \frac{1}{\operatorname{tg} \alpha}$$

Funkcije zbira i razlike:

$$\sin(\alpha \pm \beta) = \sin \alpha \cos \beta \pm \cos \alpha \sin \beta$$

$$\cos(\alpha \pm \beta) = \cos \alpha \cos \beta \mp \sin \alpha \sin \beta$$

$$\operatorname{tg}(\alpha \pm \beta) = \frac{\operatorname{tg} \alpha \pm \operatorname{tg} \beta}{1 \mp \operatorname{tg} \alpha \operatorname{tg} \beta}$$

$$\operatorname{ctg}(\alpha \pm \beta) = \frac{\operatorname{ctg} \alpha \operatorname{ctg} \beta \mp 1}{\operatorname{ctg} \beta \pm \operatorname{ctg} \alpha}$$

Funkcije višestrukih uglova:

$$\sin 2\alpha = 2 \sin \alpha \cos \alpha, \quad \sin 3\alpha = 3 \sin \alpha - \sin^3 \alpha$$

$$\cos 2\alpha = \cos^2 \alpha - \sin^2 \alpha, \quad \cos 3\alpha = 4 \cos^3 \alpha - 3 \cos \alpha$$

$$\operatorname{tg} 2\alpha = \frac{2 \operatorname{tg} \alpha}{1 - \operatorname{tg}^2 \alpha}, \quad \operatorname{tg} 3\alpha = \frac{3 \operatorname{tg} \alpha - \operatorname{tg}^3 \alpha}{1 - 3 \operatorname{tg}^2 \alpha},$$

$$\operatorname{ctg} 2\alpha = \frac{\operatorname{ctg}^2 \alpha - 1}{2 \operatorname{ctg} \alpha}, \quad \operatorname{ctg} 3\alpha = \frac{\operatorname{ctg}^3 \alpha - 3 \operatorname{ctg} \alpha}{3 \operatorname{ctg}^2 \alpha - 1}$$

Zbir i razlika funkcija:

$$\sin \alpha + \sin \beta = 2 \sin \frac{\alpha + \beta}{2} \cos \frac{\alpha - \beta}{2}$$

$$\sin \alpha - \sin \beta = 2 \cos \frac{\alpha + \beta}{2} \sin \frac{\alpha - \beta}{2}$$

$$\cos \alpha + \cos \beta = 2 \cos \frac{\alpha + \beta}{2} \cos \frac{\alpha - \beta}{2}$$

$$\cos \alpha - \cos \beta = -2 \sin \frac{\alpha + \beta}{2} \sin \frac{\alpha - \beta}{2}$$

$$\operatorname{tg} \alpha \pm \operatorname{tg} \beta = \frac{\sin(\alpha \pm \beta)}{\cos \alpha \cos \beta}, \quad \operatorname{ctg} \alpha \pm \operatorname{ctg} \beta = \pm \frac{\sin(\alpha \pm \beta)}{\sin \alpha \sin \beta}$$

$$\operatorname{tg} \alpha + \operatorname{ctg} \beta = \frac{\cos(\alpha - \beta)}{\cos \alpha \sin \beta}, \quad \operatorname{ctg} \alpha - \operatorname{tg} \beta = \frac{\cos(\alpha + \beta)}{\sin \alpha \cos \beta}$$

Proizvod funkcija:

$$\sin \alpha \sin \beta = \frac{1}{2} [\cos(\alpha - \beta) - \cos(\alpha + \beta)]$$

$$\cos \alpha \cos \beta = \frac{1}{2} [\cos(\alpha - \beta) + \cos(\alpha + \beta)]$$

$$\sin \alpha \cos \beta = \frac{1}{2} [\sin(\alpha - \beta) + \sin(\alpha + \beta)]$$

Funkcije polovine ugla:

$$\sin^2 \frac{\alpha}{2} = \frac{1 - \cos \alpha}{2}, \quad \cos^2 \frac{\alpha}{2} = \frac{1 + \cos \alpha}{2}$$

$$\operatorname{tg}^2 \frac{\alpha}{2} = \frac{1 - \cos \alpha}{1 + \cos \alpha}, \quad \operatorname{ctg}^2 \frac{\alpha}{2} = \frac{1 + \cos \alpha}{1 - \cos \alpha}$$

Funkcije suprotnog ugla:

$$\sin(-\alpha) = -\sin \alpha, \quad \cos(-\alpha) = \cos \alpha$$

$$\operatorname{tg}(-\alpha) = -\operatorname{tg} \alpha, \quad \operatorname{ctg}(-\alpha) = -\operatorname{ctg} \alpha$$

Trigonometrijske jednačine:

	<i>Osnovna rešenja</i>	<i>Sva rešenja</i>
$\sin \alpha = \sin \beta$	$\alpha = \beta$ $\alpha = \pi - \beta$	$\alpha = \beta + 2k\pi, k \in \mathbb{Z}$ $\alpha = \pi - \beta + 2k\pi, k \in \mathbb{Z}$
$\cos \alpha = \cos \beta$	$\alpha = \beta$ $\alpha = -\beta$	$\alpha = \beta + 2k\pi, k \in \mathbb{Z}$ $\alpha = -\beta + 2k\pi, k \in \mathbb{Z}$
$\operatorname{tg} \alpha = \operatorname{tg} \beta$	$\alpha = \beta$	$\alpha = \beta + k\pi, k \in \mathbb{Z}$
$\operatorname{ctg} \alpha = \operatorname{ctg} \beta$	$\alpha = \beta$	$\alpha = \beta + k\pi, k \in \mathbb{Z}$

35. Dokazati sledeći identitet:

$$\frac{\sin \alpha}{1 - \cos \alpha} = \frac{1 + \cos \alpha}{\sin \alpha}$$

Rešenje:

I način:

$$\frac{\sin \alpha}{1 - \cos \alpha} \cdot \frac{1 + \cos \alpha}{\sin \alpha}$$

$$\sin \alpha \cdot \sin \alpha = (1 + \cos \alpha)(1 - \cos \alpha)$$

$$\sin^2 \alpha = 1 - \cos^2 \alpha$$

$$\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha = 1$$

II način:

$$\frac{\sin \alpha}{1 - \cos \alpha} = \frac{1 + \cos \alpha}{\sin \alpha}$$

$$\frac{\sin \alpha}{1 - \cos \alpha} = \frac{\sin \alpha}{2 \sin^2 \frac{\alpha}{2}} = \frac{\cancel{2 \sin \frac{\alpha}{2}} \cos \frac{\alpha}{2}}{2 \sin^2 \frac{\alpha}{2}}$$

$$= \frac{2 \cos \frac{\alpha}{2} \cos \frac{\alpha}{2}}{2 \sin \frac{\alpha}{2} \cos \frac{\alpha}{2}} = \frac{2 \cos^2 \frac{\alpha}{2}}{\sin \alpha} = \frac{1 + \cos \alpha}{\sin \alpha}$$

36. Dokazati sledeći identitet:

$$\frac{1}{\sin^2 \alpha - \cos^2 \alpha} = \frac{1 + \operatorname{ctg}^2 \alpha}{1 - \operatorname{ctg}^2 \alpha}$$

Rešenje:

$$\frac{1}{\sin^2 \alpha - \cos^2 \alpha} = \frac{1 + \operatorname{ctg}^2 \alpha}{1 - \operatorname{ctg}^2 \alpha}$$

$$\frac{1}{\sin^2 \alpha - \cos^2 \alpha} = \frac{\sin^2 \alpha + \cos^2 \alpha}{\sin^2 \alpha - \cos^2 \alpha} = \frac{\frac{\sin^2 \alpha}{\sin^2 \alpha} + \frac{\cos^2 \alpha}{\sin^2 \alpha}}{\frac{\sin^2 \alpha}{\sin^2 \alpha} - \frac{\cos^2 \alpha}{\sin^2 \alpha}} = \frac{1 + \operatorname{ctg}^2 \alpha}{1 - \operatorname{ctg}^2 \alpha}$$

37. Dokazati identitet:

$$1 - \frac{\sin^2 \alpha}{1 + \operatorname{ctg} \alpha} - \frac{\cos^2 \alpha}{1 + \operatorname{tg} \alpha} = \sin \alpha \cdot \cos \alpha$$

Rešenje:

$$1 - \frac{\sin^2 \alpha}{1 + \operatorname{ctg} \alpha} - \frac{\cos^2 \alpha}{1 + \operatorname{tg} \alpha} = \sin \alpha \cdot \cos \alpha$$

$$1 - \frac{\sin^2 \alpha}{1 + \operatorname{ctg} \alpha} - \frac{\cos^2 \alpha}{1 + \operatorname{tg} \alpha} = 1 - \frac{\sin^2 \alpha}{1 + \frac{\cos \alpha}{\sin \alpha}} - \frac{\cos^2 \alpha}{1 + \frac{\sin \alpha}{\cos \alpha}}$$

$$1 - \frac{\sin^2 \alpha}{\frac{\sin \alpha + \cos \alpha}{\sin \alpha}} - \frac{\cos^2 \alpha}{\frac{\cos \alpha + \sin \alpha}{\cos \alpha}} = 1 - \frac{\sin^3 \alpha}{\sin \alpha + \cos \alpha} - \frac{\cos^3 \alpha}{\sin \alpha + \cos \alpha}$$

$$\begin{aligned}
\frac{\sin \alpha + \cos \alpha - \sin^3 \alpha - \cos^3 \alpha}{\sin \alpha + \cos \alpha} &= \frac{\sin \alpha + \cos \alpha - (\sin^3 \alpha + \cos^3 \alpha)}{\sin \alpha + \cos \alpha} \\
&= \frac{\sin \alpha + \cos \alpha - (\sin \alpha + \cos \alpha)(\sin^2 \alpha - \sin \alpha \cos \alpha + \cos^2 \alpha)}{\sin \alpha + \cos \alpha} \\
&= \frac{\sin \alpha + \cos \alpha - (\sin \alpha + \cos \alpha)(1 - \sin \alpha \cos \alpha)}{\sin \alpha + \cos \alpha} \\
&= \frac{\cancel{(\sin \alpha + \cos \alpha)} (\cancel{1} - 1 + \sin \alpha \cos \alpha)}{\cancel{\sin \alpha + \cos \alpha}} = \sin \alpha \cos \alpha
\end{aligned}$$

38. Odrediti sva rešenja jednačine:

$$2 \sin^2 x + \sin x = 0$$

Rešenje:

$$2 \sin^2 x + \sin x = 0$$

$$\sin x(2 \sin x + 1) = 0 \Leftrightarrow \sin x = 0 \vee 2 \sin x + 1 = 0$$

$$\sin x = 0 \Leftrightarrow x_k = k\pi \quad (k = 0, \pm 1, \pm 2, \dots)$$

$$2 \sin x + 1 = 0 \Leftrightarrow \sin x = -\frac{1}{2} \Leftrightarrow x_m = \frac{7\pi}{6} + 2m\pi \vee x_n = \frac{11\pi}{6} + 2n\pi$$

$$(m, n = 0, \pm 1, \pm 2, \dots)$$

39. Za koje α važi formula:

$$\sqrt{\frac{1 - \cos \alpha}{1 + \cos \alpha}} = \frac{\sin \alpha}{1 + \cos \alpha}$$

Rešenje:

$$\begin{aligned}
\sqrt{\frac{1 - \cos \alpha}{1 + \cos \alpha}} &= \frac{\sin \alpha}{1 + \cos \alpha} \\
\sqrt{\frac{1 - \cos \alpha}{1 + \cos \alpha}} \cdot \sqrt{\frac{1 + \cos \alpha}{1 + \cos \alpha}} &= \frac{\sin \alpha}{1 + \cos \alpha}
\end{aligned}$$

$$\sqrt{\frac{1 - \cos^2 \alpha}{(1 + \cos \alpha)^2}} = \frac{\sin \alpha}{1 + \cos \alpha}$$
$$\frac{|\sin \alpha|}{1 + \cos \alpha} = \frac{\sin \alpha}{1 + \cos \alpha} \Rightarrow |\sin \alpha| = \sin \alpha$$

Rešenje je: $2k\pi \leq \alpha \leq (2k+1)\pi$.

VII POLIEDRI

Poliedar je geometrijsko telo ograničeno sa četiri ili više površi i kome su ivice prave duži. Poliedri se *dele* prema *konveksnosti*, *simetričnosti*, *oblicima površi koje ih čine*, *broju ivica koje se sastaju u jednom temenu*. Naziv se poliedru daje *prema broju površi* (tetraedar-4 površi, pentaedar-5, heksaedar-6,...) i prema obliku površi koje ga čine.

Najpoznatiji poliedri su **prizma** i **piramida**.

Prizma

Prizma je geometrijsko telo koje se sastoji od dva paralelna i podudarna mnogougla i onoliko paralelograma koliko stranica ima jedan od tih mnogouglova. Mnogouglove nazivamo **osnove-baze prizme**, a paralelogrami su **bočne strane prizme**. Bočne strane prizme obrazuju **omotač prizme**. **Visina prizme** je duž koja je normalna na osnove prizme i čije krajnje tačke pripadaju ravnima osnova prizmi.

Površina prizme izražava se formulom:

$$P = 2B + M, \text{ gde je } B \text{ površina baze, a } M \text{ površina omotača.}$$

Zapremina prizme izražava se formulom:

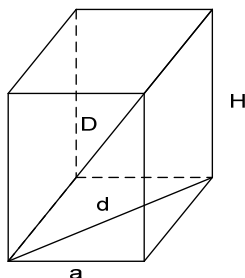
$$V = BH \text{ gde je } B \text{ površina baze, a } H \text{ visina prizme.}$$

Pravilna četvorostrana prizma

$$B = a^2$$

$$M = 4aH$$

$$D = \sqrt{(a\sqrt{2})^2 + H^2}$$

Kocka:

$$P = 6a^2$$

$$V = a^3$$

$$D = a\sqrt{3}$$

Kvadar:

$$P = 2(ab + ac + bc)$$

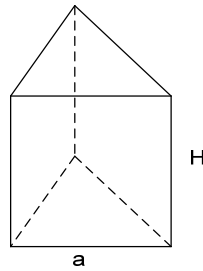
$$V = abc$$

$$D = \sqrt{a^2 + b^2 + c^2}$$

Pravilna trostrana prizma

$$B = \frac{a^2\sqrt{3}}{4}$$

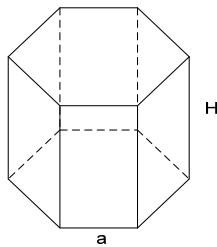
$$M = 3aH$$

Pravilna šestostrana prizma

$$B = 6 \frac{a^2\sqrt{3}}{4}$$

$$M = 6aH$$

Piramida

Piramida je geometrijsko telo ograničeno delom jedne rogljaste površi i jednim mnogougлом. **Teme roglja** je vrh piramide. Mnogougao koji pripada presečenoj ravni je **osnova piramide**, a stranice tog mnogougla su osnovne **ivice piramide**. Odsečki ivica roglja su **bočne ivice piramide**, a trouglovi određeni stranama roglja su **bočne strane piramide**. Bočne strane piramide čine **omotač piramide**. Duž normalna na osnovu piramide, čija je jedna krajnja tačka vrh piramide, a druga pripada ravni osnove, naziva se **visina piramide**. *Visina bočne strane naziva se apotema.*

Površina piramide izražava se formulom:

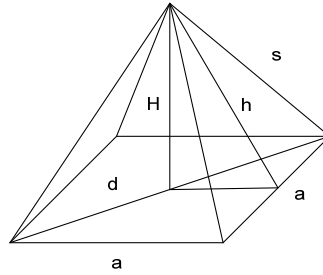
$$P = B + M, \text{ gde je } B \text{ površina baze, a } M \text{ površina omotača.}$$

Zapremina piramide izražava se formulom:

$$V = \frac{1}{3}BH, \text{ gde je } B \text{ površina baze, a } H \text{ visina prizme.}$$

Pravilna četverostrana piramida

$$B = a^2$$
$$M = 4 \frac{ah}{2} = 2ah$$

Važne relacije:

$$s^2 = H^2 + \left(\frac{d}{2}\right)^2$$

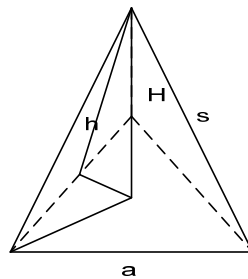
$$s^2 = h^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2$$

$$h^2 = H^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2,$$

gde je a osnovna ivica, s bočna ivica, h visina bočne strane, d dijagonala osnove.

Pravilna trostrana piramida

$$B = \frac{a^2\sqrt{3}}{4}$$
$$M = 3 \frac{ah}{2}$$

Važne relacije:

$$s^2 = H^2 + \left(\frac{a\sqrt{3}}{3}\right)^2$$

$$h^2 = H^2 + \left(\frac{a\sqrt{3}}{6}\right)^2$$

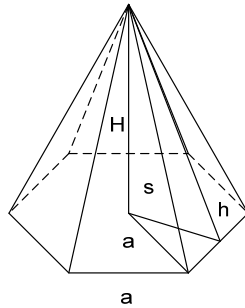
$$s^2 = h^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2$$

Pravilna šestostrana piramida

$$B = 6 \frac{a^2 \sqrt{3}}{4}$$

$$M = 6 \frac{ah}{2} = 3ah$$

Važne relacije:

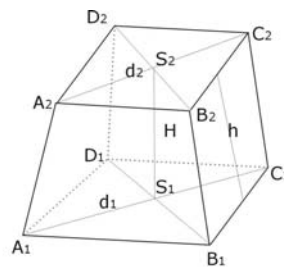
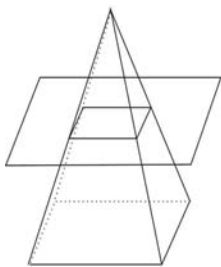
$$s^2 = H^2 + a^2$$

$$s^2 = h^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2$$

$$h^2 = H^2 + \left(\frac{a\sqrt{3}}{2}\right)^2$$

Zarubljena piramida

Ako se n -tostrana piramida preseče sa ravni koja je paralelna ravni osnove dobija se mnogougao homotetičan sa osnovom. *Deo piramide između tih homotetičkih površi jeste n -tostrana zarubljena piramida.*

Površina zarubljene piramide se izražava formulom:

$P = B_1 + B_2 + M$, gde su B_1, B_2 površina donje i gornje osnove, a M površina omotača.

Zapremina zarubljene piramide izražava se formulom:

$$V = \frac{H}{3} (B_1 + \sqrt{B_1 \cdot B_2} + B_2)$$

40. Pravilna četverostrana prizma ima omotač 8m^2 i dijagonalu 3m . Izračunati njenu zapreminu.

Rešenje:

$$M = 8\text{m}^2$$

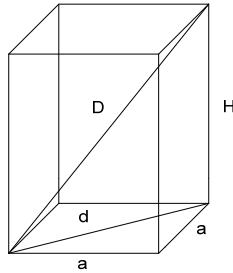
$$D = 3\text{m}$$

$$V = ?$$

$$V = BH = a^2 H$$

$$M = 4aH$$

$$4aH = 8 \Rightarrow H = \frac{2}{a}$$

Dijagonala osnove je $d = a\sqrt{2}$, pa primenom Pitagorine teoreme dobijamo:

$$d^2 + H^2 = D^2$$

$$(a\sqrt{2})^2 + H^2 = 3^2$$

$$2a^2 + H^2 = 9$$

$$2a^2 + \left(\frac{2}{a}\right)^2 = 9$$

$$2a^2 + \frac{4}{a^2} = 9 \cdot a^2$$

$$2a^4 + 4 = 9a^2$$

$$2a^4 - 9a^2 + 4 = 0$$

Uvodimo smenu $a^2 = t$, pa poslednja jednačina postaje:

$$2t^2 - 9t + 4 = 0$$

$$t_{1,2} = \frac{9 \pm \sqrt{81 - 32}}{4} = \frac{9 \pm 7}{4}$$

$$t_1 = 4, t_2 = \frac{1}{2}$$

$$t_1 = 4 \Rightarrow a^2 = 4 \Rightarrow a = 2$$

$$a_1 = 2 \Rightarrow H_1 = \frac{2}{2} = 1$$

$$V_1 = a_1^2 H_1 = 4 \cdot 1 = 4m^3$$

$$t_2 = \frac{1}{2} \Rightarrow a^2 = \frac{1}{2} \Rightarrow a = \frac{1}{\sqrt{2}}$$

$$a_2 = \frac{1}{\sqrt{2}} \Rightarrow H_2 = \frac{2}{\frac{1}{\sqrt{2}}} = 2\sqrt{2}$$

$$V_2 = a_2^2 H_2 = \frac{1}{2} \cdot 2\sqrt{2} = \sqrt{2}m^3$$

41. Površina prave trostrane prizme jednaka je 1440 cm^2 , a njena visina je 16 cm . Izračunati osnovne ivice prizme, ako se one odnose kao $17:10:9$.

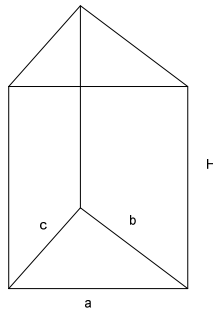
Rešenje:

$$P = 1440 \text{ cm}^2$$

$$H = 16 \text{ cm}$$

$$a : b : c = 17 : 10 : 9$$

$$a, b, c = ?$$

$$P = 2B + M$$

$$1440 = 2B + M$$

$$a : b : c = 17 : 10 : 9 = k$$

$$a = 17k, b = 10k, c = 9k$$

Površinu osnove izračunaćemo primenom Heronovog obrasca:

$$B = \sqrt{s(s-a)(s-b)(s-c)}, \text{ gde je } s = \frac{a+b+c}{2} \text{ poluobim trougla.}$$

$$s = \frac{a+b+c}{2} = \frac{17k+10k+9k}{2} = 18k$$

$$B = \sqrt{s(s-a)(s-b)(s-c)} = \sqrt{18k(18k-17k)(18k-10k)(18k-9k)} = \\ = \sqrt{18k \cdot k \cdot 8k \cdot 9k} = 36k^2$$

$$M = (a+b+c)H = (17k+10k+9k) \cdot 16 = 36k \cdot 16 = 576k$$

$$P = 2B + M$$

$$1440 = 2 \cdot 36k^2 + 576k$$

$$72k^2 + 576k - 1440 = 0 / : 72$$

$$k^2 + 8k - 20 = 0$$

$$k_{1,2} = \frac{-8 \pm \sqrt{64 + 80}}{2} = \frac{-8 \pm 12}{2}$$

$$k_1 = -10, k_2 = 2$$

Odbacujemo negativno rešenje, tj. rešenje poslednje jednačine je $k_2 = 2$.

$$a = 34, b = 20, c = 18.$$

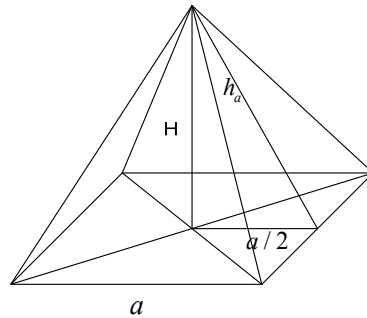
42. Date su osnovna ivica $a = 10\text{cm}$ i visina $H = 12\text{cm}$ pravilne četverostrane piramide. Odrediti njenu površinu i zapreminu.

Rešenje:

$$a = 10\text{cm}$$

$$H = 12\text{cm}$$

$$P, V = ?$$

$$V = \frac{1}{3}BH = \frac{1}{3}a^2H$$

$$V = \frac{1}{3}10^2 \cdot 12 = 400\text{cm}^3$$

$$P = B + M = a^2 + 4 \frac{ah_a}{2} = a^2 + 2ah_a$$

Treba odrediti visinu bočne strane. Primenjujemo Pitagorinu teoremu:

$$H^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2 = h_a^2$$

$$12^2 + 5^2 = h_a^2$$

$$169 = h_a^2 \Rightarrow h_a = 13$$

$$P = a^2 + 2ah_a = 10^2 + 2 \cdot 10 \cdot 13 = 360\text{cm}^2$$

43. Osnovne ivice pravilne trostrane zarubljene piramide su 2m i 6m. Bočna strana nagnuta je prema većoj osnovi pod uglom od 60° . Izračunati zapreminu te piramide.

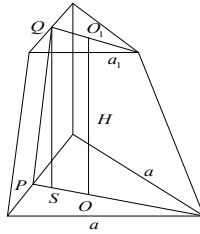
Rešenje:

$$a = 6m$$

$$a_1 = 2m$$

$$\alpha = 60^\circ$$

$$V = ?$$

$$V = \frac{H}{3}(B_1 + \sqrt{B_1 B_2} + B_2)$$

$$H = ?$$

$$OP = \frac{1}{3} \frac{a\sqrt{3}}{2} = \frac{1}{3} \frac{6\sqrt{3}}{2} = \sqrt{3}$$

$$QO_1 = \frac{1}{3} \frac{a_1\sqrt{3}}{2} = \frac{1}{3} \frac{2\sqrt{3}}{2} = \frac{\sqrt{3}}{3}$$

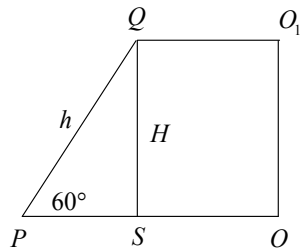
$$PS = PO - QO_1$$

$$PS = \frac{2\sqrt{3}}{3}$$

Iz trougla PSQ imamo sledeće:

$$\operatorname{tg} 60^\circ = \frac{H}{\frac{2\sqrt{3}}{3}} \Rightarrow H = \operatorname{tg} 60^\circ \cdot \frac{2\sqrt{3}}{3} = \sqrt{3} \cdot \frac{2\sqrt{3}}{3} = 2$$

$$H = 2$$

$$B_1 = \frac{a^2\sqrt{3}}{4} = \frac{36\sqrt{3}}{4} = 9\sqrt{3}$$

$$\sqrt{B_1 B_2} = \sqrt{9\sqrt{3} \cdot \sqrt{3}} = 3\sqrt{3}$$

$$V = \frac{H}{3}(B_1 + \sqrt{B_1 B_2} + B_2)$$

$$V = \frac{2}{3}(9\sqrt{3} + 3\sqrt{3} + \sqrt{3})$$

$$V = \frac{2}{3}13\sqrt{3} = \frac{26\sqrt{3}}{3} m^3$$

44. Osnova piramide je pravougaonik čija je površina S i ugao između dijagonala 60° . Odrediti zapreminu piramide ako su bočne ivice nagnute prema ravni osnove pod uglom od 45° .

Rešenje:

$$B = S$$

$$\angle d_1 O d_2 = 60^\circ$$

$$\alpha = 45^\circ$$

$$V = ?$$

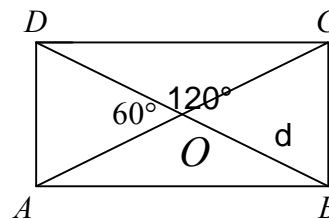
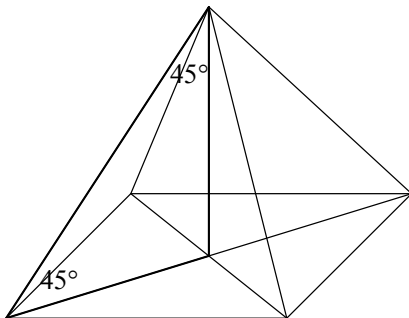
$$V = \frac{1}{3}BH$$

$$H = \frac{d}{2}$$

$$B = 2P_{BOC} + 2P_{ABO}$$

$$B = 2 \frac{\frac{d}{2} \frac{d}{2} \sin 60^\circ}{2} + 2 \frac{\frac{d}{2} \frac{d}{2} \sin 120^\circ}{2}$$

$$B = \frac{d^2 \frac{\sqrt{3}}{2}}{4} + \frac{d^2 \frac{\sqrt{3}}{2}}{4} = \frac{\sqrt{3}}{4} d^2$$

$$\frac{\sqrt{3}}{4}d^2 = S$$

$$4S = \sqrt{3}d^2 \Rightarrow d^2 = \frac{4S}{\sqrt{3}} \Rightarrow d = \frac{2\sqrt{S}}{\sqrt[4]{3}}$$

$$H = \frac{\sqrt{S}}{\sqrt[4]{3}} \Rightarrow V = \frac{1}{3}BH = \frac{1}{3}S \frac{\sqrt{S}}{\sqrt[4]{3}} = \frac{S\sqrt{S}}{9\sqrt[4]{27}}$$

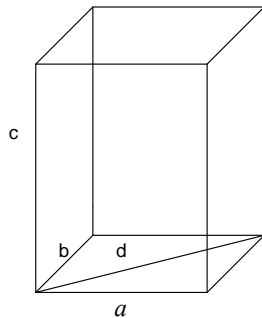
45. Ivice pravouglog paralelepipeda a, b, c , koje polaze iz jednog temena, odnose se kao $m:n:p$, a dijagonala osnove (a, b) je d . Izračunati površinu i zapreminu paralelepipeda.

Rešenje:

$$a : b : c = m : n : p$$

$$d$$

$$P, V = ?$$

$$a : b : c = m : n : p = k$$

$$a = mk$$

$$b = nk$$

$$c = pk$$

$$a^2 + b^2 = d^2$$

$$k^2m^2 + k^2n^2 = d^2$$

$$k^2(m^2 + n^2) = d^2$$

$$k^2 = \frac{d^2}{m^2 + n^2} \Rightarrow k = \frac{d}{\sqrt{m^2 + n^2}}$$

$$a = \frac{md}{\sqrt{m^2 + n^2}}$$

$$b = \frac{nd}{\sqrt{m^2 + n^2}}$$

$$c = \frac{pd}{\sqrt{m^2 + n^2}}$$

$$P = 2(ab + bc + ac)$$

$$P = 2 \left(\frac{md}{\sqrt{m^2 + n^2}} \frac{nd}{\sqrt{m^2 + n^2}} + \frac{nd}{\sqrt{m^2 + n^2}} \frac{pd}{\sqrt{m^2 + n^2}} + \frac{md}{\sqrt{m^2 + n^2}} \frac{pd}{\sqrt{m^2 + n^2}} \right) =$$

$$P = 2 \frac{mnd^2 + npd^2 + mpd^2}{m^2 + n^2} = \frac{2d^2(mn + np + mp)}{m^2 + n^2}$$

$$V = abc = \frac{md}{\sqrt{m^2 + n^2}} \frac{nd}{\sqrt{m^2 + n^2}} \frac{pd}{\sqrt{m^2 + n^2}} = \frac{mnpd^3}{\sqrt{(m^2 + n^2)^3}}$$

VIII OBRTNA TELA

Obrtna površ je površ koju obrazuje jedna linija koja se rotira oko jedne stalne prave. Linija koja izvodi kretanje naziva se **izvodnica**, a stalna prava **osa rotacije**. Telo ograničeno jednom obrtnom površi ili delom obrtne površi i ravnima normalnim na osu rotacije naziva se **obrotno ili rotaciono telo**.

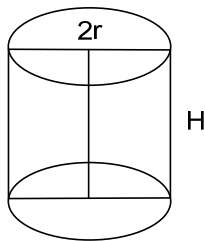
Valjak

Površ obrazovana kretanjem prave koja ostaje stalno paralelna samoj sebi naziva se **cilindrična površ**. **Valjak** je geometrijsko telo ograničeno sa dva kruga u paralelnim ravnima i delom cilindrične površi, čije su izvodnice normalne na ravni tih krugova. Krugovi su **osnove valjka**. **Omotač valjka** naziva se deo cilindrične površi između ravni osnova. **Visina valjka** je duž normalna na osnove sa krajnjim tačkama u osnovama.

Površina valjka izražava se formulom:

$$P = 2B + M$$

$$B = r^2\pi, M = 2r\pi H$$

gde je B površina osnove, M površina omotača valjka, r poluprečnik osnove, H visina valjka.

Zapremina valjka izražava se formulom:

$$V = BH$$

Osni presek valjka je pravougaonik sa stranicama H i $2r$ i dobija se presekom valjka i ravni koja sadrži osu valjka.

Poprečni presek valjka je krug poluprečnika r i nastaje presekom valjka i ravni koja je paralelna ravni osnove.

Ravnostrani valjak je onaj valjak kod koga je $2r = H$.

Kupa

Ako se prava kreće tako da stalno prolazi kroz jednu istu tačku, onda se nastala površ naziva **konusna površ**. Tačka kroz koju prolazi prava naziva se **vrh konusne površi**, a sama pokretna prava **izvodnica** ili **generatrisa**.

Prava kružna konusna površ je obrtna površ čija osa rotacije spaja vrh i centar kruga.

*Ako se prava kružna konusna površ preseče jednom ravni normalnoj na osu, onda ta ravan i deo kružne konusne površi obrazuju jedno obrtno telo koje se naziva prava kružna kupa ili samo **prava kupa**.*

Deo presečene ravni ograničen konusnom površi (krug) je **osnova kupe**, a deo konusne površi između vrha i osnove je **omotač kupe**. Izvodnice konusne površi, koje pripadaju omotaču kupe, nazivaju se **izvodnice kupe**. Rastojanje između vrha i ravni osnove kupe je **visina kupe**, a duž koja spaja vrh sa središtem osnove **osa kupe**. Osa prave kupe je ujedno i njena **visina**.

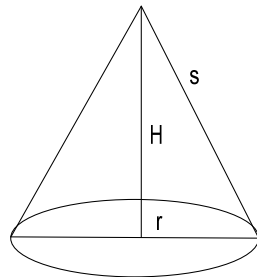
*Zarubljena kupa je deo kupe ograničen osnovom kupe, jednom ravni paralelnom sa osnovom i odgovarajućim delom konusne površi. Osnova pune kupe, iz koje je dobijena zarubljena kupa, i krug u preseku kupe i date ravni, nazivaju se **osnove zarubljene kupe**.*

Površina kupe izražava se formulom:

$$P = B + M$$

$$B = r^2 \pi$$

$$M = r \pi s$$

Zapremina kupe izražava se formulom:

$$V = \frac{1}{3} BH$$

Važna relacija:

$$s^2 = r^2 + H^2$$

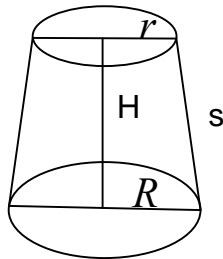
Površina zarubljene kupe:

$P = B_1 + B_2 + M$ gde su B_1, B_2 površina donje i gornje osnove sa poluprečnicima R i r , a M površina omotača.

$$B_1 = R^2 \pi$$

$$B_2 = r^2 \pi$$

$$M = (R + r)\pi s$$

Zapremina zarubljene kupe:

$$V = \frac{1}{3} H (B_1 + \sqrt{B_1 B_2} + B_2)$$

$$V = \frac{\pi H}{3} (R^2 + Rr + r^2)$$

Lopta

Geometrijsko mesto tačaka u prostoru podjednako udaljenih od jedne iste tačke (centra) jeste jedna površ, koja se naziva **sfera** ili **loptina površ**.

Telo ograničeno sferom naziva se lopta.

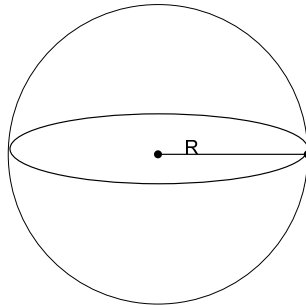
Duž koja spaja centar sa jednom tačkom sfere jeste njen **poluprečnik (radijus)**, a duž koja spaja dve proizvoljne tačke sfere je **tetiva sfere**. Tetiva koja prolazi kroz centar sfere naziva se **prečnik (dijametar)**.

Sfera može nastati i rotiranjem polukruga oko njegovog prečnika. U tom slučaju centar polukruga je istovremeno i centar sfere, a njegov poluprečnik je i poluprečnik sfere.

Prema tome, *sfera je obrtna površ, a lopta obrtno telo.*

Površina lopte izražava se formulom:

$P = 4R^2\pi$, gde je R poluprečnik lopte.

Zapremina lopte se izražava formulom: $V = \frac{4}{3}R^3\pi$

46. Koliko je kvadratnih metara metalnog lima potrebno za izradu cilindričnog dimnjaka visine 18m i prečnika 65cm?

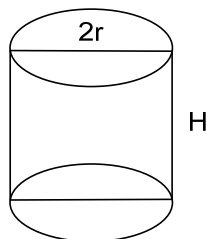
Rešenje:

$$H = 18m$$

$$2r = 65cm \Rightarrow$$

$$r = 32.5cm = 0.325m$$

$$M = ?$$

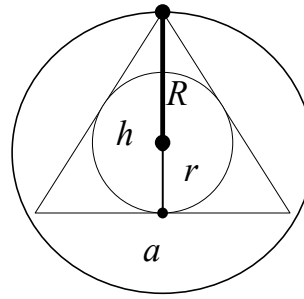
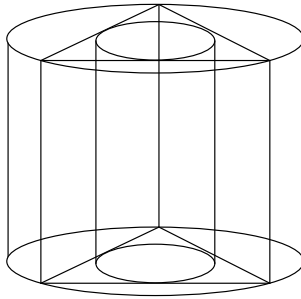
$$M = 2r\pi H$$

$$M = 0.65 \cdot 3.14 \cdot 18$$

$$M = 36.74m^2$$

47. U kružnom valjku upisana je trostrana prizma, a u prizmu je upisan valjak. Odrediti razmeru zapremina tih valjaka.

Rešenje:

$$h = \frac{a\sqrt{3}}{2}$$

$$r = \frac{1}{3}h \Rightarrow r = \frac{1}{3} \frac{a\sqrt{3}}{2} = \frac{a\sqrt{3}}{6}$$

$$R = \frac{2}{3}h \Rightarrow R = \frac{2}{3} \frac{a\sqrt{3}}{2} = \frac{a\sqrt{3}}{3}$$

$$V_1 = B_1 H = r^2 \pi H$$

$$V_2 = B_2 H = R^2 \pi H$$

$$V_1 : V_2 = \frac{r^2 \pi H}{R^2 \pi H} = \frac{r^2}{R^2} = \frac{\left(\frac{a\sqrt{3}}{6}\right)^2}{\left(\frac{a\sqrt{3}}{3}\right)^2} = \frac{3a^2}{36} = \frac{3a^2 \cdot \cancel{9}}{3a^2 \cdot \cancel{36}_4} = \frac{1}{4}$$

$$V_1 : V_2 = 1 : 4$$

48. Izračunati površinu i zapreminu kupe, ako je njena izvodnica za 1 cm duža od visine, a prečnik osnove je 1 dm.

Rešenje:

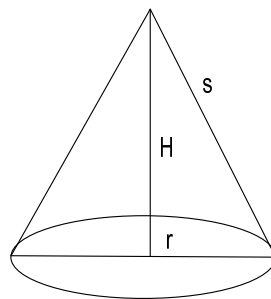
$$2r = 1dm \Rightarrow r = 5cm$$

$$H + 1cm = s$$

$$P, V = ?$$

$$P = B + M$$

$$P = r^2 \pi + \pi r s$$

$$r^2 + H^2 = s^2 \Rightarrow r^2 + H^2 = (H + 1)^2 \Rightarrow 5^2 + H^2 = H^2 + 2H + 1 \Rightarrow$$

$$\Rightarrow 2H = 24 \Rightarrow H = 12\text{cm} \Rightarrow s = H + 1 = 13\text{cm}$$

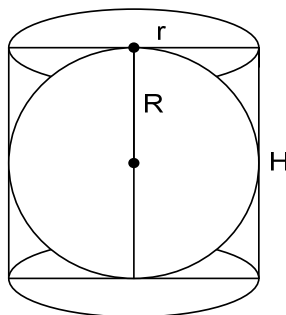
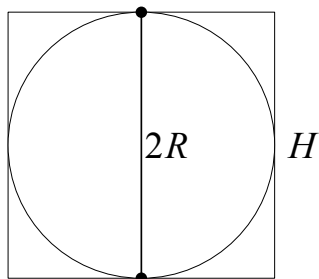
$$P = 5^2 \pi + \pi \cdot 5 \cdot 13 = 25\pi + 65\pi = 90\pi\text{cm}^2$$

$$V = \frac{1}{3} r^2 \pi H = \frac{1}{3} 5^2 \cdot \pi \cdot 12 = 100\pi\text{cm}^3$$

49. Površina lopte jednaka je površini omotača valjka opisanog oko te lopte. Dokazati.

Rešenje:

$$P_L = M_V, \quad 2R = H, \quad P_L = 4R^2\pi$$

$$M_V = 2R\pi H = 2R\pi \cdot 2R = 4R^2\pi = P_L$$

$$\Rightarrow P_L = M_V$$

50. Visina kupe je 12cm, a površina osnog preseka je 42 cm². Odrediti površinu osnove i izvodnicu kupe.

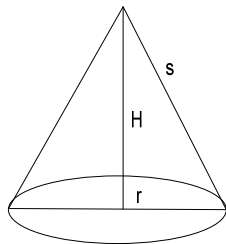
Rešenje:

$$H = 12\text{cm}$$

$$P_{OP} = 42\text{cm}^2$$

$$P_{OP} = \frac{2rH}{2} = rH$$

$$42 = r \cdot 12 \Rightarrow r = 3.5\text{cm}$$

$$B = r^2 \pi = 3.5^2 \pi = 12.25 \cdot 3.14 = 38.465\text{cm}^2$$

$$s = \sqrt{r^2 + H^2} = \sqrt{(3.5)^2 + 12^2} = \sqrt{12.25 + 144} = \sqrt{156.25} = 12.5\text{cm}$$

IX ANALITIČKA GEOMETRIJA U RAVNI

Tačka

1. Rastojanje između dve tačke

Neka su u odnosu na izabrani koordinatni sistem XOY date tačke $M_1(x_1, y_1)$ i $M_2(x_2, y_2)$. Njihovo rastojanje određuje se pomoću formule:

$$d = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}.$$

2. Deljenje duži u datoj razmeri. Koordinate sredine duži.

Ako je tačka $M(x, y)$ unutrašnja tačka duži M_1M_2 ($M_1(x_1, y_1)$ i $M_2(x_2, y_2)$) i ako je data razmera $\lambda = \frac{MM_1}{MM_2}$ u kojoj tačka M deli duž M_1M_2 , onda se koordinate tačke M određuju obrascima:

$$x = \frac{x_1 + \lambda x_2}{1 + \lambda}, \quad y = \frac{y_1 + \lambda y_2}{1 + \lambda}.$$

Ako je tačka M središte duži M_1M_2 ($\lambda = 1$) njene koordinate su:

$$x = \frac{x_1 + x_2}{2}, \quad y = \frac{y_1 + y_2}{2}.$$

3. Površina trougla

Neka su $M_1(x_1, y_1)$, $M_2(x_2, y_2)$, $M_3(x_3, y_3)$ temena datog trougla $M_1M_2M_3$ određena pomoću naznačenih koordinata u odnosu na izabrani pravougli koordinatni sistem XOY . Tada je površina trougla data obrascem:

$$P = \frac{1}{2} |x_1(y_2 - y_3) + x_2(y_3 - y_1) + x_3(y_1 - y_2)|.$$

Prava linija

1. Jednačina $y = kx + n$ predstavlja **eksplicitni oblik jednačine prave**; $k = \operatorname{tg} \alpha$ je *koeficijent pravca prave*; α je *ugao* koji prava gradi sa pozitivnim delom x -ose, a n je *odsečak* koji prava odseca na ordinatnoj (y) osi. Odsečak koji prava odseca na apscisnoj (x) osi je $m = -\frac{n}{k}$.

2. Jednačina $\frac{x}{m} + \frac{y}{n} = 1$, ($m \neq 0, n \neq 0$) predstavlja **segmentni oblik jednačine prave**; m i n su odsečki prave na koordinatnim osama.
3. Jednačina $Ax + By + C = 0$, naziva se **opšti oblik jednačine prave** ili Dekartova jednačina prave linije, gde su A, B i C realni parametri.
4. **Tangens ugla φ , koji grade dve prave koje se seku**, a čiji su koeficijenti k_1 i k_2 određuje se obrascem:

$$\operatorname{tg} \varphi = \frac{k_2 - k_1}{1 + k_1 k_2} \text{ (orijentisani ugao); } \operatorname{tg} \varphi = \left| \frac{k_2 - k_1}{1 + k_1 k_2} \right| \text{ (apsolutni ugao);}$$

5. Koeficijenti pravaca k_1 i k_2 **paralelnih pravih** zadovoljavaju uslov $k_1 = k_2$.
6. Dve **prave su normalne** ako njihovi koeficijenti pravaca zadovoljavaju uslov: $k_1 = -\frac{1}{k_2}$.
7. **Jednačina pramena pravih** koje prolaze kroz datu tačku $M(x_1, y_1)$, a imaju proizvoljni koeficijent k ima oblik: $y - y_1 = k(x - x_1)$.
8. Jednačina $y - y_1 = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}(x - x_1)$ predstavlja **pravu liniju koja prolazi kroz dve date tačke** $M_1(x_1, y_1)$ i $M_2(x_2, y_2)$; izraz $k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}$ je njen **koeficijent pravca**.
9. **Odstojanje d tačke $M(x_1, y_1)$ od prave $Ax + By + C = 0$** dato je formulom:

$$d = \frac{|Ax_1 + By_1 + C|}{\sqrt{A^2 + B^2}}.$$

Kružnica

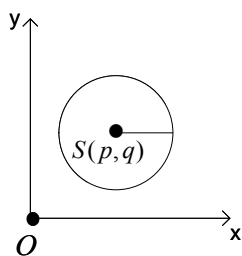
Kružnica je skup tačaka u ravni čija su rastojanja od jedne stalne tačke, jednaka datoj veličini.

Jednačina kružnice

Opšta jednačina kružnice je:

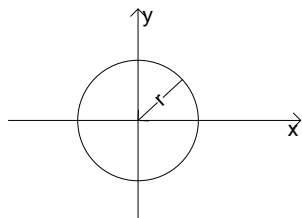
$$(x - p)^2 + (y - q)^2 = r^2$$

gde je $S(p, q)$ *centar kružnice*, a r *poluprečnik*. Ako se centar kružnice nalazi u koordinatnom početku onda je $p = q = 0$, pa jednačina kružnice ima oblik:

$$x^2 + y^2 = r^2.$$

Ako je jednačina kružnice data u obliku

$$x^2 + y^2 + dx + ey + f = 0$$

tada je

$$p = -\frac{d}{2}, q = -\frac{e}{2} \text{ i } r = \sqrt{p^2 + q^2 - f}$$

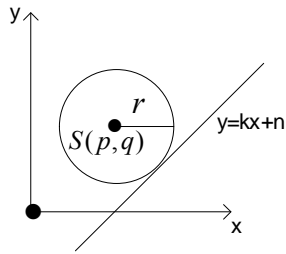
Prava i kružnica

Prava $y = kx + n$ je *tangenta kružnice* $x^2 + y^2 = r^2$, ako je zadovoljena relacija

$$r^2(k^2 + 1) = n^2.$$

Prava $y = kx + n$ je *tangenta kružnice* $(x - p)^2 + (y - q)^2 = r^2$, ako je zadovoljena relacija:

$$r^2(k^2 + 1) = (kp - q + n)^2.$$

Prava $Ax + By + C = 0$ je *tangenta kružnice* $(x - p)^2 + (y - q)^2 = r^2$, ako je zadovoljena relacija:

$$r^2 = \frac{(Ap + Bq + C)^2}{A^2 + B^2}.$$

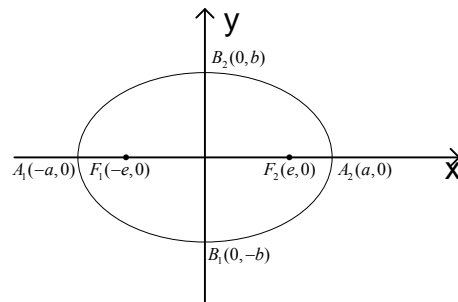
Ako je $M(x_1, y_1)$ neka tačka kružnice $(x - p)^2 + (y - q)^2 = r^2$, **jednačina tangente kružnice u toj tački** glasi:

$$(x - p)(x_1 - p) + (y - q)(y_1 - q) = r^2.$$

Elipsa

Elipsa je skup tačaka u ravni s osobinom da je zbir rastojanja ma koje tačke od dveju datih tačaka stalan broj.

Zbir rastojanja $r_1 + r_2 = 2a$, r_1 i r_2 su **potezi elipse**; stalne tačke $F_1(-e, 0)$ i $F_2(e, 0)$, čije je rastojanje $F_1F_2 = 2e$ nazivaju se **žížama elipse**. Duži $A_1A_2 = 2a$ i $B_1B_2 = 2b$ su **velika i mala osa**; a duži $OA_2 = a$ i $OB_2 = b$ su **poluose elipse**. Broj $e = \sqrt{a^2 - b^2}$, ($e < a$) je **linearna ekscentričnost elipse**.

Jednačina elipse

Jednačina $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$ ili $b^2x^2 + a^2y^2 = a^2b^2$ ($a > b$) predstavlja **centralnu jednačinu elipse**.

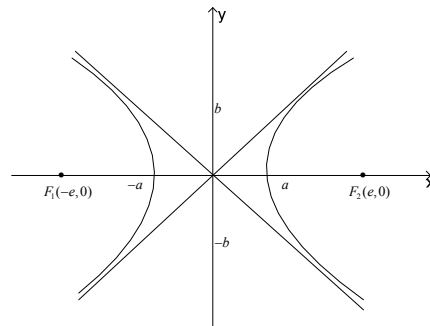
Prava $y = kx + n$ **dodiruje elipsu** $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$ ako je $a^2k^2 + b^2 = n^2$.

Jednačina tangente elipse $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} = 1$ **u njenoj tački** $M(x_1, y_1)$ je $\frac{xx_1}{a^2} + \frac{yy_1}{b^2} = 1$.

Hiperbola

Hiperbola je skup tačaka u ravni s osobinom da je razlika rastojanja ma koje tačke od dveju datih tačaka stalan broj.

Razlika rastojanja označava se sa $r_1 - r_2 = 2a$, ($a > 0$), r_1 i r_2 su **potezi hiperbole**; stalne tačke $F_1(-e, 0)$ i $F_2(e, 0)$, čije je rastojanje $F_1F_2 = 2e$ nazivaju se **žžama hiperbole** ($a < e$). Broj $e = \sqrt{a^2 + b^2}$ je **linearni ekscentritet hiperbole**.

Jednačina hiperbole

Jednačina $\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1$ ili $b^2x^2 - a^2y^2 = a^2b^2$ predstavlja **centralnu jednačinu hiperbole**.

Prava $y = kx + n$ **dodiruje hiperbolu** $\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1$ ako je $a^2k^2 - b^2 = n^2$.

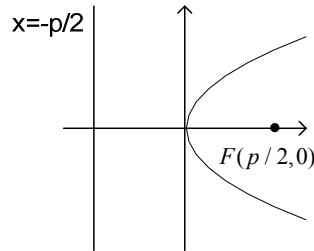
Prave $y = \frac{b}{a}x$ i $y = -\frac{b}{a}x$ su jednačine **asimptote hiperbole**.

Jednačina tangente hiperbole $\frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} = 1$ **u njenoj tački** $M(x_1, y_1)$ je $\frac{xx_1}{a^2} - \frac{yy_1}{b^2} = 1$.

Parabola

Parabola je skup tačaka u ravni s osobinom da je rastojanje svake tačke od jedne stalne tačke jednako odstojanju te tačke od jedne stalne prave.

Stalna tačka $F\left(\frac{p}{2}, 0\right)$ je **žiža parabole**, a stalna prava čija je jednačina $x + \frac{p}{2} = 0$ je **direktrisa parabole**.

Odstojanje tačke F od direktrise obeležava se sa p i naziva se **parametar parabole**; koordinatni početak je **teme parabole**.

Jednačina parabole

Jednačina $y^2 = 2px$ predstavlja **konačni oblik jednačine parabole**, koja leži u desnoj poluravni, ima teme u koordinatnom početku, a osa joj se poklapa sa osom Ox .

Jednačina $y^2 = -2px$ predstavlja **konačni oblik jednačine parabole**, koja leži u levoj poluravni, ima teme u koordinatnom početku, a osa joj se poklapa sa osom Ox .

Prava $y = kx + n$ **dodiruje parabolu** $y^2 = 2px$ ako je $p^2 = 2knp$.

Jednačina tangente parabole $y^2 = 2px$ **u njenoj tački** $M(x_1, y_1)$ je $yy_1 = p(x + x_1)$.

51. Na y -osi odrediti onu tačku koja je podjednako udaljena od tačaka $A(2, -4)$ i $B(6, -2)$.

Rešenje:

Kako tačka pripada y -osi tražimo je u obliku $C(0, y)$.

$$d(A, C) = d(B, C)$$

Koristeći formulu za rastojanje između dve tačke $d = \sqrt{(x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2}$ dobijamo:

$$\sqrt{(0-2)^2 + (y+4)^2} = \sqrt{(0-6)^2 + (y+2)^2} / 2$$

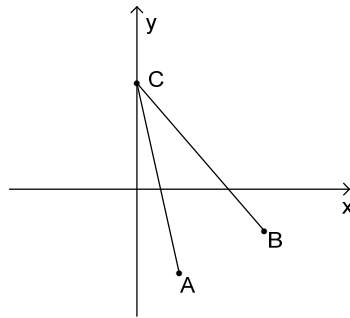
$$4 + (y+4)^2 = 36 + (y+2)^2$$

$$4 + \cancel{y^2} + 8y + 16 = 36 + \cancel{y^2} + 4y + 4$$

$$8y - 4y = 40 - 20$$

$$4y = 20$$

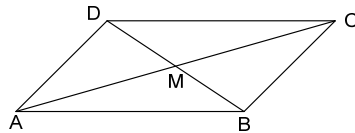
$$y = 5$$

52. Data su dva susedna temena paralelograma $A(-3,5)$ i $B(1,7)$, kao i presečna tačka dijagonala $M(1,1)$. Odrediti koordinate druga dva temena.

Rešenje:

Treba odrediti temena $C(x_1, y_1)$ i $D(x_2, y_2)$.

Kako se dijagonale paralelograma polove, to je tačka M središte duži AC i BD .

Iz relacije da je M središte duži AC dobijamo:

$$\frac{-3+x_1}{2}=1 \Rightarrow -3+x_1=2 \Rightarrow x_1=5$$

$$\frac{5+y_1}{2}=1 \Rightarrow 5+y_1=2 \Rightarrow y_1=-3$$

Iz relacije da je M središte duži BD dobijamo:

$$\frac{1+x_2}{2}=1 \Rightarrow 1+x_2=2 \Rightarrow x_2=1$$

$$\frac{7+y_2}{2}=1 \Rightarrow 7+y_2=2 \Rightarrow y_2=-5$$

Tražena temena su $C(5, -3)$ i $D(1, -5)$.

53. Tačke $A(-4, -2)$, $B(2, 4)$ i $C(-3, y)$ su temena trougla. Odrediti y tako da površina trougla bude 21.

Rešenje :

Polazimo od obrasca za površinu trougla:

$$P = \frac{1}{2} |x_1(y_2 - y_3) + x_2(y_3 - y_1) + x_3(y_1 - y_2)|$$

$$21 = \frac{1}{2} |-4(4 - y) + 2(y + 2) - 3(-2 - 4)|$$

$$42 = |-16 + 4y + 2y + 4 + 18|$$

$$42 = |6y + 6|$$

$$42 = |6y + 6| = \begin{cases} 6y + 6, & y > -1 \\ -(6y + 6), & y < -1 \end{cases}$$

Prvo rešenje:

$$42 = 6y + 6 \Rightarrow 6y = 36 \Rightarrow y = 6$$

Drugo rešenje:

$$42 = -(6y + 6) \Rightarrow 6y = -48 \Rightarrow y = -8.$$

54. Temena trougla su $A(2, -4)$, $B(7, 6)$ i $C(12, 1)$. Tačka M deli stranu AB u razmeri 2:3, a tačka N stranu BC u razmeri 3:2; odrediti:

- a) površine trougova ABC, MNB i površinu trapeza $ACMN$
 b) razmeru površina trouglova ABC i MNB

Rešenje:

a) S obzirom da tačka $M(x_M, y_M)$ deli stranu AB u razmeri 2:3 to je $\frac{2}{3} = \frac{AM}{MB}$. Na osnovu ove razmere određujemo koordinate tačke M :

$$x_M = \frac{2 + \frac{2}{3} \cdot 7}{1 + \frac{2}{3}} = 4, \quad y_M = \frac{-4 + \frac{2}{3} \cdot 6}{1 + \frac{2}{3}} = 0$$

$$M(4, 0)$$

S obzirom da tačka $N(x_N, y_N)$ deli stranu BC u razmeri 3:2 to je $\frac{3}{2} = \frac{BN}{NC}$. Na osnovu ove razmere određujemo koordinate tačke N :

$$x_N = \frac{7 + \frac{3}{2} \cdot 12}{1 + \frac{3}{2}} = 10, \quad y_N = \frac{6 + \frac{3}{2} \cdot 1}{1 + \frac{3}{2}} = 3$$

$$N(10, 3)$$

Površina trougla MNB :

$$P_{\triangle MNB} = \frac{1}{2} |4 \cdot (3 - 6) + 10 \cdot (6 - 0) + 7 \cdot (0 - 3)| = \frac{27}{2}$$

Površina trougla ABC :

$$P_{\triangle ABC} = \frac{1}{2} |2 \cdot (6 - 1) + 7 \cdot (1 + 4) + 12 \cdot (-4 - 6)| = \frac{75}{2}$$

Površina trapeza $ACMN$:

$$P_{\square ACMN} = P_{\triangle ABC} - P_{\triangle MNB} = \frac{75}{2} - \frac{27}{2} = \frac{48}{2} = 24$$

$$b) \frac{P_{\triangle ABC}}{P_{\triangle MNB}} = \frac{\frac{75}{2}}{\frac{27}{2}} = \frac{25}{9}$$

$$P_{\triangle ABC} : P_{\triangle MNB} = 25 : 9$$

55. U jednačini $3y - 5x + 4p - 3 = 0$ odrediti parametar p tako da prava:

- a) prolazi kroz koordinatni početak
- b) da odseca na y -osi odsečak 3.

Rešenje:

Jednačinu $3y - 5x + 4p - 3 = 0$ svodimo na eksplicitni oblik:

$$y = \frac{5}{3}x + \frac{-4p+3}{3}$$

- a) Kako prava prolazi kroz koordinatni početak, tačka $O(0,0)$ zadovoljava jednačinu prave:

$$0 = 0 + \frac{-4p+3}{3} \Rightarrow -4p+3=0 \Rightarrow p = \frac{3}{4}$$

- b) Odsečak n na y -osi je 3, odnosno $\frac{-4p+3}{3} = 3 \Rightarrow -4p+3=9 \Rightarrow p = -\frac{3}{2}$

56. Prava prolazi kroz tačku $M(-5,4)$ i sa koordinatnim osama zaklapa trougao površine $P = 5$. Odrediti njenu jednačinu.

Rešenje:

Jednačinu prave tražimo u obliku $y = kx + n$

$$P_{\triangle AOB} = 5 \Rightarrow 5 = \frac{x_1 y_1}{2}$$

$$x_1 = -\frac{n}{k}, y_1 = n \Rightarrow -\frac{n^2}{k} = 10 \Rightarrow k = -\frac{n^2}{10}$$

Kako tačka $M(-5,4)$ pripada pravoj, ona zadovoljava njenu jednačinu: $4 = -5k + n$.

Rešavamo sistem:

$$\begin{cases} 4 = -5k + n \\ k = -\frac{n^2}{10} \end{cases} \Rightarrow n^2 + 2n - 8 = 0$$

Rešenja sistema su:

$$n_1 = -4, k_1 = -\frac{8}{5}$$

$$n_2 = 2, k_2 = -\frac{2}{5}$$

Dobijamo dve prave koje zadovoljavaju postavljene uslove:

$$y = -\frac{8}{5}x - 4 \text{ i } y = -\frac{2}{5}x + 2.$$

57. Odrediti ugao pod kojim se seku prave:

a) $x + 2y - 9 = 0$ i $x - 3y + 14 = 0$

b) $x\sqrt{3} - y + 4 = 0$ i $x\sqrt{3} + y - 4 = 0$

Rešenje:

a) Zapišimo prave u eksplicitnom obliku: $y = -\frac{1}{2}x + \frac{9}{2}$ i $y = \frac{1}{3}x + \frac{14}{3}$

Koeficijenti pravca ovih pravih su $k_1 = -\frac{1}{2}$ i $k_2 = \frac{1}{3}$. Koristeći obrazac $tg\varphi = \frac{k_2 - k_1}{1 + k_1k_2}$

dobijamo $tg\varphi = \frac{\frac{1}{3} + \frac{1}{2}}{1 - \frac{1}{3} \cdot \frac{1}{2}} = 1 \Rightarrow \varphi = 45^\circ$. Ako uzmemo $k_1 = \frac{1}{3}$ i $k_2 = -\frac{1}{2}$ dobijamo

$$tg\varphi = -1 \Rightarrow \varphi = 135^\circ$$

a) $y = \sqrt{3}x + 4$ $y = -\sqrt{3}x + 4$, $k_1 = \sqrt{3}$ i $k_2 = -\sqrt{3}$

$$tg\varphi = \sqrt{3} \Rightarrow \varphi = 60^\circ$$

U slučaju $k_1 = -\sqrt{3}$ i $k_2 = \sqrt{3}$ dobijamo $tg\varphi = -\sqrt{3} \Rightarrow \varphi = 120^\circ$.

58. Odrediti tačku R simetričnu s tačkom $P(-5,13)$ u odnosu na pravu $2x - 3y - 3 = 0$.

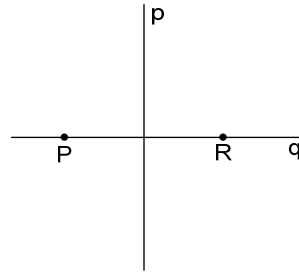
Rešenje:

Obeležimo datu pravu sa $p: 2x - 3y - 3 = 0$ i zapišimo je u eksplicitnom obliku: $y = \frac{2}{3}x - 1$.

Neka tačke P i R pripadaju nekoj pravoj q , koja je zbog simetričnosti tačaka normalna na pravu p .

Koristeći obrazac za jednačinu prave kroz dve tačke dobijamo jednačinu prave q :

$$y - 13 = \frac{y_R - 13}{x_R + 5}(x + 5), \text{ gde su } x_R \text{ i } y_R \text{ koordinate tačke } R \text{ koje treba odrediti.}$$

S obzirom da su prave ortogonalne imamo da je $k_p \cdot k_q = -1$, gde su k_p i k_q koeficijenti pravaca pravih.

$$k_p = \frac{2}{3} \Rightarrow k_q = -\frac{3}{2}$$

$$\frac{y_R - 13}{x_R + 5} = -\frac{3}{2} \Rightarrow y_R = \frac{11 - 3x_R}{2}$$

Kako su tačke P i R simetrične u odnosu na pravu p imamo da je $d(P, p) = d(R, p)$

$$\frac{|2 \cdot (-5) - 3 \cdot 13 - 3|}{\sqrt{2^2 + 3^2}} = \frac{|2x_R - 3y_R - 3|}{\sqrt{2^2 + 3^2}}$$

$$52 = 2x_R - 3y_R - 3$$

$$52 = 2x_R - 3 \frac{11 - 3x_R}{2} - 3 \cdot 2$$

$$104 = 4x_R - 33 + 9x_R - 6$$

$$143 = 13x_R$$

$$11 = x_R \Rightarrow y_R = \frac{11 - 3x_R}{2} = \frac{11 - 33}{2} = -11$$

Tačka simetrična tački P je $R(11, -11)$.

59. Naći jednačinu prave koja prolazi kroz presek y -ose i prave $3x + 2y - 6 = 0$ i paralelna je pravoj $x - 2y + 3 = 0$.

Rešenje:

Treba odrediti presečnu tačku y -ose i prave $3x + 2y - 6 = 0$. Rešavamo sistem:

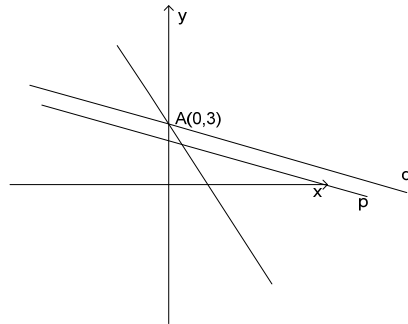
$$\begin{cases} x = 0 \\ 3x + 2y - 6 = 0 \end{cases}$$

Rešenje je tačka $A(0,3)$. Dakle treba odrediti jednačinu prave q koja sadrži tačku A i paralelna je pravoj $x - 2y + 3 = 0$. Paralelne prave imaju jednake koeficijente pravaca.

$$p: x - 2y + 3 = 0 \Rightarrow y = \frac{1}{2}x + \frac{3}{2} \Rightarrow k_p = \frac{1}{2} \Rightarrow k_q = \frac{1}{2}$$

Jednačinu prave q tražimo u obliku $y = k_q x + n_q$, odnosno $y = \frac{1}{2}x + n_q$. Tačka $A(0,3)$ pripada traženoj pravoj: $3 = 0 + n_q \Rightarrow n_q = 3$.

Tražena prava ima jednačinu: $y = \frac{1}{2}x + 3$.

60. Iz tačke $A(6,9)$ polazi svetlosni zrak pod uglom od 45° prema pozitivnom delu ose Ox , dolaskom do ose Ox zrak se odbije od nje. Odrediti jednačinu padajućeg i odbijenog zraka.

Rešenje:

Padajući zrak sadrži tačku $A(6,9)$ i pada pod uglom od $45^\circ \Rightarrow k = \operatorname{tg}45^\circ = 1$

$$y = kx + n \Rightarrow 9 = 6 + n \Rightarrow n = 3$$

Jednačina padajućeg zraka: $y = x + 3$.

Ugao pod kojim zrak pada jednak je uglu pod kojim se zrak odbija, što znači da je ugao koji odbijeni zrak zaklapa za pozitivnim delom ose Ox 135° , odnosno $k = \operatorname{tg}135^\circ = -1$.

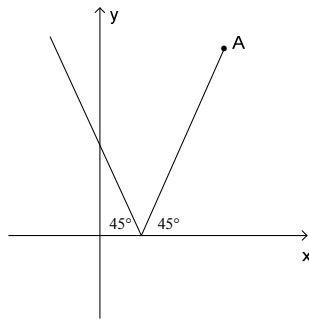
Padajući zrak seče osu Ox u tački koji dobijamo rešavanjem sistema:

$$\begin{cases} y = 0 \\ y = x + 3 \end{cases} \Rightarrow x = -3$$

Rešenje je tačka $B(-3, 0)$ koja pripada i odbijenom zraku:

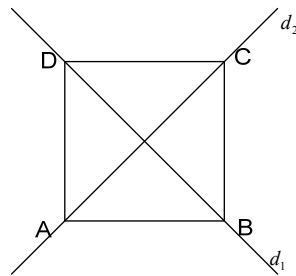
$$y = kx + n \Rightarrow 0 = 3 + n \Rightarrow n = -3$$

Jednačina odbijenog zraka: $y = -x - 3$.

61. Tačka $A(-4, 5)$ je teme kvadrata čija dijagonala leži na pravoj $7x - y + 8 = 0$. Napisati jednačine stranica i druge dijagonale kvadrata.

Rešenje:

Zamenjujući koordinate tačke A u jednačinu $7x - y + 8 = 0$ vidimo da joj ona ne pripada.

$$d_1: 7x - y + 8 = 0, A \in d_2$$

$$d_1 \perp d_2 \Rightarrow k_{d_1} k_{d_2} = -1, k_{d_1} = 7 \Rightarrow k_{d_2} = -\frac{1}{7}$$

$$d_2: y-5 = -\frac{1}{7}(x+4) \Rightarrow 7y+x-31=0.$$

Tražimo presečnu tačku S dijagonala kvadrata. Rešavamo sistem:

$$\begin{cases} 7x-y+8=0 \\ x+7y-31=0 \end{cases} \Rightarrow x = -\frac{1}{2}, y = \frac{9}{2}$$

$$S\left(-\frac{1}{2}, \frac{9}{2}\right), x_S = -\frac{1}{2}, y_S = \frac{9}{2}$$

Određujemo koordinate temena $C(x_C, y_C)$

$$x_S = \frac{x_A + x_C}{2} \Rightarrow x_C = 2x_S - x_A \Rightarrow x_C = 3$$

$$y_S = \frac{y_A + y_C}{2} \Rightarrow y_C = 2y_S - y_A \Rightarrow y_C = 4$$

$$d(A, S) = \sqrt{\left(-\frac{1}{2} + 4\right)^2 + \left(\frac{9}{2} - 5\right)^2} = \frac{5\sqrt{2}}{2}$$

$$d(A, S) = d(B, S) = d(D, S) = \frac{5\sqrt{2}}{2}$$

$$d(A, S) = d(B, S) = d(D, S) = \sqrt{\left(x + \frac{1}{2}\right)^2 + \left(y - \frac{9}{2}\right)^2}$$

Tačke B i D pripadaju dijagonali $d_1: 7x - y + 8 = 0$.

Rešavamo sistem:

$$\begin{cases} 7x - y + 8 = 0 \\ \sqrt{\left(x + \frac{1}{2}\right)^2 + \left(y - \frac{9}{2}\right)^2} = \frac{5\sqrt{2}}{2} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} y = 7x + 8 \\ 50x^2 + 50x = 0 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x_1 = 0, y_1 = 8 \\ x_2 = -1, y_2 = 1 \end{cases}$$

$B(-1, 1), D(0, 8)$

Jednačina stranice AB :

$$y - 1 = \frac{5 - 1}{-4 + 1}(x + 1) \Rightarrow 3y + 4x + 1 = 0$$

Jednačina stranice BC :

$$y - 4 = \frac{1 - 4}{-1 - 3}(x - 3) \Rightarrow 4y - 3x - 7 = 0$$

Jednačina stranice AD :

$$y - 8 = \frac{5-8}{-4}x \Rightarrow 4y - 3x - 32 = 0$$

Jednačina stranice DC :

$$y - 8 = \frac{4-8}{3}x \Rightarrow 3y + 4x - 24 = 0$$

62. Odrediti jednačinu kružnice koja prolazi kroz tačke $A(3,1)$ i $B(6,4)$, a centar joj se nalazi na y -osi.

Rešenje:

$S(p, q)$ -centar kružnice

Pošto se centar kružnice nalazi na y -osi $\Rightarrow p = 0$

Tačke $A(3,1)$ i $B(6,4)$ zadovoljavaju jednačinu kružnice: $(x - p)^2 + (y - q)^2 = r^2$

$$(3 - 0)^2 + (1 - q)^2 = r^2$$

$$(6 - 0)^2 + (4 - q)^2 = r^2$$

$$(3 - 0)^2 + (1 - q)^2 = (6 - 0)^2 + (4 - q)^2$$

$$6q = 42 \Rightarrow q = 7$$

$$r^2 = 9 + (1 - 7)^2 = 45$$

Jednačina kružnice je $x^2 + (y - 7)^2 = 45$

63. Kroz tačku $A(-1, y)$ kružnice $x^2 + y^2 - 2x + 6y + 5 = 0$ povučena je tetiva koja je paralelna sa pravom $x - 3y + 7 = 0$. Odrediti jednačinu tetive i njenu drugu presečnu tačku.

Rešenje:

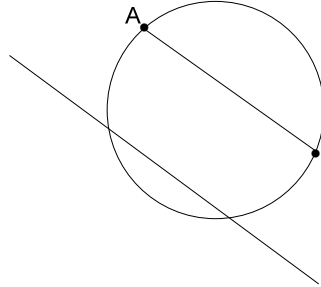
Prvo treba odrediti drugu koordinatu tačke A :

$$1 + y^2 + 2 + 6y + 5 = 0$$

$$y^2 + 6y + 8 = 0 \Rightarrow y_1 = -2, y_2 = -4$$

Dakle postoje dve tačke: $A_1(-1, -2)$ i $A_2(-1, -4)$.

Tetiva je paralelna sa pravom $y = \frac{1}{3}x + \frac{7}{3}$, pa su im koeficijenti pravaca jednaki, $k_t = \frac{1}{3}$, k_t -koeficijent pravca tetive.

Jednačina tetive koja prolazi kroz tačku $A_1(-1, -2)$ je $y + 2 = \frac{1}{3}(x + 1)$ odnosno $x - 3y - 5 = 0$. Tražimo drugu presečnu tačku sa kružnicom. Rešavamo sistem:

$$\begin{cases} x^2 + y^2 - 2x + 6y + 5 = 0 \\ x = 3y + 5 \end{cases} \Rightarrow (3y + 5)^2 + y^2 - 6y - 10 + 6y + 5 = 0$$

$$\Rightarrow y^2 + 3y + 2 = 0 \Rightarrow y_1 = -2, y_2 = -1 \Rightarrow x_1 = -1, x_2 = 2$$

Druga presečna tačka je $B_1(2, -1)$.

Jednačina tetive koja prolazi kroz tačku $A_2(-1, -4)$ je $y + 4 = \frac{1}{3}(x + 1)$ odnosno $x - 3y - 11 = 0$. Tražimo drugu presečnu tačku sa kružnicom. Rešavamo sistem:

$$\begin{cases} x^2 + y^2 - 2x + 6y + 5 = 0 \\ x = 3y + 11 \end{cases} \Rightarrow (3y + 11)^2 + y^2 - 6y - 22 + 6y + 5 = 0$$

$$\Rightarrow 5y^2 + 33y + 52 = 0 \Rightarrow y_1 = -4, y_2 = -\frac{13}{5} \Rightarrow x_1 = -1, x_2 = \frac{16}{5}$$

Druga presečna tačka je $B_2(\frac{16}{5}, -\frac{13}{5})$.

64. Odrediti položaj prave i kružnice:

a) $x + y - 9 = 0$ i $(x - 2)^2 + (y - 1)^2 = 25$

b) $x + y + 4 = 0$ i $x^2 + y^2 - 2y - 3 = 0$

c) $4x + 3y - 36 = 0$ i $x^2 + y^2 - 4x - 2y - 20 = 0$

Rešenje:

Napomena:

Neka je data prava $t: Ax + By + C = 0$ i kružnica $(x - p)^2 + (y - q)^2 = r^2$, gde je $S(p, q)$ -centar kružnice, r -poluprečnik kružnice.

Ako je $d(S, t) < r$ prava seče kružnicu.

Ako je $d(S, t) = r$ prava dodiruje kružnicu.

Ako je $d(S, t) > r$ prava i kružnica nemaju zajedničkih tačaka.

a) $t: x + y - 9 = 0$, $(x - 2)^2 + (y - 1)^2 = 25$

$S(2, 1)$, $r = 5$

$$d(S, t) = \frac{|2 + 1 - 9|}{\sqrt{2}} = \frac{6\sqrt{2}}{2} = 3\sqrt{2} < 5 \Rightarrow \text{prava seče kružnicu}$$

b) $t: x + y + 4 = 0$, $x^2 + y^2 - 2y - 3 = 0$, $p = -\frac{d}{2} = 0$, $q = -\frac{e}{2} = 1$,

$r = \sqrt{p^2 + q^2 - f} = 2$, $S(0, 1)$, $r = 2$

$$d(S, t) = \frac{|0 + 1 + 4|}{\sqrt{2}} = \frac{5\sqrt{2}}{2} = 3\sqrt{2} > 2 \Rightarrow \text{prava i kružnica nemaju zajedničkih tačaka}$$

c) $t: 4x + 3y - 36 = 0$, $x^2 + y^2 - 4x - 2y - 20 = 0$, $p = 2$, $q = 1$, $r = 5$

$$d(S, t) = \frac{|8 + 3 - 36|}{5} = \frac{25}{5} = 5 = r \Rightarrow \text{prava dodiruje kružnicu.}$$

65. Iz tačke $A(-5, 7)$ van kružnice povučene su tangente na kružnicu $x^2 + y^2 + 8x - 9 = 0$.

Odrediti:

a) površinu trougla čija su temena data tačka i dodirne tačke pomenutih tangenata;

b) jednačinu kružnice opisane oko tako dobijenog trougla

c) ugao pod kojim ova kružnica seče datu kružnicu

d) jednačinu zajedničke sečice ovih kružnica.

Rešenje:

a) Treba odrediti jednačine povučenih tangenata $y = kx + n$

$$x^2 + y^2 + 8x - 9 = 0, \quad p = -\frac{d}{2} = -4, \quad q = -\frac{e}{2} = 0, \quad r = \sqrt{p^2 + q^2 - f} = 5$$

Tačka A pripada traženoj tangenti : $7 = -5k + n$

$$\text{Uslov dodira prave i kružnice: } r^2(k^2 + 1) = (kp - q + n)^2 \Rightarrow 25(k^2 + 1) = (-4k + n)^2 \Rightarrow$$

$$25(k^2 + 1) = (-4k + 7 + 5k)^2 \Rightarrow 12k^2 - 7k - 12 = 0 \Rightarrow k_1 = -\frac{3}{4}, k_2 = \frac{4}{3}$$

$$n_1 = 7 + 5k_1 = \frac{13}{4}, \quad n_2 = 7 + 5k_2 = \frac{41}{3}$$

Jednačine tangenata iz tačke A su:

$$t_1 : y = -\frac{3}{4}x + \frac{13}{4}$$

$$t_2 : y = \frac{4}{3}x + \frac{41}{3}$$

Treba odrediti u kojim tačkama ove tangente dodiruju kružnicu.

Rešavamo sisteme:

$$\begin{cases} x^2 + y^2 + 8x - 9 = 0 \\ y = -\frac{3}{4}x + \frac{13}{4} \end{cases} \Rightarrow x^2 + \left(-\frac{3}{4}x + \frac{13}{4}\right)^2 + 8x - 9 = 0 \Rightarrow (x+1)^2 = 0 \Rightarrow x = -1$$

$$y = 4$$

Tačka $B(-1, 4)$

$$\begin{cases} x^2 + y^2 + 8x - 9 = 0 \\ y = \frac{4}{3}x + \frac{41}{3} \end{cases} \Rightarrow x^2 + \left(\frac{4}{3}x + \frac{41}{3}\right)^2 + 8x - 9 = 0 \Rightarrow (x+8)^2 = 0 \Rightarrow x = -8$$

$$y = 3$$

Tačka $C(-8, 3)$

Treba odrediti površinu trougla čija su temena: $A(-5, 7), B(-1, 4), C(-8, 3)$

$$P = \frac{1}{2} |x_1(y_2 - y_3) + x_2(y_3 - y_1) + x_3(y_1 - y_2)| = \frac{1}{2} |-5(4 - 3) - 1(3 - 7) - 8(7 - 4)| = 12,5$$

b) Tačke $A(-5, 7), B(-1, 4), C(-8, 3)$ pripadaju traženoj kružnici:

$$(-5 - p)^2 + (7 - q)^2 = r^2$$

$$(-1 - p)^2 + (4 - q)^2 = r^2$$

$$(-8 - p)^2 + (3 - q)^2 = r^2$$

$$\Rightarrow (-5-p)^2 + (7-q)^2 = (-1-p)^2 + (4-q)^2$$

$$\Rightarrow 8p - 6q = -57$$

$$\Rightarrow (-8-p)^2 + (3-q)^2 = (-1-p)^2 + (4-q)^2$$

$$\Rightarrow -14p - 2q = 56$$

Rešavamo sistem:

$$8p - 6q = -57$$

$$-14p - 2q = 56, \quad p = -\frac{9}{2}, q = \frac{7}{2}, r^2 = \frac{50}{4}$$

Tražena kružnica:

$$(x + \frac{9}{2})^2 + (y - \frac{7}{2})^2 = \frac{50}{4} \Rightarrow x^2 + y^2 + 9x - 7y + 20 = 0$$

- c) Da bismo odredili ugao pod kojim se seku kružnice, treba konstruisati tangente na kružnice u presečnim tačkama ovih kružnica. Ugao između tangenata daće nam ugao pod kojim se seku kružnice.

Kružnice se seku u tačkama $B(-1, 4), C(-8, 3)$.

Kroz tačku $B(-1, 4)$ postaviceo tangente na kružnice:

Tangentu na kružnicu $x^2 + y^2 + 8x - 9 = 0$ smo već odredili: $y = -\frac{3}{4}x + \frac{13}{4}$

Treba odrediti jednačinu tangente na kružnicu $x^2 + y^2 + 9x - 7y + 20 = 0$

$$x^2 + y^2 + 9x - 7y + 20 = 0 \Rightarrow (x + \frac{9}{2})^2 + (y - \frac{7}{2})^2 = \frac{50}{4}$$

Tačka B pripada kružnici, pa koristeći obrazac $(x-p)(x_1-p) + (y-q)(y_1-b) = r^2$

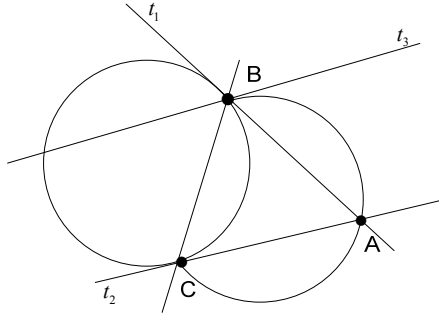
dobijamo jednačinu tangente : $(x + \frac{9}{2})(-1 + \frac{9}{2}) + (y - \frac{7}{2})(4 - \frac{7}{2}) = \frac{50}{4}$, tj.

$$t_3 : y = -7x - 3, \quad k_{t_3} = -7$$

$$tg\varphi = \frac{-\frac{3}{4} + 7}{1 + \frac{3}{4} \cdot 7} = 1 \Rightarrow \varphi = 45^\circ.$$

- d) Zajednička sečica je prava koja prolazi kroz tačke $B(-1, 4)$ i $C(-8, 3)$:

$$y - 3 = \frac{4 - 3}{-1 + 8}(x + 8) \Rightarrow 7y - x - 29 = 0.$$

66. Pod kojim uglom se iz tačke $P(-6,3)$ vidi kružnica $x^2 + y^2 - 6y = 0$?

Rešenje:

Kroz tačku $P(-6,3)$ postavimo tangente $t_{1,2} : y = kx + n$ na kružnicu $x^2 + y^2 - 6y = 0$.

$$x^2 + y^2 - 6y = 0 \Rightarrow x^2 + (y-3)^2 = 9$$

$$p = 0, q = 3, r = 3$$

Tačka P pripada tangenti $3 = -6k + n$

$$\text{Uslov dodira: } r^2(k^2 + 1) = (kp - q + n)^2 \Rightarrow 9(k^2 + 1) = (-3 + 3 + 6k)^2 \Rightarrow$$

$$27k^2 = 9$$

$$k_1 = \frac{1}{\sqrt{3}}, k_2 = -\frac{1}{\sqrt{3}}$$

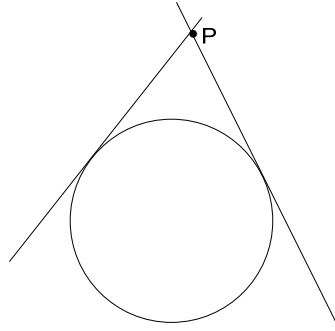
$$n_1 = 3 + \frac{6}{\sqrt{3}}, n_2 = 3 - \frac{6}{\sqrt{3}}$$

Jednačine tangenata:

$$t_1 : y = \frac{1}{\sqrt{3}}x + 3 + \frac{6}{\sqrt{3}}$$

$$t_2 : y = -\frac{1}{\sqrt{3}}x + 3 - \frac{6}{\sqrt{3}}$$

$$\text{tg } \varphi = \left| \frac{k_2 - k_1}{1 + k_1 k_2} \right| = \left| \frac{-\frac{1}{\sqrt{3}} - \frac{1}{\sqrt{3}}}{1 - \frac{1}{\sqrt{3}} \frac{1}{\sqrt{3}}} \right| = \sqrt{3} \text{ tg } \varphi = \sqrt{3} \Rightarrow \varphi = 60^\circ$$

Dakle, kružnica se vidi pod uglom od 60° .

67. Napisati jednačinu elipse, ako se dva njena temena nalaze u tačkama $A_1(8,0)$ i $A_2(-8,0)$, a žiže imaju koordinate $(\pm 5,0)$.

Rešenje:

Na osnovu temena $A_1(8,0)$ i $A_2(-8,0)$ zaključujemo da je $a = 8$.

Žiže su $F_1(5,0)$ i $F_2(-5,0) \Rightarrow e = 5$

$$e = \sqrt{a^2 - b^2} / a$$

$$e^2 = a^2 - b^2 \Rightarrow b^2 = a^2 - e^2 \Rightarrow b^2 = 64 - 25 = 39$$

Jednačina elipse:

$$\frac{x^2}{64} + \frac{y^2}{39} = 1$$

68. Odrediti zajedničke tačke elipse $x^2 + 4y^2 = 4$ i kružnice, koja prolazi kroz žiže elipse, a centar joj je u temenu na pozitivnom delu ordinatne ose.

Rešenje:

$$x^2 + 4y^2 = 4$$

$$\frac{x^2}{4} + \frac{y^2}{1} = 1 \Rightarrow a^2 = 4, b^2 = 1$$

$$e = \sqrt{a^2 - b^2} = \sqrt{4 - 1} = \sqrt{3}$$

Žiže su $F_1(\sqrt{3}, 0)$ i $F_2(-\sqrt{3}, 0)$

Temena na ordinatnoj osi su $B_1(0, b) = B_1(0, 1)$ i $B_2(0, -b) = B_2(0, -1)$

Dakle centar kružnice je tačka $B_1(0, 1)$ a poluprečnik je $r = d(B_1, F_1)$

$$r = d(B_1, F_1) = \sqrt{3+1} = 2$$

Jednačina kružnice je: $x^2 + (y-1)^2 = 4$

Da bismo odredili presečne tačke elipse i kružnice, rešićemo sistem:

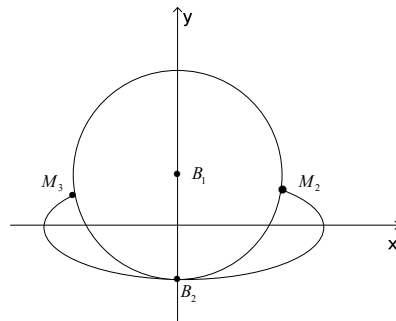
$$\begin{cases} x^2 + 4y^2 = 4 \\ x^2 + (y-1)^2 = 4 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x^2 = 4 - 4y^2 \\ x^2 + (y-1)^2 = 4 \end{cases} \Rightarrow -3y^2 - 2y + 1 = 0 \Rightarrow y_1 = -1, y_2 = \frac{1}{3}$$

$$y_1 = -1, x_1 = 0$$

$$y_2 = \frac{1}{3}, x_2 = \frac{4\sqrt{2}}{3}$$

$$y_3 = \frac{1}{3}, x_3 = -\frac{4\sqrt{2}}{3}$$

Presečne tačke su: $B_2(0, -1)$, $M_2(\frac{4\sqrt{2}}{3}, \frac{1}{3})$, $M_3(-\frac{4\sqrt{2}}{3}, \frac{1}{3})$.

69. Na pravoj $x = -5$ odrediti tačku podjednako udaljenu od leve žiže i temena koje pripada pozitivnom delu ordinatne ose elipse $x^2 + 5y^2 = 20$.

Rešenje:

$$x^2 + 5y^2 = 20$$

$$\frac{x^2}{20} + \frac{y^2}{4} = 1 \Rightarrow a^2 = 20, b^2 = 4$$

$$e = \sqrt{a^2 - b^2} = \sqrt{20 - 4} = 4$$

Žiže su $F_1(4, 0)$ i $F_2(-4, 0)$

Temena na ordinatnoj osi su $B_1(0, 2)$ i $B_2(0, -2)$

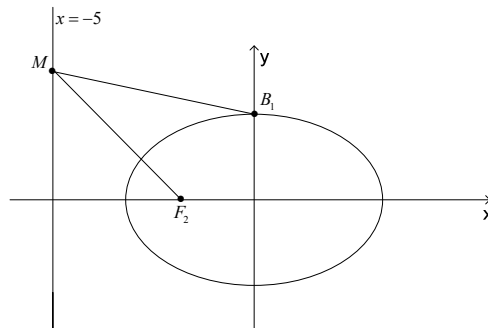
Tražimo tačku $M(-5, y)$ tako da je $d(M, F_2) = d(M, B_1)$

$$d(M, F_2) = d(M, B_1) \Rightarrow \sqrt{(-4 + 5)^2 + y^2} = \sqrt{(-5)^2 + (y - 2)^2} / 2$$

$$1 + y^2 = 25 + y^2 - 4y + 4$$

$$4y = 28 \Rightarrow y = 7$$

Tražena tačka je $M(-5, 7)$.

70. Tačka $M(x_1, y_1)$ na elipsi $2x^2 + 3y^2 = 35$ udaljena je od centra elipse za $d = \sqrt{17}$. Napisati jednačinu tangente elipse u toj tački.

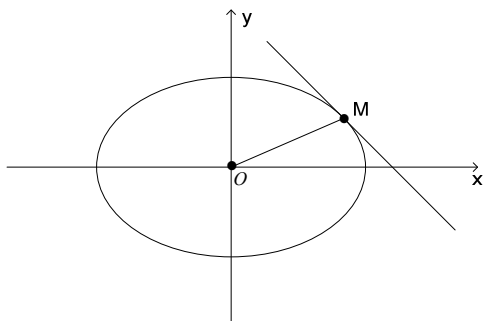
Rešenje:

$$d = \sqrt{17} = \sqrt{x_1^2 + y_1^2}$$

Rešavamo sistem:

$$\begin{cases} 2x_1^2 + 3y_1^2 = 35 \\ x_1^2 + y_1^2 = 17 \end{cases} \Rightarrow x_1 = \pm 4, y_1 = \pm 1$$

Imamo četiri tačke: $M_1(4, 1)$, $M_2(4, -1)$, $M_3(-4, 1)$, $M_4(-4, -1)$.

Konstruišimo tangentu $t_1 : y = kx + n$ u tački $M_1(4,1)$:

Uslov dodira tangente i elipse: $a^2k^2 + b^2 = n^2$

$$2x^2 + 3y^2 = 35$$

$$\frac{x^2}{\frac{35}{2}} + \frac{y^2}{\frac{35}{3}} = 1 \Rightarrow a^2 = \frac{35}{2}, b^2 = \frac{35}{3}$$

$$a^2k^2 + b^2 = n^2 \Rightarrow \frac{35}{2}k^2 + \frac{35}{3} = n^2 \Rightarrow 105k^2 + 70 = 6n^2$$

Tačka $M_1(4,1)$ pripada tangenti $t_1 : 1 = 4k + n$

Rešavamo sistem:

$$\begin{cases} 105k^2 + 70 = 6n^2 \\ 1 = 4k + n \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} 105k^2 + 70 = 6(1-4k)^2 \\ 1 = 4k + n \end{cases} \Rightarrow 9k^2 + 48k + 64 = 0$$

$$k = -\frac{8}{3}, n = \frac{35}{3}$$

Tangenta u tački $M_1(4,1)$ je $t_1 : y = -\frac{8}{3}x + \frac{35}{3} \Rightarrow 8x + 3y - 35 = 0$.

Ponavljajući postupak dobijamo preostale tri tangente:

U tački $M_2(4,-1)$ je $t_2 : 8x - 3y - 35 = 0$

U tački $M_3(-4,1)$ je $t_3 : 8x - 3y + 35 = 0$

U tački $M_4(-4,-1)$ je $t_4 : 8x + 3y + 35 = 0$.

71. Napisati jednačinu hiperbole ako je razmera njenih poluosa 3 : 4 i $e = 15$.

Rešenje:

$$a : b = 3 : 4 \Rightarrow 4a = 3b \Rightarrow a = \frac{3b}{4}$$

$$e = \sqrt{a^2 + b^2} \Rightarrow 15 = \sqrt{a^2 + b^2} / 2$$

$$225 = a^2 + b^2 \Rightarrow 225 = \frac{9b^2}{16} + b^2 \Rightarrow 225 = \frac{25b^2}{16}$$

$$b^2 = 144 \Rightarrow b = 12$$

$$a = 9$$

Jednačina hiperbole je: $\frac{x^2}{81} - \frac{y^2}{144} = 1$.

72. Iz žiže hiperbole $9x^2 - 16y^2 = 144$ spuštena je normala na asimptotu. Izračunati površinu ograničenu ovom normalom, asimptotom i apscisnom osom.

Rešenje:

Površina ograničena normalom, asimptotom i apscisnom osom jeste pravougli trougao čija su temena žiža hiperbole, centar hiperbole i tačka koju dobijamo u preseku normale i asimptote. Zbog simetričnosti žiža i asimptota nije bitno koju ćemo žižu izabrati i na koju asimptotu ćemo spustiti normalu, rezultat će biti isti.

$$9x^2 - 16y^2 = 144 \Rightarrow \frac{x^2}{16} - \frac{y^2}{9} = 1$$

$$a^2 = 16, b^2 = 9$$

$$e = \sqrt{a^2 + b^2} \Rightarrow e = 5$$

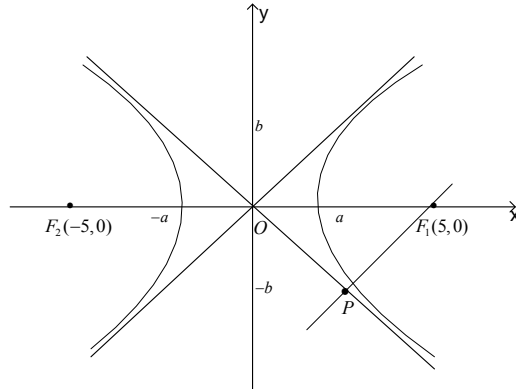
Žiže su $F_1(5, 0)$ i $F_2(-5, 0)$.

Asimptote su:

$$a_1: y = \frac{b}{a}x = \frac{3}{4}x$$

$$a_2: y = -\frac{b}{a}x = -\frac{3}{4}x$$

Iz žiže $F_1(5,0)$ spuštamo normalu na asimptotu $a_2 : y = -\frac{3}{4}x$

$k_n \cdot k_{a_2} = -1$, k_n, k_{a_2} -koeficijenti pravaca normale i asimptote.

$$k_{a_2} = -\frac{3}{4} \Rightarrow k_n = \frac{4}{3}$$

$$\text{Jednačina normale: } y - 0 = \frac{4}{3}(x - 5) \Rightarrow y = \frac{4}{3}x - \frac{20}{3}$$

Tražimo presečnu tačku P asimptote i normale; rešavamo sistem:

$$\begin{cases} y = -\frac{3}{4}x \\ y = \frac{4}{3}x - \frac{20}{3} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} y = -\frac{3}{4}x \\ -\frac{3}{4}x = \frac{4}{3}x - \frac{20}{3} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} y = -\frac{3}{4}x \\ x = \frac{16}{5} \end{cases}$$

$$P\left(\frac{16}{5}, -\frac{12}{5}\right).$$

Tražimo površinu trougla F_1OP :

$$P = \frac{1}{2} \left| 0\left(0 + \frac{12}{5}\right) + 5\left(-\frac{12}{5} - 0\right) + \frac{16}{5}(0 - 0) \right| = 6.$$

73. Kroz tačku $A(3,-1)$ povući tetivu hiperbole $x^2 - 4y^2 = 4$, koja je tom tačkom prepolovljena.

Rešenje:

Neka tražena tetiva seče hiperbolu u tačkama $M_1(x_1, y_1)$ i $M_2(x_2, y_2)$. Tada je

$x_1^2 - 4y_1^2 = 4$ i $x_2^2 - 4y_2^2 = 4$. Oduzimanjem ovih jednačina dobijamo sledeće:

$$x_2^2 - x_1^2 - 4(y_2^2 - y_1^2) = 0 \Rightarrow (x_2 - x_1)(x_2 + x_1) - 4(y_2 - y_1)(y_2 + y_1) = 0$$

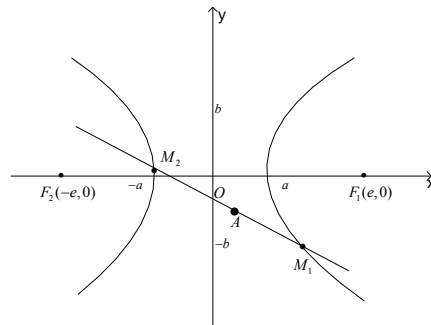
$$\frac{(x_2 + x_1)}{4(y_2 + y_1)} = \frac{(y_2 - y_1)}{(x_2 - x_1)}$$

Kako je tačka $A(3, -1)$ središte duži M_1M_2 imamo $x_1 + x_2 = 6, y_1 + y_2 = -2$, pa prethodna jednačina postaje:

$$\frac{(y_2 - y_1)}{(x_2 - x_1)} = \frac{6}{4 \cdot (-2)} = -\frac{3}{4}$$

Prema tome, koeficijent pravca tražene prave je $k = -\frac{3}{4}$.

Jednačina tetive kroz tačku $A(3, -1)$ je $y + 1 = -\frac{3}{4}(x - 3)$ tj. $3x + 4y - 5 = 0$.

74. Direktrisa parabole sa temenom u koordinatnom početku je prava $2x + 5 = 0$. Napisati jednačinu parabole i odrediti koordinate njene žiže.

Rešenje:

$$y^2 = 2px$$

Direktrisa $x = -\frac{p}{2}$

$$2x + 5 = 0 \Rightarrow x = -\frac{5}{2} \Rightarrow p = 5$$

Jednačina parabole $y^2 = 10x$, žiža $F(\frac{p}{2}, 0) = F(\frac{5}{2}, 0)$.

75. Odrediti geometrijsko mesto sredine tetiva parabole $y^2 = 4x$, koje zaklapaju sa osom O_x ugao od 45° .

Rešenje:

Neka tetiva seče parabolu u tačkama $M_1(x_1, y_1)$ i $M_2(x_2, y_2)$. Tada je $y_1^2 = 4x_1$ i $y_2^2 = 4x_2$. Oduzimanjem ovih jednačina dobijamo :

$$y_2^2 - y_1^2 = 4(x_2 - x_1) \Rightarrow (y_2 - y_1)(y_2 + y_1) = 4(x_2 - x_1)$$

$$\frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{4}{y_2 + y_1}$$

Koeficijent pravca tetive je $\frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}$, a pošto tetiva zaklapa sa osom O_x ugao od 45° , to je

$$k = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \operatorname{tg} 45^\circ = 1.$$

Neka je tačka $M(x, y)$ središte duži M_1M_2 .

$$x = \frac{x_1 + x_2}{2}, y = \frac{y_1 + y_2}{2}$$

$$x_1 + x_2 = 2x, y_1 + y_2 = 2y$$

Na osnovu ovih jednakosti jednačina $\frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1} = \frac{4}{y_2 + y_1}$ postaje:

$$1 = \frac{4}{2y}, \text{ tj. } 2y = 4 \Rightarrow y = 2 \text{ je traženo geometrijsko mesto sredine tetiva parabole.}$$

76. Prava $2x + y - 12 = 0$ seče parabolu $y^2 = 4x$. Odrediti:

a) ugao između tangenata u tim tačkama

b) jednačinu tangente parabole, koja je paralelna sa datom pravom

- c) jednačinu kružnice opisane oko trougla čija su temena presečne tačke date prave i parabole i presek tangenata povučenih na parabolu u tim tačkama
d) ugao pod kojim se seku data parabola i pomenuta kružnica.

Rešenje:

a) Tražimo presečne tačke prave i parabole; rešavamo sistem:

$$\begin{cases} y^2 = 4x \\ 2x + y - 12 = 0 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} y^2 = 4x \\ y = -2x + 12 \end{cases} \Rightarrow (-2x + 12)^2 = 4x \Rightarrow x^2 - 13x + 36 = 0$$

$$x_1 = 9, y_1 = -6$$

$$x_2 = 4, y_2 = 4$$

Dakle prava i parabola se seku u tačkama $M_1(9, -6)$ i $M_2(4, 4)$

Konstruišimo tangentu $t_1 : y = kx + n$ u tački $M_1(9, -6)$:

Uslov dodira tangente i parabole: $p = 2kn$

$$y^2 = 4x \Rightarrow p = 2$$

$$2 = 2kn \Rightarrow 1 = kn \Rightarrow n = \frac{1}{k}$$

Tačka $M_1(9, -6)$ pripada tangenti $-6 = 9k + n$

Rešavamo sistem:

$$\begin{cases} -6 = 9k + n \\ n = \frac{1}{k} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} -6 = 9k + \frac{1}{k} \\ n = \frac{1}{k} \end{cases} \Rightarrow 9k^2 + 6k + 1 = 0$$

$$k = -\frac{1}{3}, n = -3$$

Tangenta u tački $M_1(9, -6)$ je $t_1 : y = -\frac{1}{3}x - 3 \Rightarrow x + 3y + 9 = 0$.

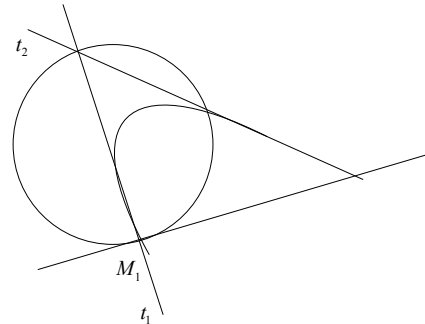
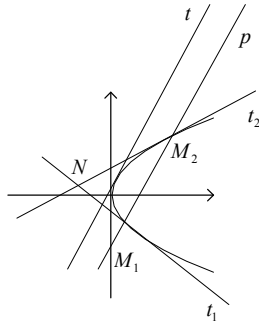
Ponavljajući postupak dobijamo da je tangenta u tački $M_2(4, 4)$:

$$t_2 : y = \frac{1}{2}x + 2 \Rightarrow x - 2y + 4 = 0$$

$$k_{t_1} = -\frac{1}{3}, k_{t_2} = \frac{1}{2}, k_{t_1}, k_{t_2} \text{ -koeficijenti pravaca tangenata}$$

$$\operatorname{tg} \varphi = \frac{k_{t_2} - k_{t_1}}{1 + k_{t_1} k_{t_2}} = \frac{\frac{1}{2} + \frac{1}{3}}{1 - \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{3}} = 1 \Rightarrow \varphi = 45^\circ$$

Ugao između tangenata je 45° .

b) Obeležimo datu pravu sa p i traženu tangentu sa t .

$$2x + y - 12 = 0 \Rightarrow y = -2x + 12$$

$$p \parallel t \Rightarrow k_p = k_t = -2$$

Iz uslova dodira $1 = kn$ dobijamo $n = -\frac{1}{2}$.

$$\text{Jednačina tangente je : } y = -2x - \frac{1}{2} \Rightarrow 4x + 2y + 1 = 0$$

c) Tražimo presečnu tačku tangenata, rešavamo sistem:

$$\begin{cases} y = -\frac{1}{3}x - 3 \\ y = \frac{1}{2}x + 2 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} \frac{1}{2}x + 2 = -\frac{1}{3}x - 3 \\ y = \frac{1}{2}x + 2 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} \frac{5}{6}x = -5 \\ y = \frac{1}{2}x + 2 \end{cases} \Rightarrow x = -6, y = -1$$

Treba odrediti jednačinu kružnice $(x-p)^2 + (y-q)^2 = r^2$ kojoj pripadaju tačke $M_1(9, -6)$, $M_2(4, 4)$ i $N(-6, -1)$:

$$(9-p)^2 + (-6-q)^2 = r^2$$

$$(4-p)^2 + (4-q)^2 = r^2$$

$$(-6-p)^2 + (-1-q)^2 = r^2$$

$$\Rightarrow (9-p)^2 + (-6-q)^2 = (4-p)^2 + (4-q)^2$$

$$\Rightarrow -2p + 4q = -17$$

$$\Rightarrow (9-p)^2 + (-6-q)^2 = (-6-p)^2 + (-1-q)^2$$

$$\Rightarrow -3p + q = -8$$

Rešavamo sistem: $\begin{cases} -2p + 4q = -17 \\ -3p + q = -8 \end{cases}$, $p = \frac{3}{2}$, $q = -\frac{7}{2}$, $r^2 = \frac{250}{4}$

Tražena kružnica:

$$(x - \frac{3}{2})^2 + (y + \frac{7}{2})^2 = \frac{250}{4} \Rightarrow x^2 + y^2 - 3x + 7y - 48 = 0$$

d) Parabola i kružnica se seku u tačkama $M_1(9, -6)$ i $M_2(4, 4)$.

U tački $M_1(9, -6)$ postavimo tangentu na kružnicu.

Uslov dodira tangente i kružnice $r^2(k^2 + 1) = (kp - q + n)^2$

Rešavamo sistem:

$$\begin{cases} -6 = 9k + n \\ \frac{250}{4}(k^2 + 1) = (\frac{3}{2}k + \frac{7}{2} + n)^2 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} -6 - 9k = n \\ \frac{250}{4}(k^2 + 1) = (\frac{3}{2}k + \frac{7}{2} - 6 - 9k)^2 \end{cases}$$

$$\begin{cases} -6 - 9k = n \\ \frac{250}{4}(k^2 + 1) = (-\frac{15}{2}k - \frac{5}{2})^2 \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} -6 - 9k = n \\ k^2 - 6k + 9 = 0 \end{cases}$$

$$k = 3, n = -33$$

Jednačina tangente je: $y = 3x - 33$

$$k_{t_1} = -\frac{1}{3}$$

$k_{t_1} \cdot k = -1 \Rightarrow$ ugao između tangenata je 90° .

Dakle, kružnica i parabola se seku pod pravim uglom.

X VEKTORSKA ALGEBRA

Veličine koje su u potpunosti određene jednim brojem zovu se *skalari* (na primer: dužina, zapremina, temperatura).

Vektor je veličina određena pomoću tri karakteristike: pravca, smera, intenziteta (na primer: brzina, ubrzanje, sila).

Pojam vektora

Neka su u prostoru date dve tačke A i B koje određuju duž. Neka je A početna tačka duži, a B krajnja. Ovim je uvedena orijentacija duži AB .

Uredjeni par (A, B) zove se orijentisana duž ili *vezani vektor* i označava se $\overrightarrow{AB}$.

Rastojanje tačke A od tačke B zove se *intenzitet* vektora i označava se $|\overrightarrow{AB}|$.

Prava na kojoj leži vektor $\overrightarrow{AB}$ zove se nosač ili *pravac* vektora.

Ako se početna i krajnja tačka vektora poklapaju, radi se o *nula-vektoru* $\vec{0}$. Njegov pravac i smer nisu određeni

U skupu orijentisanih duži može se uvesti relacija ekvivalencije:

Dve orijentisane duži $\overrightarrow{AB}$ i $\overrightarrow{CD}$ su ekvivalentne ako su obe nula-vektori ili ako su iste dužine, pravca i smera.

Klasa ekvivalencije u odnosu na relaciju ekvivalencije u skupu orijentisanih duži zove se slobodni vektor ili kraće vektor.

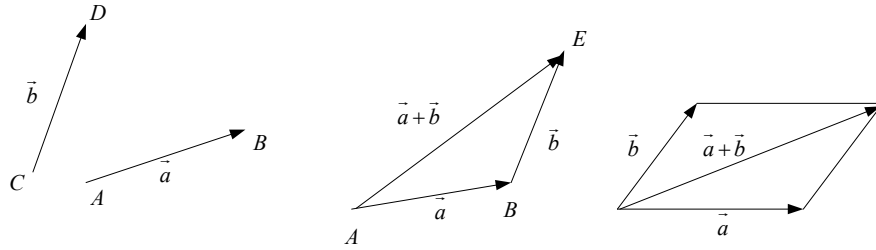
Moduo (intenzitet) vektora je dužina njegovog proizvoljnog predstavnika.

Skup svih vektora označava se sa V .

Operacije sa vektorima

Sabiranje vektora:

$\overrightarrow{AB} + \overrightarrow{CD} = \overrightarrow{AE}$, gde je tačka E određena tako da je $\overrightarrow{BE} = \overrightarrow{CD}$. Sabiranje vektora vrši se takođe po pravilu paralelograma.

Skup svih vektora sa operacijom sabiranja $(V, +)$ je komutativna grupa:

- Neutralan element operacije $+$ je nula-vektor $\vec{0}$.

- Kako je $\vec{AB} + \vec{BA} = \vec{AA} = \vec{0}$, sledi da za svaki vektor $\vec{AB}$, postoji vektor $\vec{BA} = -\vec{AB}$, koji je njegov inverzni element tj. **suprotni vektor**.

Oduzimanje tj. **razlika** dva vektora definiše se sa:

$$\vec{AB} - \vec{CD} = \vec{AB} + (-\vec{CD}) = \vec{AE},$$

gde je tačka E određena tako da bude $\vec{BE} = -\vec{CD}$.

Napomena: Vektore osim velikim slovima (koja označavaju početnu i krajnju tačku vektora), često obeležavamo i malim slovima, na primer: $a, b, c, \dots$

Osobine operacije sabiranja vektora:

- 1) Zbir dva vektora je vektor: $\vec{a} + \vec{b} = \vec{c}$;
  - 2) $(\vec{a} + \vec{b}) + \vec{c} = \vec{a} + (\vec{b} + \vec{c})$
  - 3) $\vec{a} + \vec{0} = \vec{0} + \vec{a} = \vec{a}$
  - 4) $(\forall \vec{a} \in V)(\exists -\vec{a}) \vec{a} + (-\vec{a}) = \vec{0}$
  - 5) $\vec{a} + \vec{b} = \vec{b} + \vec{a}$
- $\Rightarrow (V, +)$ je komutativna grupa

Množenje vektora skalarom

Neka je $\alpha \in R, \vec{a} \in V$. Tada je $\alpha\vec{a}$ vektor čiji je intenzitet jednak $|\alpha| \cdot |\vec{a}|$, pravac

je jednak pravcu vektora $\vec{a}$, a smer je jednak smeru vektora $\vec{a}$, ako je $\alpha > 0$, ili je suprotnog smera ako je $\alpha < 0$:

$$\vec{a}, \frac{1}{2}\vec{a}, 2\vec{a}, -\frac{3}{2}\vec{a}$$

Osobine operacije množenja vektora skalarom:

- 1) $(\forall \vec{a}) 1 \cdot \vec{a} = \vec{a}$;
- 2) $(\forall \alpha, \beta \in R, \forall \vec{a} \in V) \alpha(\beta \vec{a}) = (\alpha\beta) \vec{a}$
- 3) $(\alpha + \beta) \vec{a} = \alpha \vec{a} + \beta \vec{a}$
- 4) $\alpha(\vec{a} + \vec{b}) = \alpha \vec{a} + \alpha \vec{b}$.

Definicija vektorskog prostora

Skup vektora sa operacijama sabiranja i množenja vektora brojem $(V, +, \cdot, R)$ predstavlja **vektorski prostor nad poljem realnih brojeva**.

Dva vektora, koji nisu nula-vektori, zovu se **kolinearni** ako imaju isti pravac. Kolinearni vektori zovu se i **paralelni**.

Ako je $\vec{a} \neq 0$ i vektor $\vec{b}$ kolinearan sa $\vec{a}$, tada postoji realan broj λ takav da je $\vec{b} = \lambda \vec{a}$.

Linearna zavisnost

Neka su $\vec{x}_1, \vec{x}_2, \dots, \vec{x}_n \in V$ i $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n \in R$. Vektor $\alpha_1 \vec{x}_1 + \alpha_2 \vec{x}_2 + \dots + \alpha_n \vec{x}_n$ zove se linearna kombinacija vektora $\vec{x}_1, \vec{x}_2, \dots, \vec{x}_n \in V$. Brojevi $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n \in R$ su koeficijenti linearne kombinacije.

Vektori $\vec{x}_1, \vec{x}_2, \dots, \vec{x}_n$ zovu se **linearno zavisni** ako postoje realni brojevi $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n$, koji nisu svi jednaki nuli, takvi da je:

$$\alpha_1 \vec{x}_1 + \alpha_2 \vec{x}_2 + \dots + \alpha_n \vec{x}_n = \vec{0}.$$

U protivnom, ako iz uslova $\alpha_1 \vec{x}_1 + \alpha_2 \vec{x}_2 + \dots + \alpha_n \vec{x}_n = \vec{0}$ sledi $\alpha_1 = \alpha_2 = \dots = \alpha_n = 0$

kaže se da su vektori **linearno nezavisni**.

Dva vektora su linearno zavisna ako i samo ako su kolinearni.

Vektori se zovu **komplanarni** ako pripadaju istoj ili paralelnim ravnima.

Tri vektora $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ su linearno zavisna ako i samo ako su komplanarni.

$$\alpha \vec{a} + \beta \vec{b} + \chi \vec{c} = \vec{0} \wedge \chi \neq 0 \Rightarrow \vec{c} = -\frac{\alpha}{\chi} \vec{a} - \frac{\beta}{\chi} \vec{b}.$$

Svaka četiri vektora u prostoru su linearno zavisna.

Ako su $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ tri proizvoljna nekomplanarna vektora, tada za proizvoljan vektor $\vec{d}$ postoje brojevi λ, μ, ν tako da je:

$$\vec{d} = \lambda \vec{a} + \mu \vec{b} + \nu \vec{c}.$$

Maksimalan broj linearno nezavisnih vektora u nekom skupu vektora V zove se **baza** skupa V .

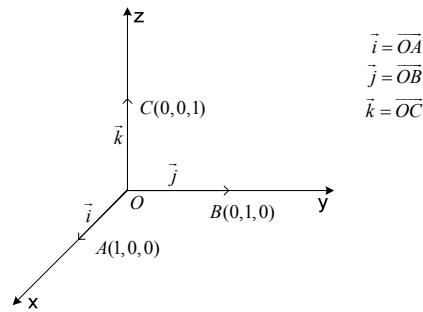
Svaka dva nekomplanarna vektora u ravni čine bazu u toj ravni.

Svaka tri nekomplanarna vektora u prostoru predstavljaju bazu u prostoru.

Vektori u Dekartovom koordinatnom sistemu

Neka je dat Dekartov koordinatni sistem sa osama x, y, z i koordinatnim početkom O . Uočimo tačke $A(1, 0, 0), B(0, 1, 0), C(0, 0, 1)$.

Vektori $\vec{i} = \overrightarrow{OA}, \vec{j} = \overrightarrow{OB}, \vec{k} = \overrightarrow{OC}$ zovu se **koordinatni vektori** ili **ortovi**. Ovi vektori su linearno nezavisni pa čine bazu u prostoru R^3 .

Svakoj tački $M(a_x, a_y, a_z)$ u prostoru može se pridružiti vektor $\vec{r} = \overrightarrow{OM}$, koji se zove **vektor položaja** tačke M . Ovaj vektor može se na jedinstven način razložiti po bazi $(\vec{i}, \vec{j}, \vec{k})$:

$$\vec{r} = a_x \vec{i} + a_y \vec{j} + a_z \vec{k}.$$

Na ovaj način uspostavlja se obostrano jednoznačna veza između vektora $\vec{r}$ i uredene trojke realnih brojeva $a_x, a_y, a_z \in R^3$. Pišemo $\vec{r} = (a_x, a_y, a_z)$, gde su a_x, a_y, a_z koordinate vektora $\vec{r}$ po bazi $(\vec{i}, \vec{j}, \vec{k})$ ili Dekartove koordinate vektora $\vec{r}$.

Intenzitet vektora izračunava se relacijom:

$$|\vec{r}| = |\overrightarrow{OM}| \sqrt{a_x^2 + a_y^2 + a_z^2}.$$

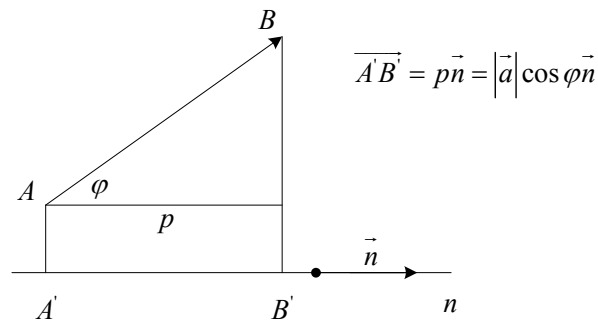
Sabiranje dva vektora

$$\vec{a} = a_x \vec{i} + a_y \vec{j} + a_z \vec{k} \text{ i } \vec{b} = b_x \vec{i} + b_y \vec{j} + b_z \vec{k}:$$

$$\Rightarrow \vec{a} + \vec{b} = (a_x + b_x) \vec{i} + (a_y + b_y) \vec{j} + (a_z + b_z) \vec{k}$$

Projekcija vektora na osu

Dat je vektor $\vec{a} = \overline{AB}$ i prava n orijentisana jediničnim vektorom $\vec{n}$.

Veličina $p = |\overline{A'B'}| = |\vec{a}| \cos \varphi$ zove se projekcija vektora $\vec{a} = \overline{AB}$ na pravu n i

označava se sa:

$$p = pr_n \overline{AB}.$$

Skalarni proizvod dva vektora

Skalarni proizvod dva vektora $\vec{a}$ i $\vec{b}$ definiše se kao proizvod intenziteta vektora $\vec{a}$ i $\vec{b}$ i kosinusa ugla koji obrazuju vektori $\vec{a}$ i $\vec{b}$ i označava se sa $\vec{a} \cdot \vec{b}$:

$$\vec{a} \cdot \vec{b} = |\vec{a}| \cdot |\vec{b}| \cos \angle(\vec{a}, \vec{b})$$

Skalarni proizvod dva vektora je broj (skalar).

S obzirom da je $\cos 90^\circ = 0$, na osnovu definicije skalarnog proizvoda sledi: **Ako su dva vektora međusobno ortogonalna, tada je njihov skalarni proizvod jednak nuli**, tj.

$$\vec{a} \perp \vec{b} \Leftrightarrow \vec{a} \cdot \vec{b} = 0$$

Veza između skalarnog proizvoda i projekcije:

$$\vec{a} \cdot \vec{b} = |\vec{a}| \operatorname{pr}_{\vec{a}} \vec{b} = |\vec{b}| \operatorname{pr}_{\vec{b}} \vec{a}$$

Osobine skalarnog proizvoda

Za svaka tri vektora $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ važe sledeće relacije:

- 1) $\vec{a} \cdot \vec{a} = |\vec{a}|^2$
- 2) $\vec{a} \cdot \vec{b} = \vec{b} \cdot \vec{a}$
- 3) $\vec{a} \cdot (\vec{b} + \vec{c}) = \vec{a} \cdot \vec{b} + \vec{a} \cdot \vec{c}$
- 4) $(\alpha \vec{a}) \cdot \vec{b} = \alpha(\vec{a} \cdot \vec{b}) = \vec{a} \cdot (\alpha \vec{b}), \forall \alpha \in R$
- 5) $\vec{0} \cdot \vec{a} = \vec{0}$.

Skalarni proizvod preko koordinata

Neka su dati vektori $\vec{a} = a_x \vec{i} + a_y \vec{j} + a_z \vec{k}$ i $\vec{b} = b_x \vec{i} + b_y \vec{j} + b_z \vec{k}$. Tada je njihov skalarni proizvod:

$$\vec{a} \cdot \vec{b} = a_x b_x + a_y b_y + a_z b_z.$$

Ova formula proističe iz osobine 1) i iz činjenice da su koordinatni vektori međusobno ortogonalni, pa je prema tome:

$$\vec{i} \cdot \vec{i} = 1, \vec{j} \cdot \vec{j} = 1, \vec{k} \cdot \vec{k} = 1$$

$$\vec{i} \cdot \vec{j} = 0, \vec{i} \cdot \vec{k} = 0, \vec{j} \cdot \vec{k} = 0.$$

Primene skalarnog proizvoda

- Utvrđivanje ortogonalnosti dva vektora: $\vec{a} \perp \vec{b} \Leftrightarrow \vec{a} \cdot \vec{b} = 0$

- Određivanje intenziteta vektora:

$$|\vec{a}| = \sqrt{\vec{a} \cdot \vec{a}} = \sqrt{a_x^2 + a_y^2 + a_z^2}$$

- Određivanje ugla između dva vektora $\vec{a}$ i $\vec{b}$ preko kosinusa tog ugla:

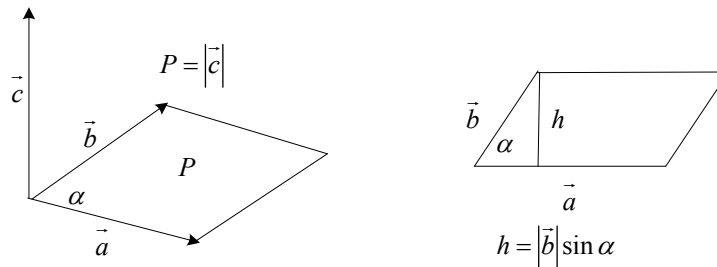
$$\cos \varphi = \frac{\vec{a} \cdot \vec{b}}{|\vec{a}| \cdot |\vec{b}|} = \frac{a_x b_x + a_y b_y + a_z b_z}{\sqrt{a_x^2 + a_y^2 + a_z^2} \sqrt{b_x^2 + b_y^2 + b_z^2}}$$

Vektorski proizvod dva vektora

Vektorski proizvod vektora $\vec{a}$ i $\vec{b}$ je vektor $\vec{c}$, u oznaci $\vec{c} = \vec{a} \times \vec{b}$, čiji je

- pravac određen normalom na ravan koju obrazuju vektori $\vec{a}$ i $\vec{b}$;
- smer određen po pravilu desnog zavrtnja;
- intenzitet jednak

$$|\vec{c}| = |\vec{a}| \cdot |\vec{b}| \sin \angle(\vec{a}, \vec{b})$$

Geometrijski posmatrano, **intenzitet vektorskog proizvoda dva vektora jednak je površini paralelograma koji je određen ovim vektorima**, što se može videti i sa napred navedene slike. Naime, imamo:

$$P = |\vec{a}| h = |\vec{a}| \cdot |\vec{b}| \sin \alpha = |\vec{a} \times \vec{b}|$$

Ako su $\vec{a}$ i $\vec{b}$ kolinearni vektori, tada je $\angle(\vec{a}, \vec{b}) = 0 \Rightarrow \vec{a} \times \vec{b} = 0$

Osobine vektorskog proizvoda:

Za svaka tri vektora $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ važe sledeće relacije:

- 1) $\vec{a} \times \vec{a} = 0$
- 2) $\vec{a} \times \vec{b} = -\vec{b} \times \vec{a}$

$$3) \vec{a} \times (\vec{b} + \vec{c}) = \vec{a} \times \vec{b} + \vec{a} \times \vec{c}$$

$$4) (\alpha \vec{a}) \times \vec{b} = \alpha (\vec{a} \times \vec{b}), \forall \alpha \in \mathbb{R}.$$

Na osnovu gornje teoreme i definicije, za koordinatne vektore važi:

$$\vec{i} \times \vec{i} = 0, \vec{j} \times \vec{j} = 0, \vec{k} \times \vec{k} = 0$$

$$\vec{i} \times \vec{j} = \vec{k}, \vec{j} \times \vec{k} = \vec{i}, \vec{k} \times \vec{i} = \vec{j}$$

$$\vec{j} \times \vec{i} = -\vec{k}, \vec{k} \times \vec{j} = -\vec{i}, \vec{i} \times \vec{k} = -\vec{j}$$

Vektorski proizvod preko koordinata

Neka su dati vektori $\vec{a} = a_x \vec{i} + a_y \vec{j} + a_z \vec{k}$ i $\vec{b} = b_x \vec{i} + b_y \vec{j} + b_z \vec{k}$. Tada se njihov vektorski proizvod može simbolički napisati preko determinante

$$\begin{aligned} \vec{a} \times \vec{b} &= \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ a_x & a_y & a_z \\ b_x & b_y & b_z \end{vmatrix} = \vec{i} \begin{vmatrix} a_y & a_z \\ b_y & b_z \end{vmatrix} - \vec{j} \begin{vmatrix} a_x & a_z \\ b_x & b_z \end{vmatrix} + \vec{k} \begin{vmatrix} a_x & a_y \\ b_x & b_y \end{vmatrix} = \\ &= \vec{i}(a_y b_z - a_z b_y) - \vec{j}(a_x b_z - a_z b_x) + \vec{k}(a_x b_y - a_y b_x). \end{aligned}$$

Mešoviti proizvod tri vektora

Neka su data tri vektora $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$. Ako najpre vektorski pomnožimo vektore $\vec{a}$ i $\vec{b}$, odnosno odredimo vektor $\vec{d} = \vec{a} \times \vec{b}$, a zatim tako dobijeni vektor pomnožimo skalarno sa vektorom $\vec{c}$, dobijamo **mešoviti proizvod** tri vektora:

$$(\vec{a} \times \vec{b}) \cdot \vec{c}.$$

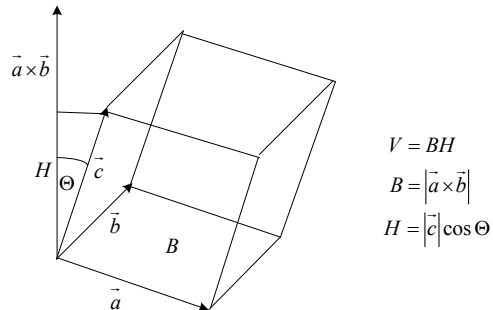
Napomena: Ne postoji proizvod $(\vec{a} \cdot \vec{b}) \times \vec{c}$ ili $\vec{a} \times (\vec{b} \cdot \vec{c})$, jer je skalarni proizvod dva vektora skalar, a vektorski proizvod je moguć samo između dva vektora.

Ako su vektori zadati preko koordinata, tada se mešoviti proizvod izračunava pomoću determinante:

$$(\vec{a} \times \vec{b}) \cdot \vec{c} = \begin{vmatrix} a_x & a_y & a_z \\ b_x & b_y & b_z \\ c_x & c_y & c_z \end{vmatrix}$$

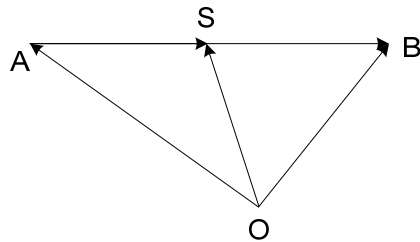
Vektori $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ su komplanarni ako i samo ako je njihov mešoviti proizvod jednak nuli.

Ako vektori $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ nisu komplanarni, tada je apsolutna vrednost njihovog mešovitog proizvoda jednaka zapremini paralelopipeda koji ovi vektori obrazuju.

77. Ako je S središte duži AB i O proizvoljna tačka, dokazati da je vektor $\vec{OS} = \frac{\vec{OA} + \vec{OB}}{2}$.

Rešenje:

Iz $\triangle AOS$ i $\triangle BOS$ zaključujemo da je:

$$\vec{OS} = \vec{OA} + \vec{AS}$$

$$\vec{OS} = \vec{OB} + \vec{BS}$$

Ako saberemo napred navedene jednakosti dobićemo:

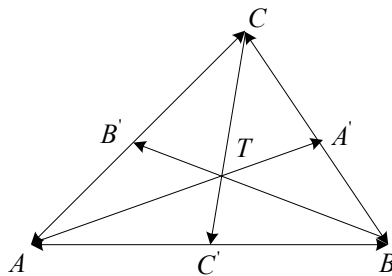
$$2\overrightarrow{OS} = \overrightarrow{OA} + \cancel{\overrightarrow{AS}} + \overrightarrow{OB} + \cancel{\overrightarrow{BS}} \quad \overrightarrow{AS} + \overrightarrow{BS} = \vec{0}, \text{ jer su } \overrightarrow{AS} \text{ i } \overrightarrow{BS} \text{ suprotni vektori.}$$

$$2\overrightarrow{OS} = \overrightarrow{OA} + \overrightarrow{OB}$$

$$\overrightarrow{OS} = \frac{\overrightarrow{OA} + \overrightarrow{OB}}{2}.$$

78. Ako su AA' , BB' i CC' težišne duži trougla ABC dokazati da je $\overrightarrow{AA'} + \overrightarrow{BB'} + \overrightarrow{CC'} = \vec{0}$.

Rešenje:

$$\overrightarrow{AA'} = \frac{\overrightarrow{AB} + \overrightarrow{AC}}{2}$$

$$\overrightarrow{BB'} = \frac{\overrightarrow{BC} + \overrightarrow{BA}}{2}$$

$$\overrightarrow{CC'} = \frac{\overrightarrow{CB} + \overrightarrow{CA}}{2}$$

Ako saberemo napred navedene jednakosti dobićemo:

$$\overrightarrow{AA'} + \overrightarrow{BB'} + \overrightarrow{CC'} = \frac{1}{2}(\cancel{\overrightarrow{AB}} + \overrightarrow{AC} + \overrightarrow{BC} + \cancel{\overrightarrow{BA}} + \overrightarrow{CB} + \cancel{\overrightarrow{CA}})$$

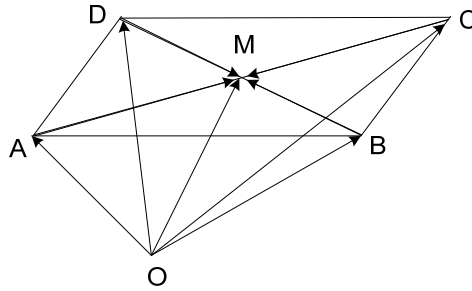
$\overrightarrow{AB}$ i $\overrightarrow{BA}$, $\overrightarrow{AC}$ i $\overrightarrow{CA}$, $\overrightarrow{BC}$ i $\overrightarrow{CB}$ se potiru kao suprotni vektori, pa sledi:

$$\overrightarrow{AA'} + \overrightarrow{BB'} + \overrightarrow{CC'} = \frac{1}{2} \cdot \vec{0} = \vec{0}.$$

79. Neka je M presečna tačka dijagonala paralelograma $ABCD$, a O proizvoljna tačka (van četvorougla). Dokazati da je $\overrightarrow{OM} = \frac{1}{4}(\overrightarrow{OA} + \overrightarrow{OB} + \overrightarrow{OC} + \overrightarrow{OD})$.

Rešenje:

$$\overrightarrow{OM} = \overrightarrow{OA} + \overrightarrow{AM}$$

$$\overrightarrow{OM} = \overrightarrow{OB} + \overrightarrow{BM}$$

$$\overrightarrow{OM} = \overrightarrow{OC} + \overrightarrow{CM}$$

$$\overrightarrow{OM} = \overrightarrow{OD} + \overrightarrow{DM}$$

Ako saberemo napred navedene jednakosti dobićemo:

$$4\overrightarrow{OM} = \overrightarrow{OA} + \cancel{\overrightarrow{AM}} + \overrightarrow{OB} + \cancel{\overrightarrow{BM}} + \overrightarrow{OC} + \cancel{\overrightarrow{CM}} + \overrightarrow{OD} + \cancel{\overrightarrow{DM}}$$

$\overrightarrow{AM}$ i $\overrightarrow{CM}$, $\overrightarrow{BM}$ i $\overrightarrow{DM}$ se potiru kao suprotni vektori, pa dobijamo:

$$\overrightarrow{OM} = \frac{1}{4}(\overrightarrow{OA} + \overrightarrow{OB} + \overrightarrow{OC} + \overrightarrow{OD}).$$

80. Ako su i i j jedinični vektori, odrediti parametar m tako da vektori $\vec{x} = 2\vec{i} + 3\vec{j}$ i $\vec{y} = m\vec{i} - \vec{j}$ budu kolinearni.

Rešenje:

$$\vec{x} = 2\vec{i} + 3\vec{j}$$

$$\vec{y} = m\vec{i} - \vec{j}$$

$$m = ?$$

Ako je $\vec{x} \neq 0$ i vektor $\vec{y}$ kolinearan sa $\vec{x}$, tada postoji realan broj k takav da je

$\vec{x} = k\vec{y}$. Zamenom zadatih $\vec{x}$ i $\vec{y}$ dobijamo:

$$2\vec{i} + 3\vec{j} = k(m\vec{i} - \vec{j})$$

$$2\vec{i} + 3\vec{j} = km\vec{i} - k\vec{j}$$

Izjednačavanjem levih i desnih strana jednakosti imamo:

$$km = 2$$

$$k = -3$$

$$-3m = 2$$

$$m = -\frac{2}{3}$$

81. Za koje α vektori $\vec{a}(2, 3, -4)$ i $\vec{b}(\alpha, -6, 8)$ su paralelni?

Rešenje:

Ako je $\vec{a} \neq 0$ i vektor $\vec{b}$ kolinearan tj. paralelan sa $\vec{a}$, tada postoji realan broj λ takav da je $\vec{a} = \lambda\vec{b}$. Zamenom zadatih $\vec{a}$ i $\vec{b}$ dobijamo:

$$(2, 3, -4) = k(\alpha, -6, 8)$$

$$(2, 3, -4) = (\alpha k, -6k, 8k)$$

Izjednačavanjem levih i desnih strana jednakosti imamo:

$$k\alpha = 2$$

$$-6k = 3 \Rightarrow k = -\frac{1}{2}$$

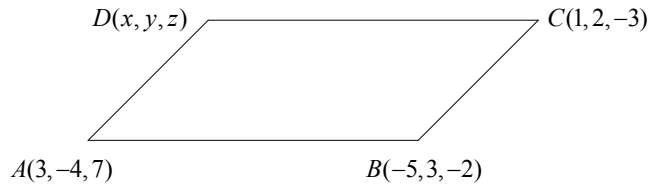
$$8k = -4 \Rightarrow k = -\frac{1}{2}$$

$\Rightarrow$

$$k\alpha = 2, k = -\frac{1}{2} \Rightarrow \alpha = -4$$

82. Data su temena $A(3, -4, 7)$, $B(-5, 3, -2)$ i $C(1, 2, -3)$ paralelograma $ABCD$. Naći koordinate četvrtog temena D .

Rešenje:

Pretpostavimo da teme D ima koordinate $D(x, y, z)$.

Onda su koordinate vektora $\overrightarrow{AD}$ jednake:

$$\overrightarrow{AD} = (x - 3, y + 4, z - 7).$$

Sa druge strane, vektori $\overrightarrow{BC}$ i $\overrightarrow{AD}$ su međusobno jednaki, pa sledi:

$$\overrightarrow{BC} = \overrightarrow{AD} = (1 - (-5), 2 - 3, -3 - (-2)) = (6, -1, -1).$$

Iz napred navedenog dolazimo do sledeće jednakosti vektora:

$$\overrightarrow{AD} = (x - 3, y + 4, z - 7) = (6, -1, -1) \text{ tj.}$$

$$\begin{cases} x - 3 = 6 \\ y + 4 = -1 \\ z - 7 = -1 \end{cases}$$

$\Rightarrow$

$$x = 9$$

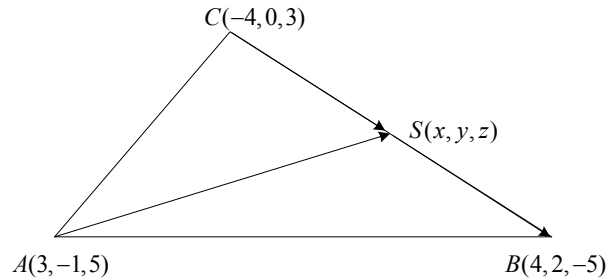
$$y = -5$$

$$z = 6$$

Dakle, koordinate temena D su: $D(9, -5, 6)$.

83. Data su temena trougla ABC : $A(3, -1, 5)$, $B(4, 2, -5)$ i $C(-4, 0, 3)$. Odrediti dužinu težišne duži iz temena A .

Rešenje:

$$A(3, -1, 5)$$

$$B(4, 2, -5)$$

$$C(-4, 0, 3)$$

Pretpostavimo da središte duži CB , S , ima koordinate $S(x, y, z)$.

$$|\overrightarrow{AS}| = ?$$

Pošto je S središte duži CB , imamo da je $\overrightarrow{CS} = \overrightarrow{SB}$.

$$\overrightarrow{CS} = (x + 4, y, z - 3)$$

$$\overrightarrow{SB} = (4 - x, 2 - y, -5 - z)$$

Iz tri napred navedene jednakosti imamo:

$$(x + 4, y, z - 3) = (4 - x, 2 - y, -5 - z) \text{ tj.}$$

$$x + 4 = 4 - x$$

$$y = 2 - y$$

$$z - 3 = -5 - z$$

$\Rightarrow$

$$x = 0$$

$$y = 1$$

$$z = -1$$

Dakle, koordinate vektora $\overrightarrow{AS}$ su: $\overrightarrow{AS}(-3, 2, -6)$, a njegov intenzitet:

$$|\overrightarrow{AS}| = \sqrt{(-3)^2 + 2^2 + (-6)^2} = \sqrt{9 + 4 + 36}$$

$$|\overrightarrow{AS}| = 7.$$

84. Naći ugao između vektora $\vec{a} - \vec{b}$ i $\vec{a} + \vec{b}$ ako je $\vec{a} = (1, 2, 1)$ i $\vec{b} = (2, -1, 0)$.

Rešenje:

$$\vec{a} = (1, 2, 1)$$

$$\vec{b} = (2, -1, 0)$$

$$\angle(\vec{a} - \vec{b}, \vec{a} + \vec{b}) = ?$$

Radi jednostavnosti, obeležimo razliku vektora $\vec{a} - \vec{b}$ sa $\vec{m}$, a zbir $\vec{a} + \vec{b}$ sa $\vec{p}$.

$$\vec{m} = \vec{a} - \vec{b} = (-1, 3, 1)$$

$$\vec{p} = \vec{a} + \vec{b} = (3, 1, 1).$$

Iz primene skalarnog proizvoda imamo da je:

$$\cos \angle(\vec{m}, \vec{p}) = \frac{\vec{m} \cdot \vec{p}}{|\vec{m}| \cdot |\vec{p}|} = \frac{m_x p_x + m_y p_y + m_z p_z}{\sqrt{m_x^2 + m_y^2 + m_z^2} \sqrt{p_x^2 + p_y^2 + p_z^2}} \quad \text{tj.}$$

$$\cos \angle(\vec{m}, \vec{p}) = \frac{\vec{m} \cdot \vec{p}}{|\vec{m}| \cdot |\vec{p}|} = \frac{(-1) \cdot 3 + 3 \cdot 1 + 1 \cdot 1}{\sqrt{(-1)^2 + 3^2 + 1^2} \sqrt{3^2 + 1^2 + 1^2}} = \frac{1}{11}$$

$$\angle(\vec{m}, \vec{p}) = \arccos \frac{1}{11}$$

$$\angle(\vec{m}, \vec{p}) \approx 85^\circ \quad \text{tj.}$$

$$\angle(\vec{a} - \vec{b}, \vec{a} + \vec{b}) \approx 85^\circ.$$

85. Vektori $\vec{a}$ i $\vec{b}$ obrazuju ugao $\varphi = \frac{2\pi}{3}$. Zna se da su intenziteti vektora $|\vec{a}| = 3$ i $|\vec{b}| = 4$. Izračunati $(3\vec{a} - 2\vec{b}) \cdot (\vec{a} + 2\vec{b})$.

Rešenje:

$$(3\vec{a} - 2\vec{b}) \cdot (\vec{a} + 2\vec{b}) =$$

$$\begin{aligned}
&= 3|\vec{a}|^2 + 6\vec{a} \cdot \vec{b} - 2\vec{a} \cdot \vec{b} - 4|\vec{b}|^2 = \\
&= 3|\vec{a}|^2 + 4\vec{a} \cdot \vec{b} - 4|\vec{b}|^2 = \\
&= 3|\vec{a}||\vec{a}|\cos 0^\circ + 4|\vec{a}||\vec{b}|\cos \frac{2\pi}{3} - 4|\vec{b}||\vec{b}|\cos 0^\circ = \\
&= 3 \cdot 3 \cdot 3 \cdot 1 + 4 \cdot 3 \cdot 4 \cdot \left(-\frac{1}{2}\right) - 4 \cdot 4 \cdot 4 \cdot 1 = \\
&= -61.
\end{aligned}$$

86. Vektor $\vec{m}$ zadovoljava uslove:

- kolinearan je sa vektorom $\vec{a}(6, -8, -7.5)$,
- njegova dužina je 50 i
- određuje oštar ugao sa osom z .

Odrediti koordinate vektora $\vec{m}$.

Rešenje:

$$\vec{a}(6, -8, -7.5)$$

$$|\vec{m}| = 50$$

$$\vec{m}(x, y, z) = ?$$

Ako je $\vec{m} \neq 0$ i vektor $\vec{a}$ kolinearan sa $\vec{m}$, tada postoji realan broj k takav da je $\vec{m} = k\vec{a}$.

Zamenom vektora $\vec{m}$ i $\vec{a}$ preko koordinata u prethodno navedenu jednakost dobijamo:

$$(x, y, z) = k(6, -8, -7.5) \Rightarrow$$

$$\begin{cases} x = 6k \\ y = -8k \\ z = -7.5k \end{cases} \dots\dots\dots (1)$$

Drugi uslov dat u zadatku je $|\vec{m}| = 50$ tj.

$$|\vec{m}| = \sqrt{x^2 + y^2 + z^2} = 50 \dots\dots\dots (2)$$

Zamenom (1) u (2) dobijamo:

$$\sqrt{(6k)^2 + (-8k)^2 + (-7.5)^2} = 50$$

$$12.5k = 50$$

$$\Rightarrow k = 4$$

Ako zamenimo vrednost $k = 4$ u (1) dobićemo vrednosti koordinata vektora $\vec{m}$:

$$\begin{cases} x = 6k = 6 \cdot 4 = 24 \\ y = -8k = -8 \cdot 4 = -32 \\ z = -7.5k = -7.5 \cdot 4 = -30 \end{cases}$$

tj. koordinate vektora $\vec{m}$ su: $\vec{m}(24, -32, -30)$.

87. Izračunati površinu paralelograma konstruisanog nad vektorima $\vec{a}(1, 1, -1)$ i $\vec{b}(1, -1, 2)$.

Rešenje:

Pošto je intenzitet vektorskog proizvoda dva vektora jednak površini paralelograma koji je određen ovim vektorima, imaćemo:

$$\begin{aligned} P &= |\vec{a} \times \vec{b}| \\ \vec{a} \times \vec{b} &= \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ a_x & a_y & a_z \\ b_x & b_y & b_z \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ 1 & 1 & -1 \\ 1 & -1 & 2 \end{vmatrix} \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} \\ 1 & 1 \\ 1 & -1 \end{vmatrix} = \\ &= 2\vec{i} - \vec{j} - \vec{k} - \vec{k} - \vec{i} - 2\vec{j} = \\ &= \vec{i} - 3\vec{j} - 2\vec{k} \end{aligned}$$

$$P = |\vec{a} \times \vec{b}| = \sqrt{1^2 + (-3)^2 + (-2)^2} = \sqrt{14}$$

88. Dati su vektori $\vec{a}(1, 1, -1)$, $\vec{b}(-2, -1, 2)$ i $\vec{c}(1, -1, 2)$. Razložiti vektor $\vec{c}$ u komponente po pravcima vektora $\vec{a}$, $\vec{b}$ i $\vec{a} \times \vec{b}$.

Rešenje:

$$\vec{a}(1,1,-1)$$

$$\vec{b}(-2,-1,2)$$

$$\vec{c}(1,-1,2)$$

$$\vec{c} = m\vec{a} + n\vec{b} + p(\vec{a} \times \vec{b})$$

$$m, n, p = ?$$

$$\vec{a} \times \vec{b} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ a_x & a_y & a_z \\ b_x & b_y & b_z \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ 1 & 1 & -1 \\ -2 & -1 & 2 \end{vmatrix} \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} \\ -2 & -1 \end{vmatrix} = 2\vec{i} - 2\vec{j} - \vec{k} + 2\vec{k} - \vec{i} - 2\vec{j} = \vec{i} + \vec{k}.$$

$$\vec{a} \times \vec{b} = \vec{i} + \vec{k} \quad \text{tj.} \quad \vec{a} \times \vec{b} = (1, 0, 1)$$

$$\vec{c} = m\vec{a} + n\vec{b} + p(\vec{a} \times \vec{b})$$

$$(1, -1, 2) = m(1, 1, -1) + n(-2, -1, 2) + p(1, 0, 1)$$

$$(1, -1, 2) = (m - 2n + p, m - n, -m + 2n + p)$$

Dobijamo sledeći sistem jednačina:

$$\begin{cases} m - 2n + p = 1 \\ m - n = -1 \\ -m + 2n + p = 2 \end{cases}$$

sa rešenjima :

$$m = -\frac{3}{2}$$

$$n = -\frac{1}{2}$$

$$p = \frac{3}{2}$$

Razloženi vektor po traženim pravcima će glasiti:

$$\vec{c} = -\frac{3}{2}\vec{a} - \frac{1}{2}\vec{b} + \frac{3}{2}(\vec{a} \times \vec{b}).$$

89. Izračunati površinu trougla ako su date koordinate njegovih temena: $A(2, -3, 4)$, $B(1, 2, -1)$ i $C(3, -2, 1)$.

Rešenje:

Ako se trougao ABC transformiše u paralelogram $ABCD$, tada je:

$$P_{ABC} = \frac{1}{2} P_{ABCD}, \text{ pa je:}$$

$$P_{ABC} = \frac{1}{2} P_{ABCD} = \frac{1}{2} |\overline{AB} \times \overline{AC}|.$$

Najpre ćemo odrediti koordinate vektora $\overline{AB}$ i $\overline{AC}$:

$$\overline{AB} = (1-2, 2-(-3), (-1)-4) = (-1, 5, -5)$$

$$\overline{AC} = (3-2, -2-(-3), 1-4) = (1, 1, -3),$$

a zatim njihov vektorski proizvod:

$$\overline{AB} \times \overline{AC} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ AB_x & AB_y & AB_z \\ AC_x & AC_y & AC_z \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ -1 & 5 & -5 \\ 1 & 1 & -3 \end{vmatrix} \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} \\ -1 & 5 \\ 1 & 1 \end{vmatrix} = -15\vec{i} - 5\vec{j} - \vec{k} - 5\vec{k} + 5\vec{i} - 3\vec{j} = -10\vec{i} - 8\vec{j} - 6\vec{k}$$

$$P_{ABC} = \frac{1}{2} P_{ABCD} = \frac{1}{2} |\overline{AB} \times \overline{AC}| = \frac{1}{2} \sqrt{(-10)^2 + (-8)^2 + (-6)^2} = \frac{1}{2} \sqrt{200} = 5\sqrt{2}$$

90. Pokazati da su vektori $\vec{a}(-1, 3, 2)$, $\vec{b}(2, -3, -4)$ i $\vec{c}(-3, 12, 6)$ komplanarni i odrediti njihovu linearnu zavisnost.

Rešenje:

Po već navedenoj teoremi, vektori $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ su komplanarni ako i samo ako je njihov mešoviti proizvod jednak nuli. Dakle, treba dokazati da je mešoviti proizvod zadatih vektora jednak nuli.

$$(\vec{a} \times \vec{b}) \cdot \vec{c} = \begin{vmatrix} a_x & a_y & a_z \\ b_x & b_y & b_z \\ c_x & c_y & c_z \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} -1 & 3 & 2 \\ 2 & -3 & -4 \\ -3 & 12 & 6 \end{vmatrix} \begin{vmatrix} -1 & 3 \\ 2 & -3 \\ -3 & 12 \end{vmatrix} = \cancel{18} + \cancel{36} + \cancel{48} - \cancel{18} - \cancel{48} - \cancel{36} = 0.$$

Pošto je mešoviti proizvod zadatih vektora jednak nuli, zaključujemo da su oni komplanarni.

Da bi smo odredili linearnu zavisnost ova tri vektora, napisaćemo, najpre, vektor $\vec{a}$ preko vektora $\vec{b}$ i $\vec{c}$ na sledeći način:

$$\vec{a} = k_1 \vec{b} + k_2 \vec{c},$$

a zatim izračunati koeficijente k_1 i k_2 .

$$\vec{a} = k_1 \vec{b} + k_2 \vec{c}$$

$$(-1, 3, 2) = k_1(2, -3, -4) + k_2(-3, 12, 6)$$

$$(-1, 3, 2) = (2k_1 - 3k_2, -3k_1 + 12k_2, -4k_1 + 6k_2).$$

Dobijamo sledeći sistem jednačina:

$$\begin{cases} 2k_1 - 3k_2 = -1 \\ -3k_1 + 12k_2 = 3 \\ -4k_1 + 6k_2 = 2 \end{cases}$$

Rešavanjem sistema sledi:

$$k_1 = -\frac{1}{5}$$

$$k_2 = \frac{1}{5}$$

Određivanjem koeficijenata k_1 i k_2 dobili smo i linearnu zavisnost traženih vektora:

$$\vec{a} = -\frac{1}{5}\vec{b} + \frac{1}{5}\vec{c}.$$

91. Ivice tetraedra su vektori $\vec{a}(1, 2\alpha, 1)$, $\vec{b}(2, \alpha, \alpha)$ i $\vec{c}(3\alpha, 2, -\alpha)$, $\alpha \in R$ i $\alpha \neq 0$.

a) Odrediti zapreminu tetraedra.

b) Odrediti parameter $\alpha \in R$, tako da su $\vec{a}$, $\vec{b}$ i $\vec{c}$ komplanarni.

Rešenje:

a) Na osnovu teoreme imamo da ako vektori $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ nisu komplanarni, tada je apsolutna vrednost njihovog mešovitog proizvoda jednaka zapremini paralelopipeda koji ovi vektori obrazuju.

Zapremina tetraedra konstruisanog nad ovim vektorima jednaka je šestini zapremine paralelopipeda, tj.:

$$V_{tetraedra} = \frac{1}{6} V_{paralelopipeda}$$

$$V_{paralelopipeda} = (\vec{a} \times \vec{b}) \cdot \vec{c} = \begin{vmatrix} a_x & a_y & a_z \\ b_x & b_y & b_z \\ c_x & c_y & c_z \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 1 & 2\alpha & 1 \\ 2 & \alpha & \alpha \\ 3\alpha & 2 & -\alpha \end{vmatrix} \begin{vmatrix} 1 & 2\alpha \\ 2 & \alpha \\ 3\alpha & 2 \end{vmatrix} = -\alpha^2 + 6\alpha^3 + 4 - 3\alpha^2 - 2\alpha + 4\alpha^2$$

$$= 6\alpha^3 - 2\alpha + 4$$

$$V_{tetraedra} = \frac{1}{6} V_{paralelopipeda} = \frac{1}{6} (6\alpha^3 - 2\alpha + 4).$$

b) Vektori $\vec{a}, \vec{b}, \vec{c}$ su komplanarni ako i samo ako je njihov mešoviti proizvod jednak nuli. Sledi:

$$6\alpha^3 - 2\alpha + 4 = 0$$

$$6\alpha^3 - 2\alpha + 6 - 2 = 0$$

$$6\alpha^3 + 6 - 2\alpha - 2 = 0$$

$$6(\alpha^3 + 1) - 2(\alpha + 1) = 0$$

$$6(\alpha + 1)(\alpha^2 - \alpha + 1) - 2(\alpha + 1) = 0$$

$$2(\alpha + 1)(3\alpha^2 - 3\alpha + 3 - 1) = 0$$

$$2(\alpha + 1)(3\alpha^2 - 3\alpha + 2) = 0$$

$$3\alpha^2 - 3\alpha + 2 = 0$$

$$\alpha + 1 = 0 \quad \wedge \quad \alpha_{1,2} = \frac{3 \pm \sqrt{9 - 24}}{6}$$

$$\alpha = -1$$

$$\alpha \notin R$$

PRIMER TESTA SA PRIJEMNOG ISPITA 2008.GODINE

1. Uprostiti izraz:

$$\left(\frac{2^x + 2^{-x}}{2}\right)^2 - \left(\frac{2^x - 2^{-x}}{2}\right)^2$$

2. Rešiti jednačinu:

$$(2x - 3)^2 + (2x - 5)^2 = 4(x - 3)^2 + 30$$

3. Izračunati vrednost izraza:

$$3 \log_5 25 + 2 \log_3 27 - 4 \log_2 8$$

4. Dokazati sledeći identitet:

$$\frac{1}{\sin^2 \alpha - \cos^2 \alpha} = \frac{1 + \operatorname{ctg}^2 \alpha}{1 - \operatorname{ctg}^2 \alpha}$$

5. Koliko je kvadratnih metara metalnog lima potrebno za izradu cilindričnog dimnjaka visine 18m i prečnika 65cm.

PRIMER TESTA SA PRIJEMNOG ISPITA 2009.GODINE

1. Uprostiti izraz

$$\frac{a^2 - a - 6}{a^2 - 4} - \frac{a - 1}{2 - a} - 2$$

2. Odrediti realna rešenja sledeće jednačine:

$$\sqrt{25 - x^2} = 7 - x$$

3. Izračunati:

$$5\sqrt{2} + 3\sqrt{8} - \sqrt{50} - \sqrt{98}$$

4. Dokazati sledeći identitet:

$$1 - \frac{\sin^2 \alpha}{1 + \operatorname{ctg} \alpha} - \frac{\cos^2 \alpha}{1 + \operatorname{tg} \alpha} = \sin \alpha \cdot \cos \alpha$$

5. Date su osnovna ivica $a = 10\text{cm}$ i visina $H = 12\text{cm}$ pravilne četverostrane piramide. Odrediti njenu površinu i zapreminu.

PRIMER TESTA SA PRIJEMNOG ISPITA 2010.GODINE

1. Uprostiti izraze:

$$\text{a) } \frac{a^2 - ab}{a^2 + ab} \cdot \frac{a^2 b + ab^2}{ab}$$

$$\text{b) } \frac{4x^2 y^2}{15b^3 c} : \frac{8x^3 y^3}{5c^2 b^2}$$

2. Rešiti jednačinu:

$$\frac{1+3x}{3x-1} + \frac{1-3x}{1+3x} = \frac{12}{1-9x^2}$$

$$\text{3. Ako je } A = \frac{a^{-2} - b^{-2}}{a^{-1} - b^{-1}} \text{ i } B = \left(\frac{a^{-1}}{a^{-1} - b^{-1}} - \frac{b^{-1}}{a^{-1} + b^{-1}} \right) (a^{-1} - b^{-1})(a^{-2} + b^{-2})^{-1}$$

dokazati da je $A = B^{-1}$

4. Rešiti jednačinu:

$$\log_x(5x^2) \cdot \log_5^2 x = 1$$

5. Pravilna četverostrana prizma ima omotač 8m^2 i dijagonalu 3m . Izračunati njenu zapreminu.

PRIMER TESTA SA PRIJEMNOG ISPITA 2010.GODINE (septembar)

1. Uprostiti izraz:

$$\frac{27x^{-2}y^{-3}}{3^2x^{-4}y^2}$$

2. Rešiti jednačinu:

$$\frac{2x}{x-9} - \frac{x^2+25}{x^2-81} = \frac{5}{x+9} - \frac{5}{x-9}$$

3. Dokazati sledeći identitet:

$$\frac{\sin \alpha}{1 - \cos \alpha} = \frac{1 + \cos \alpha}{\sin \alpha}$$

4. Visina kupe je 12cm, a površina osnog preseka je 42 cm². Odrediti površinu osnove i izvodnicu kupe.

5. Pravilna četverostrana prizma ima omotač 8m² i dijagonalu 3m. Izračunati njenu zapreminu.

LITERATURA:

Vene Bogoslavov, *Zbirka rešenih zadataka iz matematike 1*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996.

Vene Bogoslavov, *Zbirka rešenih zadataka iz matematike 2*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996.

Vene Bogoslavov, *Zbirka rešenih zadataka iz matematike 3*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1998.

Jovan Kečkić, *Matematika sa zbirkom zadataka za III razred srednje škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999.

Živorad Ivanović, Srđan Ognjanović, *Matematika 2, zbirka zadataka i testova za II razred gimnazija i tehničkih škola*, Krug, Beograd, 1999.

Živorad Ivanović, Srđan Ognjanović, *Matematika 3, zbirka zadataka i testova za III razred gimnazija i tehničkih škola*, Krug, Beograd, 1999.

<http://en.wikipedia.org>

<http://www.mycity.rs/Matematika/Matematika-Geometrija.html>